

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ О. П. Степанов
« _ » _____ 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 056 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Нові індустріальні країни Азії в умовах глобальних трансформацій»

Виконавець: Горобець Ольга Геннадіївна, група МЕВ-401

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Побоченко Леся Миколаївна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Пічкурова Зоя Володимирівна

(підпис нормоконтролера)

Київ - 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу
спеціальність 056 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Степанов О.П.

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання дипломної роботи

Горобець Ольги Геннадіївни

1. Тема роботи «Нові індустріальні країни Азії в умовах глобальних трансформацій» затверджена наказом ректора від «29» квітня 2020 р. №542/ст.
2. Термін виконання роботи: з 04 травня 2020 року по 21 червня 2020 року.
3. Вихідні дані до роботи: наукові статті, підручники, офіційна статистика іноземних держав, міжнародних організацій, наукові та дослідницькі сайти в мережі Інтернет, матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній, а також щорічні звіти та інша статистична база міжнародних організацій: Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Світового банку (СБ), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового економічного форуму, Міжнародної організації праці (МОП), Міжнародного центру торгівлі, Центрального розвідувального агентства, німецького інтернет-порталу статистики Statista.
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні аспекти еволюції нових індустріальних країн Азії в умовах глобальних перетворень, дослідження соціально-економічної трансформації «азійських тигрів», проблемні аспекти та пріоритетні напрямки розвитку нових індустріальних країн Азії.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 11 таблиць та 23 рисунки.
6. Презентація основних результатів дипломної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 24 слайди.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми дипломної роботи	23.03.2020	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання дипломної роботи	30.03.2020	Виконано
3.	Розкрити теоретичні аспекти еволюції Нових індустріальних країн Азії в умовах глобальних перетворень	04.05.2020 – 10.05.2020	Виконано
4.	Дослідити соціально-економічні трансформації «азійських тигрів»	11.05.2020 – 17.05.2020	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати проблеми та пріоритетні напрямки розвитку нових індустріальних країн	18.05.2020 – 24.05.2020	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел	25.05.2020 – 27.05.2020	Виконано
7.	Оформити дипломну роботу	28.05.2020	Виконано
8.	Попередній захист дипломної роботи	29.05.2020	Виконано
9.	Передати дипломну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	08.06.2020	Виконано
10.	Передати дипломну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	11.06.2020	Виконано

8. Дата видачі завдання: « 30 » березня 2020 р.

Керівник дипломної роботи

_____ (підпис керівника)

Побоченко Л.М.

(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання

_____ (підпис випускника)

Горобець О.Г.

(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Нові індустріальні країни Азії в умовах глобальних трансформацій»: 101 сторінка, 11 таблиць, 23 рисунки, 100 літературних джерел.

Перелік ключових слів (словосполучень): НОВІ ІНДУСТРІАЛЬНІ КРАЇНИ, «АЗІЙСЬКІ ТИГРИ», АЗІЯ, СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ, ТРАНСФОРМАЦІЯ.

Об'єкт дослідження: економічні процеси нових індустріальних країн «першої хвилі»: Гонконгу, Південної Кореї, Тайваню та Сінгапуру.

Предмет дослідження: стратегії та чинники перетворення «азійських тигрів».

Мета дипломної роботи: дослідження нових індустріальних країн Азії в умовах глобальних трансформацій.

Методи дослідження: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, абстрактно-логічного, економічного моделювання, порівняльних та експертних оцінок, а також методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного та діалектичного підходів.

Отримані результати та їх новизна: полягає у розкритті деяких питань щодо трансформації нових індустріальних країн Азії на прикладі «азійських тигрів», а також виділення сучасних викликів та перспектив розвитку НІК Азії та стратегій модернізації України на основі досвіду «азійських тигрів».

Значущість виконаної роботи та висновки: постійний моніторинг тенденцій, що відбуваються у світі, зокрема у НІК Азії, дозволяє міжнародним організаціям та політикам адекватно реагувати на зміни і за необхідності моделювати економічний розвиток країни до вимог сьогодення в умовах глобальних трансформацій.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали дипломної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів щодо сучасного стану розвитку нових індустріальних країн Азії, зокрема «азійських тигрів» та удосконалення механізмів державного регулювання України в умовах глобальних трансформацій.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕВОЛЮЦІЇ НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН АЗІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ.....	9
1.1. Критерії, моделі та хвилі розвитку країн НІК у глобальному середовищі.....	9
1.2. Глобальні детермінанти та закономірності становлення нових індустріальних країн Азії.....	18
1.3. Процес модернізації та трансформації НІК «першої хвилі»	29
РОЗДІЛ 2	
ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ АЗІЙСЬКИХ ТИГРІВ.....	38
2.1. Оцінка економічних процесів НІК «першої хвилі».	38
2.2. Аналіз стратегій модернізації Південної Кореї, Сінгапуру, Гонконгу та Тайваню.....	49
РОЗДІЛ 3	
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ПРІОРІТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН АЗІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	62
3.1. Сучасні виклики економічному зростанню «азійських тигрів».....	62
3.2. Перспективи розвитку нових індустріальних країн Азії.....	72
3.3. Досвід «азійських тигрів» для України.....	81
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	93

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Для сучасної економіки характерною є багатовимірність науково-технологічних та соціально-економічних процесів, які, у свою чергу, впливають на розвиток економічного, політичного, культурного життя населення. Саме ці фактори визначають положення тієї чи іншої країни на світовому рівні. На сьогоднішній день глобалізаційні процеси формують нову гео економічну структуру, нові принципи виробництва, торгівлі та поділу праці.

В останні роки велика увага приділялася економічному розвитку невеликої групи швидко зростаючих східно-азійських держав, куди увійшли Республіка Корея, Тайвань, Гонконг і Сінгапур, які отримали назву "нові індустріальні країни" (НІК) Східної Азії. Перспективи регіональної динаміки ще більше покращилися в зв'язку з потужним економічним зростанням другого і третього ешелону НІК Азії (Індонезія, Малайзія, Індія, Тайланд, Китай, Філіппіни та В'єтнам). Економічний розвиток регіону був тісно пов'язаний з інвестуванням іноземного капіталу в господарства цих країн, прискореною індустріалізацією, зростанням виробництва та рівня життя, а в зв'язку з цим і накопиченням вільного капіталу, який використовується для цілей інвестування не тільки всередині країн, але і за кордоном.

Актуальним стає дослідження процесів становлення розвинених ринкових відносин в цих країнах з метою застосування їх досвіду іншими суб'єктами світової економіки, у тому числі і Україною. Також сьогодні спостерігається тенденція формування поліцентричного світу, саме тому збільшується роль країн, економічний розвиток яких характеризується високим темпом. За прогнозами вчених до 2050 року економіка країн, що розвиваються, може показати темпи зростання ВВП до 50%. Причому Китай вийде на перше місце з показником близько 20% світового ВВП, Індія займе друге місце, а Індонезія – четверте.

Відповідно, дослідження місця стратегій та особливостей процесів трансформації НІК Азії є актуальним і важливим, тому що дана група країн з кожним роком все активніше розвивається і в майбутньому частина країн стануть

світовими лідерами. Особливу увагу привертають «азійські тигри» - Південна Корея, Сінгапур, Гонконг та Тайвань, на яких була сконцентрована увага під час виконання дипломної роботи. У минулому дуже бідні країни показали високі темпи розвитку, і за відносно невеликий термін стали новими індустріальними країнами, а за багатьма показниками – постіндустріальними. НІК першої хвилі за декілька століть перескочили з третього світу до першого і склали конкуренцію високорозвиненим країнам. Сьогодні вони разом з США, Китаєм, Японією та Європейським Союзом змагаються за право лідерства на світовому ринку.

Найбільш важливими в науковому розумінні під час роботи над дипломною роботою були теоретичні розробки провідних вітчизняних фахівців, зокрема: К. С. Брензович, Н. В. Безрукова, О. Б. Саліхова, В. В. Трофимова, І. С. Марченко І. С. та інших. Питанням еволюції нових індустріальних країн присвячені численні праці зарубіжних економістів. Серед них: Т. Озава, В. Вольпи, Ф. Маццен, Ким Мен Хва, А. В. Каримуллина А. В., Ю. А. Лимарева, А. В. Матюшин та інші.

Метою дипломної роботи є дослідження нових індустріальних країн Азії в умовах глобальних трансформацій.

Відповідно до поставленої мети виділяють основні завдання:

- визначити критерії, моделі та хвилі розвитку країн НІК у глобальному середовищі;
- висвітлити глобальні детермінанти та закономірності становлення нових індустріальних країн Азії;
- проаналізувати процес модернізації та трансформації НІК «першої хвилі»;
- дати оцінку економічним процесам «азійських тигрів»;
- висвітлити стратегії модернізації Сінгапуру, Гонконгу, Тайваню та Південної Кореї;
- дослідити сучасні виклики економічному зростанню «азійських тигрів»;
- розглянути перспективи розвитку нових індустріальних країн Азії;
- запропонувати стратегію реформування української економіки за аналогом трансформацій «азійських тигрів».

Об'єктом дослідження є економічні процеси нових індустріальних країн «першої хвилі»: Гонконгу, Південної Кореї, Тайваню та Сінгапуру.

Предмет дослідження є стратегії та чинники перетворення «азійських тигрів».

Методологія дослідження ґрунтується на методах: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, абстрактно-логічного, економіко-математичного моделювання, порівняльних та експертних оцінок, а також методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного та діалектичного підходів. Теоретичну основу роботи склали дослідження провідних вітчизняних та зарубіжних вчених.

Фактологічною та статистичною основою стали матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній, а також щорічні звіти та інша статистична база міжнародних організацій: Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Світового банку (СБ), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового економічного форуму (СЕФ), Міжнародної організації праці (МОП), Міжнародного центру торгівлі, Центрального розвідувального агентства, німецького інтернет-порталу статистики Statista.

Апробація результатів дослідження. Положення дипломного дослідження висвітлено у наукових публікаціях, які опубліковано у наукових виданнях, що входять до затвердженого переліку:

Горобець О. Г. COVID-2019 як нова загроза світовій економіці / О. Г. Горобець. // «Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020». – 2020. – №1. – С. 47–51.

Демографічна проблема людства: сучасний стан, наслідки та прогнози [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/37769>.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. У роботі розміщено 11 таблиць та 23 рисунки. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 100 найменувань на дев'яти сторінках.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕВОЛЮЦІЇ НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН АЗІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

1.1. Критерії, моделі та хвилі розвитку країн НІК у глобальному середовищі

Сучасна світогосподарська система характеризується глибинними процесами, які впливають на економічні, політичні, культурні, правові та інші аспекти суспільного життя та визначають позиції країн на світовій арені. У першу чергу, глобалізація, яка спирається на модернізацію та цивілізаційний розвиток, сприяє геополітичним трансформаціям та формуванню нової гео економічної структури.

Саме глобалізація створює нові принципи розподілу праці та умови суспільного виробництва, декларуючи імперативи ліберальної економічної моделі вільного підприємництва, демократичних перетворень архаїчної державної структури, підвищуючи рівень інтеграції та активне розширення зовнішньоекономічних зв'язків між країнами. Такі нові глобальні реалії стимулювали розвиток багатьох національних економік, які змогли реалізувати свої конкурентні переваги на світовому ринку. У результаті таких змін спостерігається ослаблення домінуючих позицій розвинених країн (традиційних центрів світового розвитку) та збільшенням ролі країн, економічний розвиток яких характеризується високим динамізмом. Тобто можна стверджувати про актуалізацію тенденції формування поліцентричного світопорядку [12, с. 146].

Виходячи з вищенаведеного, особливу наукову актуальність має дослідження нових індустріальних країн (НІК), які здійснили якісний «стрибок» від відсталості до інтенсивного інноваційного розвитку і на сучасному етапі посідають важливе місце в системі міжнародного поділу праці та в процесі розвитку міжнародних економічних відносин, зокрема у сфері міжнародної торгівлі. Нові індустріальні країни являються типологічним угрупованням країн, які характеризуються

високими темпами економічного зростання з активізацією інноваційної складової та залученням іноземного капіталу. Окремі країни нової індустріалізації за часткою валового внутрішнього продукту на душу населення досягли рівня найбільш розвинених країн світу, що обумовлює вибір напряму дипломної роботи [12, с.146]. Дана група країн розвивається прискореними темпами, що є поштовхом для їх дослідження. НІК з відсталих країн перетворюються у найпотужніші країни світу. Важливим є не лише дослідження окремих економічних показників країн, а й виділення специфіки моделі країн, тому важливо почати дослідження саме з типології країн світу (перейти від загального до окремого).

Поряд із формуванням світової економічної системи, кожна країна світу має свої особливості, відрізняючись від інших за культурними, економічними, політичними та іншими ознаками, але водночас наявність спільних рис між певними країнами надає можливість згрупувати їх, віднести до певних типів країн.

Класифікація країн за типологічним підходом враховує дві складові: структуру економіки та рівень економічного розвитку країни. До 90-х років ХХ-го століття існував традиційний підхід до класифікації країн із поділом на три світи: перший світ – капіталістичні країни, другий світ – соціалістичні країни та третій світ – країни, що розвиваються [2, с. 12]. Варто зазначити, що з розпадом соціалістичної системи дана класифікація зменшила свою доцільність використання.

Організація Об'єднаних Націй (ООН) запропонувала дещо іншу класифікацію. Так, ООН поділила світ на такі частини: індустріально розвинені країни, країни з перехідною економікою та країни, що розвиваються [44]. Проте, дана класифікація також втратила свою актуальність, так як виокремлення групи країн з перехідною економікою вже не є доцільним, оскільки процес переходу до ринкової економіки у більшості країн завершився, а за темпами розвитку економіки та рівнем добробуту лідери цієї групи наблизились до аутсайдерів із групи індустріально розвинених країн, а окремі з них навіть випередили останніх [2, с. 13]. Також, до науково обґрунтованих типологій країн за рівнем соціально-економічного розвитку належать класифікації, запропоновані В. Вольським, Я. Олійником Б. Зіміним, В. Ромом, П. Масляком, А. Степаненком, В. Максаковським, В. Дроновим [48] та іншими.

Підсумовуючи можливі види класифікації країн за типологічним підходом можемо зазначити, що наразі не існує чіткої та загальноприйнятої класифікації країн щодо рівня соціально-економічного розвитку. Стара класифікація, яка поділяла країни на три світи, та її модифікація із поділом на розвинені країни, країни з перехідною економікою та країни, що розвиваються, фактично вже не є актуальною, а нову ще повною мірою не сформовано. Рисунок 1.1. відображає найбільш розширену типологію країн за рівнем соціально-економічного розвитку [47]:

Рис. 1.1. Типологія країн світу за рівнем соціально-економічного розвитку.

Примітка. Побудовано автором за даними Класифікація країн за рівнем соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://subject.com.ua/textbook/geography/10klas/9.html>.

Згідно даної типологізації, до країн, що розвиваються належать нові індустріальні країни. Нові індустріальні країни (НІК) - це термін, що

використовується політологами та економістами для опису країн, рівень економічного розвитку яких знаходиться між країнами, що розвиваються та високорозвиненими. Ці країни відійшли від економіки, заснованої на сільському господарстві, до більш індустріалізованої міської економіки, зорієнтованої на високотехнологічному виробництві. Експерти також визначають їх як «прогресивні країни, що розвиваються» [76].

Нові індустріальні країни зазнали бурхливого економічного розвитку за останні десятиріччя. Урядам країн вдалося досягти швидких трансформацій у структурі господарства та експорту, зокрема зростання ролі індустріального сектору і зниження первинного сектору економіки. Хоча вибрані моделі розвитку національних економік ґрунтуються на різних підходах (у одних завдання національного виробництва підпорядковані ідеї експортної орієнтації, в інших – завданням було визначено заміщення імпорту), головними рисами, які вирізняють ці держави з-поміж решти країн, що розвиваються, є прискорені темпи росту ВВП, вища частка промислових товарів у випуску та експорті, зростання якості життя [89].

Група нових індустріальних країн - одна із найбільш неоднозначних з погляду критеріїв віднесення економік до неї. Термін «нова індустріальна країна» з'явився в ужитку не тільки в економічному, а й в соціальному та політичному контексті, коли у групі країн, що розвиваються, у 70-80-х роках 20-го століття почали виділяти ті, у яких активний розвиток економіки (головним чином зростання ВВП і ролі промислового сектору у його створенні) супроводжувався позитивними змінами у суспільнополітичному устрої, демократизацією влади, детінізацією економічних процесів і покращенням показників якості життя населення. Найчастіше з терміном «нова індустріальна країна» асоціюють Китай, Індію, Сінгапур, Корею, Тайвань, Гонконг, Бразилію, Мексику. Сьогодні чіткого переліку країн, що належать до цієї групи, немає, а з іншого боку - чимало країн, що до цього були віднесені до нових індустріальних країн, вже досить давно випереджають провідні економіки світу за певними показниками. Наприклад, до складу десятки країн світу з найвищим показником ВВП за паритетом купівельної спроможності відносять такі країни, що

розвиваються: Китай, Індонезію, Бразилію та Індію, хоча за індексом людського розвитку (HDI) зазначені країни до списку розвинених не входять [89].

Хоча ринкові перетворення у деяких із цих країн досі тривають, деякі з «нових індустріальних економік» за параметрами частки технологічної продукції в експорті, інвестиціями в інновації та науку наближаються до розвинених. Так, за даними організації економічного співробітництва та розвитку, частка витрат на НДДКР Китаю та Кореї є вищими за аналогічний показник деяких країн ЄС (Угорщини, Греції, Естонії, Іспанії). НІК завдяки власним моделям розвитку, серед яких у економічній науці виділяють найбільш успішні і типові – латиноамериканську та азійську, зуміли посісти вагоме місце у світовій економіці лише за кілька десятиліть завдяки якісним перетворенням у економічних системах. За відносно короткий період часу від економіки, типової для країн, що розвиваються, вони перейшли до систем, характерних для високорозвиненої економіки, з усіма притаманними характеристиками [1].

Нові індустріальні країни умовно поділяються на групи («хвилі», «ешелони»). У класифікації, що наведена у джерелі [11], країни, які входять в зазначену групу, розподіляються за такими хвилями:

1. НІК «першої хвилі»: чотири «азійських тигри» – Гонконг, Республіка Корея, Сінгапур, Тайвань (експортоорієнтований розвиток національних економік) та «латиноамериканські пуми»: Аргентина, Бразилія та Мексика (розвиток національних економік з орієнтацією на імпортозаміщення).

2. НІК «другої хвилі»: Малайзія, Таїланд, Індія, Чилі.

3. НІК «третьої хвилі»: Кіпр, Туніс, Туреччина, Індонезія.

4. НІК «четвертої хвилі»: Філіппіни, південні провінції Китаю.

В. Козик, Н. Панкова, Л. Даниленко поділяють країни НІК за хвилями теж у такий спосіб. Проте, варто зазначити, що вони не виділяють Чилі серед країн НІК [7].

Необхідно зазначити, що частина науковців схильна розглядати концепцію В. Шевчука, який поділяє країни у групи таким чином [1], (див. Рис. 1.2.):

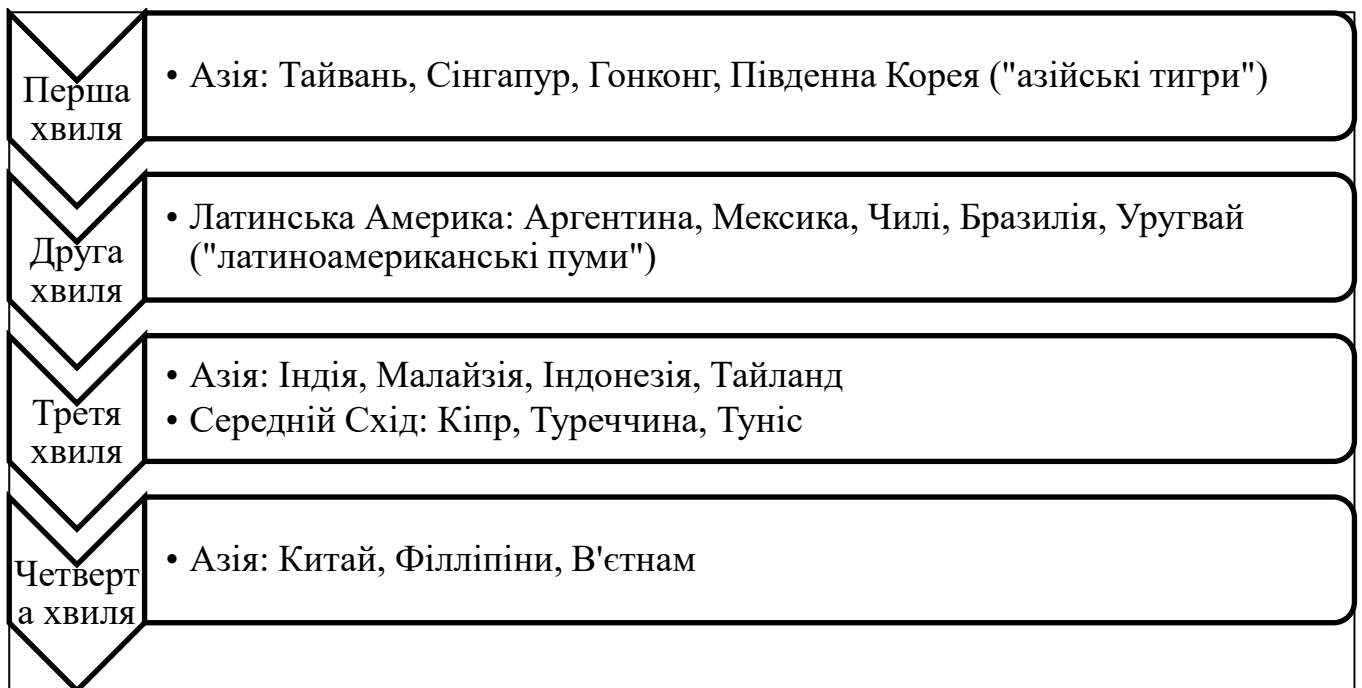

Рис. 1.2. Хвилі нових індустріальних країн (НІК).

Примітка. Побудовано автором за даними Брензович К. С. Нові індустріальні країни «третьої хвилі» у глобальній економіці / К. С. Брензович, Ісак З. І. / Інфраструктура ринку. – 2019. – Вип. 37. – С. 19.

Так, досі різні науковці мають власне бачення групи країн НІК. Залежно від обраного методу економічного аналізу, одні автори відносять до переліку НІК ті країни, які інші вчені не бачать такими (наприклад, Єгипет, Росію, Шрі-Ланку, В'єтнам, ПАР, Туреччину, Іран, Нігерію, Пакистан, Бангладеш, ОАЕ, Казахстан, Ізраїль та інші). Проте, на наш погляд, найбільш доцільним є поділ країн НІК на хвилі, запропонований В. Шевчуком, коли країни Латинської Америки виділяються в окрему хвилю. Даний поділ є обґрунтованим, враховуючи те, що країни Азії та Латинської Америки мають певні особливості зростання [6].

Таким чином, однастайності у поділі країн за хвилями розвитку немає. Очевидно, що зазначені класифікації з погляду реалій економічного розвитку є дещо застарілими (і, Кіпр, що з 2004 року є членом Європейського Союзу, і Туреччина, Сінгапур, Південна Корея та деякі інші країни з їх вражаючою динамікою економічного розвитку є розвиненими). Поділ на хвилі передбачає врахування хронології трансформацій, однак критерії поділу країн можуть бути застосовані як

вихідний пункт у дослідженні ознак, що характеризують місце та роль країн у світовій економічній системі та еволюцію розвитку їхніх господарств [6].

Неоднозначним є віднесення країн до групи НІК за конкретними показниками соціально-економічного розвитку, тому що країни даної групи можуть мати досить різні економічні показники, що залежить від хвилі. Також, група нових індустріальних економік об'єднує доволі різні за площею, географією, структурою населення та рівнем життя країни, але зі спільними рисами економічного розвитку. Вважається, що цим країнам вдалося змінити експортну спеціалізацію з аграрної на індустріальну та проявити темпи збільшення обсягів ВВП вищі, ніж у решти країн що розвиваються, і завдяки цьому посісти вагоме місце в світовій економіці. Феномен НІК полягає в тому, що вони, долаючи аграрно-сировинну спеціалізацію економіки, сформували промисловий комплекс з інноваційним вектором розвитку та відбудували модель економіки відкритого типу, що дозволило їм стати вагомим учасником міжнародних економічних відносин [6].

Варто зазначити, що країни даної групи демонструють найвищі темпи економічного розвитку (наприклад, приріст ВВП Індії у 2018 році склав 6,8% за даними Світового Банку [25]), а в період глобальної кризи переважна більшість цих країн не зазнала глибокого спаду, спостерігалось лише падіння темпів зростання. Провідною галуззю в цих країнах є обробна промисловість.

Крім того, для даної групи країн властива висока ступінь інтеграційних процесів. Так, країни НІК беруть участь в Асоціації латиноамериканської інтеграції, Азійсько-Тихоокеанському економічному співробітництві, МЕРКОСУР та інших інтеграційних утворень.

Також, характерною особливістю цих країн є процес динамічного утворення ТНК. Велика увага приділяється розвитку науки і освіти, підготовці кадрів. Розвитку новітніх технологій та нарощуванню людського потенціалу. Для закордонних ТНК ці країни привабливі завдяки великій кількості дешевої робочої сили, наявності значних запасів сировинних ресурсів, високому рівневі розвитку банківської та соціальної сфери та формуванню сприятливого інвестиційного клімату [41].

Як було зазначено вище, нові індустріальні країни можуть розвиватися за двома моделями [41], (рис. 1.3.):

Рис. 1.3. Моделі нових індустріальних країн (НІК).

Примітка. Побудовано автором за даними Безрукова Н. В. Роль країн, що розвиваються у глобальній економіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/1207/1/Bezrukova_Goncharova.pdf.

Перша модель – азійська. Для неї характерний розвиток національної економіки з переважною орієнтацією на зовнішній ринок на базі запозичених технологій, з сильною державною підтримкою. НІК Азії, взявши на озброєння експортно-орієнтовану стратегію індустріалізації, зробили вражаючий економічний ривок. Так, НІК 1-го ешелону за рівнем виробництва ВВП вже перевершують багато розвинених країн. Для певних країн групи НІК існують передумови, з часом перейти з групи країн, що розвиваються в розвинені. У той же час, деякі країни вже визнані розвиненими такі, як Республіка Корея, Гонконг. У НІК незрівнянно більшу роль, ніж в Японії, зіграли зарубіжні ТНК [99].

Друга – латиноамериканська модель. Вона характеризується розвитком національної економіки, яка орієнтується на імпортозаміщення на базі залучення американських ТНК і ТНБ. Варто зазначити, що у 1950-1960рр. багато латиноамериканських і карибських країн з ентузіазмом проводили промислову політику імпортозаміщення (Державне планування при виборі пріоритетних

секторів економіки, виборчі захисні заходи у зовнішній торгівлі - тарифи, квоти і ліцензування імпорту). Проте, у 1980-х і 1990-х рр. Латинська Америка відмовилася від подібної політики, віддавши перевагу більш ринковим підходам. Замість підтримки окремих галузей деякі країни стали сприяти інноваціям, надаючи всім галузям субсидії і податкові пільги. Одночасно вони відкривали доступ іноземним конкурентам і проводили ринкові реформи. Зараз промислова політика Латинської Америки спрямовує основний фокус на міжнародну конкурентоспроможність, має новий підхід до процесів фінансування, ефективну координацію та моніторинг, а також розвиває державно-правове партнерство [99].

Загалом, азійські країни більш відкриті для світової економіки та зорієнтовані на зовнішні ринки. Політика «латиноамериканських пум» схильна до протекціонізму, що захищає країни від зовнішнього впливу, наприклад, світових криз [8], (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика моделей НІК

НІК Азії	НІК Латинської Америки
Збалансовано поєднується політика імпортозаміщення та експортоорієнтованості, хоча для деяких країн характерно розвиток економіки з переважною орієнтацією на зовнішній ринок, на експортні відносини.	Політика передбачає протекціонізм, відсутність конкуренції з боку іноземних компаній, дешеви́зну кредитів. Політика імпортозаміщення не сприяє корінної зміни ролі країн, що розвиваються в світовому господарстві.
Підприємницький капітал спрямовується переважно в обробну промисловість і сировинні галузі.	Підприємницький капітал переважно направляє́ться в торгівлю, сферу послуг, в обробну промисловість.
Формується більш широке коло джерел фінансування розвитку країн.	НІК Латинської Америки володіють потужнішим економічним потенціалом у порівнянні зі східноазійськими НІК.
Створюються трудомісткі підприємства з випуску масової споживчої продукції.	Основний упор зроблений на розвиток матеріаломістких і капіталомістких галузей в обробній і добувній промисловості.

Примітка. Складено автором за даними Лимарева Ю. А. Сравнительная характеристика моделей экономики открытого и закрытого типа в группе новых индустриальных стран / Ю. А. Лимарева, Т. В. Щербакова // Экономика и современный менеджмент: теория и практика. 2014. № 33. С. 101.

Отже, проаналізувавши загальні риси нових індустріальних країн, варто зазначити, що для них характерні досить високі показники темпів економічного та промислового розвитку, що перевищують аналогічні показники інших країн, що розвиваються і промислово розвинених країн. Таким чином, НІК не можна віднести ні до однієї з існуючих груп країн, вони зайняли особливе становище в світовому господарстві та склали нову самостійну групу. На сьогодні, досі існує проблема чіткого виділення країн групи НІК та поділення їх на хвилі. Так, різні вчені надають власне групування країн, що спричиняє певні суперечки та розбіжності у сфері міжнародних економічних відносин. Загалом, найбільш прийнятним є поділ країн на хвилі, який буде враховувати різниці в розвитку країн азійської та латиноамериканської моделі.

1.2. Глобальні детермінанти та закономірності становлення нових індустріальних країн Азії

Новітні масштабні перетворення у світі без зупину поширюють коло дослідників, яких цікавить проблематика швидких якісних трансформацій соціально-економічних систем. Однак дефіцит знань у даній сфері не зменшується, а спроби вирішити одні питання поглиблюють наявні та нерідко окреслюють нові, тим самим підкреслюючи глобальність проблеми. Швидкоплинність подій в усіх сферах життя змушує концентрувати увагу на особливостях економічного прискорення з метою винайдення нових механізмів розвитку національного господарства, які б відповідали сучасності.

Прискорений розвиток відбувається в різних країнах за неоднаковим алгоритмом, причиною чого є різні стартові позиції, з яких починається розвиток: для одних це аграрне суспільство, для інших – індустріальна економіка. Прямий чи опосередкований вплив географічних, кліматичних факторів, рівня забезпеченості природними ресурсами, чисельності населення тощо також позначаються на швидкості розвитку. Як доводить практика, прискорений розвиток в різних країнах відбувається неоднаковими темпами, адже стратегія на випередження, що оперує

якісним поєднанням різних політичних, економічних, соціальних та культурних чинників, а також ефективного управління ними, дозволяє не лише наздогнати більш успішні у розвитку країни, але й посісти місце лідера [46].

Вчені виділяють різні моделі економічного розвитку: модель США, Китаю, Японії, країн Південно-Східної Азії, Росії та інших. Зустрічаються й такі їх назви, як ліберальна модель розвитку (притаманна США, Канаді, частково Великій Британії та Ірландії), корпоративістська, що має два різновиди: демократичний корпоративізм (найбільше притаманний Швеції) та ієрархічний корпоративізм (притаманний Японії) та соціально-ринкова модель, що найбільш характерна для Німеччини. При всіх суперечливостях, непостійностях та національних особливостях НІК Азії існують певні спільні закономірності розвитку. На основі реалізації стратегії прискорення розвитку названі країни змогли за відносно короткий проміжок часу в декілька разів збільшити загальний обсяг ВВП та ВВП на душу населення, реструктурувати національне господарство та поліпшити соціальні показники [46].

В умовах глобалізації структура промислового розвитку азійських економік в основному вибудовувалася за моделлю «зграї гусей, що летять», розробленою японським економістом К. Акамацу в 1935 році на прикладі промисловості Японії (в англійській версії його теорія з'явилася у 1962 році). Він виявив, що розвиваючі країни через поетапну індустріалізацію своїх економік шляхом переходу виробництва товарів стадій «імпорт - місцеве виробництво - експорт» в наступній послідовності [13, с.30]:

1. Товари народного споживання імпортуються країною, що розвивається, з відкритою економікою, а експортуються менш технологічні товари або сировина. Іноді це має руйнівне значення для кустарної промисловості приймаючої країни, адже більшість працівників переміщуються до експортоорієнтованих галузей.

2. Внутрішнє виробництво імпортованих товарів починає поступово розвиватися за рахунок наявності внутрішнього ринку для таких товарів, що раніше був сформований імпортом. Даний процес супроводжується ростом національної свідомості до економічної незалежності, протекційної політики держави щодо

підтримки галузей, що зароджуються. Імпорт менш технологічних (споживчих) товарів скорочується. Для розвитку внутрішнього виробництва споживчих товарів країна починає імпортувати більше капіталомісткі товари.

3. Внутрішнє виробництво споживчих товарів розвинене і конкурентоспроможне настільки, що надлишки виробництва починають експортуватися. На цьому етапі країна переходить у фазу зростання експорту.

4. Країна поступово скорочує експорт споживчих (менш технологічних) товарів на користь більш капіталомістких, які раніше імпортувалися для виробництва товарів, попереднього рівня. Виробництво споживчих товарів країни поступово починає розміщувати в інших, менш розвинених країнах.

Модель «зграї гусей, що летять» Акамацу застосував для пояснення індустріалізації менш розвинених країн за рахунок поступового перетворення імпортних товарних позицій в експортні. Він пояснював, що в умовах міжнародної торгівлі індустріалізація менш розвинених країн проходить по такому ж принципу - поступово від сировинних товарів до більш технологічних за рахунок технологічного надолуження на базі зростання частки імпорту капіталомістких товарів. Цю ж модель він застосовує для пояснення наздоганяючого розвитку країн: менш розвинені країни йдуть шляхом індустріалізації за країнами зі сформованими високотехнологічними галузями в порядку зграї гусей, що летять, де «провідним гусаком» є розвинена країна [13, с.30].

Кумагаї у роботі «Подорож по таємній історії моделі гусей, що летять» [19] вказує на те, що для кожного регіону є своя провідна країна: є група країн, де Америка «веде зграю», Англія і Німеччина - ведуть регіон Західної Європи, а є регіон, де провідну роль відіграє Японія. Він визначив коло країн, що відносяться до «зграї» Японії, і саме ця модель регіонального розвитку визнається як парадигма «зграї гусей, що летять» [13, с.31], (див. Рис. 1.4.).

Узагальнюючи модель Акамацу відносно країн, що розвиваються, у тому числі НІК, можна сказати, що країна за рахунок нарощування експортного потенціалу поступово починає накопичувати резерви капіталу і підвищувати кваліфікацію робочої сили, що призводить до поетапної індустріалізації

промисловості та зростання капіталомістких галузей. Саме здійснення індустріалізації за рахунок розбудови національного потенціалу Акамацу вважає основним елементом зниження вертикальної залежності від розвинених країн [13, с.31].

Рис. 1.4. Модель регіонального економічного розвитку "зграї гусей, що летять".

Примітка: Побудовано автором за даними Саліхова О. Б. Стратегії азійських країн з розбудови національної промисловості через залучення технологій ТНК / О. Б. Саліхова, Г. О. Бак. // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – С. 31.

Учні Акамацу доповнили модель аналізом ролі накопичення капіталу, навчання в процесі роботи, роллю ТНК і прямих іноземних інвестицій. Коджима представив її в таких вимірах [13, с.32]:

- раціоналізація виробництва - послідовний перехід від простих товарів до складних (від бавовняних до синтетичних волокон) - зростання доданої вартості в галузі, підвищення продуктивності;
- диверсифікація виробництва - послідовна поява нових індустрій від виробництва споживчих товарів до капіталомістких (від текстилю до сталі і далі до автомобілів) і розвиток експортного потенціалу.

За переконанням Коджими, зростання національної економіки відбувається на базі вказаних вище процесів, котрі є альтернативними і неможливими до одночасного їхнього застосування в умовах обмеженості капіталу і людських

ресурсів. Диверсифікація економіки відбувається за рахунок накопичення капіталу і переходу від трудомістких до капіталомістких галузей, тоді як раціоналізація стає можливою в умовах технологічного вдосконалення, використання ефекту масштабу, навчання в процесі роботи та прискорення життєвого циклу продукту в галузі. Прямі іноземні інвестиції, на його думку, призводять не тільки до вдосконалення виробничого процесу, а й в цілому формують основу для поліпшення інвестиційного клімату в країні, дозволяють передачу технологічного досвіду, втілюючи модель «зграї гусей, що летять» у життя. У випадку з регіоном Східної Азії передача технологічного досвіду відбувалася від Японії до Південної Кореї, Сінгапуру, Тайваню тощо [13, с.32].

Подальше поглиблення моделі «зграї гусей, що летять» здійснювалось вченими шляхом введення фактора ТНК. ЮНКТАД в «Доповіді про світові інвестиції за 1995 рік» наводить здобутки іншого учня Акамацу - Озави щодо ролі корпорацій у моделі «зграї гусей, що летять» [95, с. 285]. Вчений встановив, що присутність ТНК прискорює модель за рахунок виключення фази імпорту, в результаті чого приймаюча країна може відразу налагодити виробництво і експорт товару без тимчасових втрат на послідовний розвиток. Як зазначено в доповіді, Японія, Республіка Корея, Сінгапур та Тайвань в процесі розвитку окремих галузей значною мірою покладалися на іноземні ТНК, а пізніше почали створювати свої. При цьому, особливістю всіх успішних країн Східної Азії є здатність перебувати в процесі постійної трансформації за рахунок здатності залучати інвестиції і технології, імітувати й навчатися на досвіді розвинених країн, у тому числі, через цілеспрямовану індустріальну політику держави [13, с.32].

Сучасна парадигма «гусей, що летять» явно передбачає, що ТНК є найважливіший канал для передачі технологій. Озава називає ці фірми «агентами з повторного використання порівняльних переваг» [78]. Вчений також визнає, що, поряд з прямими іноземними інвестиціями, неакціонерні форми співпраці з ТНК, у тому числі ліцензування і субпідряд та інші механізми, мають розглядатися як важливі канали для передачі технологій.

Окіта вважає, що в найбільш узагальненому вигляді модель «зграї гусей, що летять» може бути проілюстрована таким чином [13, с.33], (рис.1.5.):

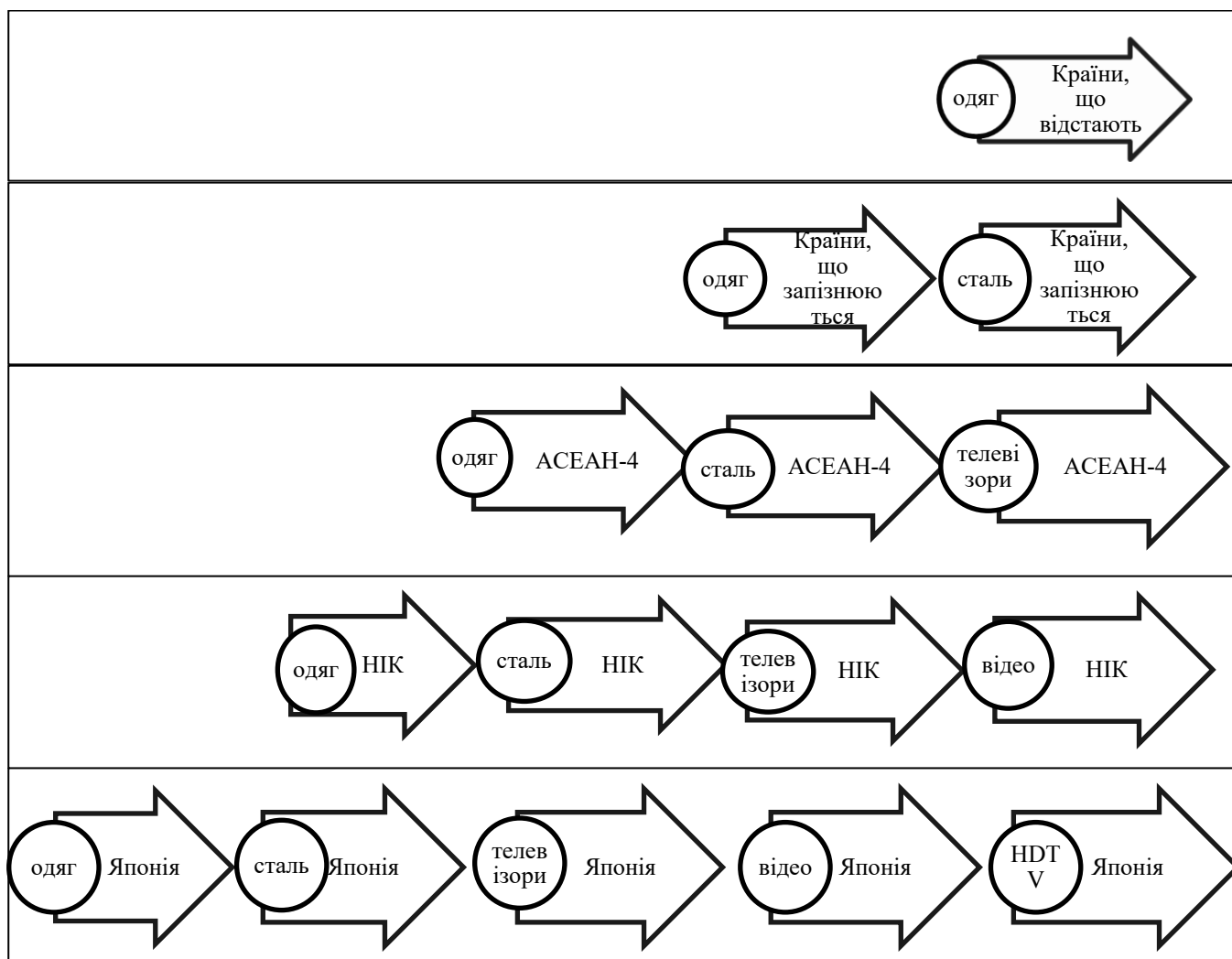

Рис.1.5. Ілюстрація послідовної структурної трансформації країн Східної Азії.

Примітка. Побудовано автором за даними Саліхова О. Б. Стратегії азійських країн з розбудови національної промисловості через залучення технологій ТНК / О. Б. Саліхова, Г. О. Бак. // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – С. 33.

По горизонтальному напрямку показаний процес диверсифікації економіки, у напрямку діаметру - передача технологій, у вертикальному напрямку - спеціалізація країн в залежності від рівня індустріального розвитку.

Подані теоретичні положення є свідченням того, що країна-реципієнт технологій, яка висуває до ТНК вимогу залучення місцевих компонентів інвестицій, а також забезпечення ринку збуту продукції, виробленої афілійованими

підрозділами, сприятиме стисненню в часі періоду, необхідного для створення конкурентоспроможної промисловості товарів широкого споживання і переходу до виробництва високотехнологічних товарів виробничого призначення. Таким чином, технологічні ресурси ТНК можуть стати підґрунтям для міжстадійного розвитку економіки приймаючої країни.

Відповідно до регіонального аспекту парадигми «зграї гусей, що летять» очевидно, що для економіки-реципієнта технологій важливо визначити країну чи групу країн («провідного гусака»), в кільватері якої буде здійснюватися наздоганяючий розвиток. Для економік НІК Азії ним стала Японія [13, с.34].

Зазначена вище теоретична база покладена в основу розбудови національної промисловості азійських НІК через залучення технологій ТНК. Дослідивши існуючі стратегічні рішення, якими скористалися ці країни, можна їх поділити на 2 категорії - автономні стратегії та стратегії залежності.

У рамках автономної стратегії відбувається поступове нарощування потужностей національних компаній, починаючи з простих заходів, які з часом постійно вдосконалюються. Метою цієї стратегії є підвищення рівня виробництва у країні, досягнення позитивних показників у торгівлі, фінансах, освіті, навчанні, технологіях і зрушення промислової структури. Цей варіант передбачає вибірккові обмеження прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та активні заохочення імпорту технологій у різних формах. Всі ці заходи, як правило, відбуваються на фоні стимулювання експорту товарів, особливо в тих галузях, які мають найбільший експортний потенціал. Яскравими прикладами успішної реалізації цієї стратегії є Республіка Корея і Тайвань [13, с.34].

Стратегічна залежність від ПІІ має суб-стратегії - прицільну і пасивну:

– прицільна залежність від ПІІ полягає в тому, що ТНК спрямовують ПІІ та здійснюють трансфер технологій через дочірні підприємства і філії, з метою активізації діяльності та вдосконалення технологій у тих сферах, де можна одержати високий рівень доданої вартості. Дана стратегія передбачає значні зусилля з боку урядів приймаючих країн щодо залучення ПІІ та посилення абсорбційної здатності країни задля забезпечення ефекту від іноземних технологій. Ці заходи містять:

підвищення майстерності працівників, розбудову національних інституцій, розвиток інфраструктури та мережі постачальників, стимулювання проведення науково-технічної та інноваційної діяльності, створення науково-технологічних центрів. Найкращим прикладом реалізації такого варіанту є Сінгапур;

– пасивна залежність від ПШ також базується на залученні іноземного капіталу, але в основному враховує ринкові інструменти для оновлення структури (враховуючи підвищення заробітної плати і збільшення можливостей). Основними інструментами для реалізації цієї стратегії є сприятливий режим для ПШ, значні стимули для експорту, гарна інфраструктура, яка, в тому числі, сприяє здійсненню експортних операцій, а також дешева, проте, кваліфікована робоча сила. Досить часто у випадках реалізації такої стратегії підвищення кваліфікації працівників та внутрішня науково-технологічна діяльність не беруться до уваги ТНК-експортером технологій, при цьому національний промисловий сектор, як правило, розвивається у відриві від експортного сектора. Малайзія, Таїланд і Філіппіни започаткували таку стратегію [13, с.34].

Зазначені вище стратегії не виключають одна одну. Держави, зазвичай, об'єднують їх, з часом змінюючи комбінацію. Однак, ця типологія корисна як аналітичний інструмент. У будь-якому випадку країни групи НІК проходять чотири етапи індустріалізації (див. Табл. 1.2): перший етап передбачає розвиток імпортозаміщуючих галузей; другий – створення експортного потенціалу та базових галузей, третій – розвиток наукоємних галузей, четвертий – інтеграцію НІК у світове господарство [13, с.34].

Проведений аналіз становлення НІК Азії дозволив визначити позитивні та негативні наслідки реалізованої експортоорієнтованої моделі індустріалізації. Результативність економічних моделей нових індустріальних країн Азії зумовлена дією ендогенних та глобалізаційних чинників. До екзогенних чинників, що зумовили формування в Азійсько-Тихоокеанському регіоні низки нових індустріальних країн у другій половині ХХ-го ст., стали геоекономічні та геополітичні фактори.

Етапи індустріалізації НІК

Етап	Суть	Загальна характеристика
I етап (середина-кінець 1950-х років)	Розвиток імпортозаміщуючих галузей	Розвивалися ті галузі промисловості, які повинні були повністю витіснити подібні групи іноземних товарів з національного ринку. Запровадження даної політики дозволило заощадити валютні запаси держави і забезпечити національний ринок необхідними товарами. НІК Латинської Америки перейшли до першого етапу набагато раніше чим НІК Південно-Східної Азії, але для них він був триваліший. Це прямо пов'язано з тим, що вони мали більшу ємність внутрішнього ринку. Азійські НІК швидше подолали стадію заміщення імпортованих товарів національними, і почали формувати свій експортний потенціал. Більше суттєвих різниць для двох моделей не було.
II етап (кінець 60-х років)	Створення експортного потенціалу та базових галузей	До економіки зорієнтованої на експорт, НІК двох моделей переходили по-різному. НІК Азії засновували працездатні підприємства, які займалися випуском продукції масового споживання. НІК Латинської Америки робили ставку на капіталомісткі та високотехнологічні галузі. Так, шлях азійських НІК набагато ефективніший стосовно активізації економічного росту, що було ідеально для заходу великих ТНК.
III етап (кінець 70-х – початок 80-х років)	Розвиток наукоємних галузей	Індустріалізація НІК це перехід до розвитку наукоємних галузей і створення власної науково-дослідної бази. Основна риса цього етапу – збільшення приватних та державних відрахувань на розвиток НДДКР. Відбувається формування наукових парків, з пільговими умовами для іноземних та національних компаній для розробки та випуску споживчої продукції, високотехнологічних товарів та їх компонентів промислового значення. Економіки продовжують розвивати експортну орієнтацію. ТНК продовжують відігравати активну роль для НІК
IV етап (немає чітких меж)	Інтеграція НІК у світове господарство	НІК не мають галузей, у яких відсутній іноземний капітал. Раніше була чітка межа поділу впливу США та Японії на НІК. США поширювали вплив на латиноамериканські НІК, а Японія на азійські. На даному етапі ситуація змінюється: японський капітал впевненіше почуває себе на території латиноамериканських НІК, а капітал США укорінюється в азійських НІК. Відбувається інтернаціоналізація виробництва та капіталу, інтеграція НІК у світове господарство.

Джерело: Саліхова О. Б. Стратегії азійських країн з розбудови національної промисловості через залучення технологій ТНК / О. Б. Саліхова, Г. О. Бак. // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – С. 33-35.

По-перше, слід відзначити реалізацію національного інтересу Японії як промислово розвиненої країни з обмеженими обсягами робочої сили, природних ресурсів та фізичного простору, країни, яка опановує новітні технології та нові види промислового виробництва та потребує розширення виробничих мереж за межі країни.

По-друге, вирішальним чинником стала реалізація національного інтересу США в політичній сфері передбачала наявність союзників навколо потенційно загрозової Японії, в економічній сфері відповідала мотивації американського транснаціонального бізнесу [14, с.45].

Саме потрапляння цілого ряду країн у площину перетину національних інтересів двох центрів світової могутності сприяло індустріальному розвитку нових індустріальних країн Азії та саме це зумовило провідну роль держави та політичних рішень для стимулювання зростання країн у регіоні. Сильна роль держави забезпечила мобілізацію робочої сили в промисловому секторі, проте в міру розвитку громадянського суспільства та економіки знань, роль держави в моделях розвитку НІК Азії може зазнати суттєвих трансформацій. Прямі форми втручання уряду в економічні процеси зменшуватимуться, особливо в сфері малого та середнього підприємництва, яке є ключовим резервом підвищення продуктивності праці в цих країнах. Взаємодія транснаціоналізації та державного регулювання відбуватиметься за принципами сприяння зовнішній транснаціоналізації шляхом завоювання ринків інших азійських країн та країн Близького Сходу [14, с.45].

Серед ендогенних чинників, які сприяють розвитку національних економічних моделей слід відзначити такі [14, с.45]:

- подвійну дію демографічного чиннику, по-перше, у формі значного переважання кількості населення працездатного віку над населенням пенсійного віку, по-друге, у вигляді невеликих обсягів пенсійних виплат у майбутньому внаслідок недостатньої розвиненості систем соціального захисту;
- потенціал економічної культури населення;
- величезний внутрішній ринок та зростаючий внутрішній платоспроможний попит;
- значний природний потенціал держав, який забезпечить базу для розвитку широкої сфери послуг від туризму до наукових досліджень;
- розвиток малого та середнього підприємництва як основи самодостатності національної економіки.

Незважаючи на соціо-культурну, релігійну та політичну диференціацію країн, всі національні економічні моделі НІК мають спільні ключові компоненти, що дозволяє стверджувати про сформування регіональної моделі економічного розвитку нових індустріальних країн Азії. Такими ключовими компонентами, які стимулювали розвиток НІК, є [14, с.45]:

- потужна мобілізуюча національна ідея (місія);
- розвиток громадянського суспільства на базі інтеграції інститутів культури та релігії, внаслідок чого формуються міцні позитивні національні цінності;
- довгострокове планування, яке дозволяє забезпечити сталість курсу державної економічної політики;
- планування на середню та коротку перспективу з обранням галузевих, інституціональних, територіальних пріоритетів розвитку тощо;
- забезпечення високого рівня інтелектуалізації нації, що дозволяє швидко адаптувати технології, підключатись до нових технологічних рішень на ранніх етапах, забезпечення високого рівня освіченості робочої сили;
- розвинена інформаційно-комунікаційна інфраструктура;
- створення умов для ефективної алокації іноземного капіталу;
- значна роль процесів транснаціоналізації у формуванні виробничих мереж та розвитку науково-дослідної діяльності;
- підтримка національних чемпіонів з метою посилення міжнародної конкурентоспроможності країни;
- високий рівень відкритості та лібералізація експортоорієнтованих секторів економіки.

Отже, більшість країн НІК Азії утворились за принципом «перелітних гусей». Згідно даної парадигми, «провідним гусаком» для НІК Азії, у кільватері якого здійснюється наздоганяючий розвиток є Японія. Для країн НІК Азії є характерні стратегії автономії та стратегії залежності (прицільна та пасивна). Не зважаючи на те, який напрям обере країна групи НІК, вона пройде чотири стадії індустріалізації: перший етап передбачає розвиток імпортозаміщуючих галузей; другий – створення

експортного потенціалу та базових галузей, третій – розвиток наукоємних галузей, четвертий – інтеграцію НІК у світове господарство. Також, розглядаючи становлення НІК Азії, були досліджені детермінанти розвитку: ендogenous та екзogenous. Крім того, були визначені ключові компоненти стимулювання розвитку НІК Азії, серед яких найбільш вагомими є перенесення виробничих потужностей до країн НІК, участь держави, винослива робоча сила та сильна мотивація.

1.3. Процес модернізації та трансформації НІК «першої хвилі»

Проблематика економічного розвитку займала і продовжує займати одне з центральних місць в економічній науці. Основними питаннями дослідження є причини та умови, за рахунок яких економіка країни набуває стану сталого розвитку. Глобалізаційні трансформації, які мають місце на сучасному етапі розвитку, є з одного боку погрозами стабільному розвитку країн всередині світової економіки, з іншого боку, сприяють зміні світогосподарчої кон'юнктури, зміну лідерства, підйому економік, що розвиваються.

Світова економіка вже давно ступила на шлях неоіндустріального розвитку. У більшості розвинених країн сформовані потужні вертикально інтегровані корпорації і кластери, націлені на випуск високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю. Процес формування такої потужної індустрії в таких країнах, як Гонконг, Південна Корея, Тайвань і Сінгапур був досить тривалим і зайняв не одне десятиліття. Зараз «азійські тигри» є двигунами світової економіки, побічно або прямо впливаючи на велику частку світового виробництва, а тому дослідження їх досвіду завжди представляє наукову цінність.

Сучасні дослідження проблем неоіндустріального розвитку знаходять своє продовження в роботах зарубіжних і вітчизняних дослідників з урахуванням нових економічних, інституційних і геополітичних обставин розвитку, обумовлених, в тому числі, світовою фінансовою кризою 2007-2008 рр. і економічним підйомом «азійських тигрів». Розгорнутий аналіз «азійської моделі» розвитку в різних країнах представлений в роботі В. Вольпі, Ф. Маццеї [3]. Грунтуючись на аналізі практики

країн Азії, які продемонстрували значні результати економічного зростання, італійські автори обґрунтовують зважений підхід до вибору моделі розвитку, який повинен базуватися на ефективному поєднанні ринкових методів управління та державного втручання. Дж. Аррігі в світлі теорії економічного розвитку Адама Сміта демонструє, чому епіцентр світової політичної економії переміщається з Північної Америки в Східну Азію, і яка роль двох держав - США і Китаю - як головних дійових осіб перетворення світу. Д. Родрік в своїх роботах аналізує, чому розвиток промисловості залишається шляхом до процвітання для країн, що розвиваються [10, с.65].

Одним з найбільш яскравих прикладів нових індустріальних країн є «**Азійські тигри**». Ці країни показали як можна в найкоротший період створити сучасну високотехнологічну індустрію практично з нуля. Економічний розвиток значної частини країн Азії на момент закінчення Другої світової війни знаходився на дуже низькому рівні, однак вже в 90-і роки частина з них займала провідні позиції як в міжнародних рейтингах, так і на світових ринках наукоємної продукції.

У науковій літературі прийнято узагальнено ставитися до феномену азійського економічного дива. Серед його основних передумов виділяють: значну роль держави; комбіновану промислову політику, засновану на селективній підтримці галузей; експортну орієнтацію основних виробників; активну залученість дрібного бізнесу до масового виробництва; специфічні особливості азійського суспільства і традиції ділового середовища [10, с.68].

Разом з цим у кожній з цих країн існують свої індивідуальні особливості, які сприяли розвитку високотехнологічного виробництва. Так, південнокорейська економіка за своєю структурою значно відрізняється від Тайваню та Гонконгу і має більше схожих рис з Японією. Сінгапур є, в деякому роді, унікальним економічним і державно-політичним утворенням, порівнювати який з іншими можна лише умовно.

Як і в Японії, однією з фундаментальних складових південнокорейської промисловості стали «чеболі» - великі фінансово-промислові конгломерати, які об'єднують навколо себе сотні дрібніших фірм. На сьогодні в Кореї існує кілька чеболь, з яких виділяються найбільші: Samsung, Hyundai, SsangYong, LG Group,

Daewoo та інші. До кінця 90-х частка промислового виробництва чеболь складала 35% від всього в **Південній Кореї** [98]. Основними особливостями південнокорейських промислових конгломератів є:

- вертикальна інтеграція виробництва;
- застосування високих технологій для масового випуску;
- тісний зв'язок з урядом і залежність від його рішень;
- диверсифікована структура бізнесу;
- довгострокове планування та інвестиції.

Дещо інший приклад демонструють економіки таких країн, як Тайвань та Гонконг. Уряд в цих країнах сформувався в результаті масштабних історико-політичних процесів, в результаті чого модель управління економікою тут досить специфічна. Управління економікою Тайваню здійснювалося відповідно до ліберального підходу незважаючи на те, що політична система в країні довгий час залишалася однопартійною і консервативною. Гоміньдан - правляча Китайська Національна народна партія - проводила змішану промислову політику, засновану на передачі управління частиною промислових активів у приватні руки при одночасному збереженні контролю над стратегічними підприємствами. Після закінчення Другої світової війни в Тайвані була проведена земельна реформа, у результаті якої з'явився потужний клас власників, які мали високий рівень заощаджень. Уже в кінці 50-х років у економіці переважали дрібні та середні підприємства, у які надходили не тільки внутрішні, а й зовнішні інвестиції [10, с.69].

Розвиток традиційних і передових галузей промисловості в **Тайвані** тісно пов'язане зі значними зовнішніми фінансовими впливами. Тайванські компанії досить швидко освоїли міжнародні фінансові ринки, в той час, як уряд тривалий час після війни отримував значну допомогу від США. Це дало можливість істотно модернізувати традиційні галузі тайванської економіки, особливо легку промисловість, перевівши їх на машинні способи виробництва. Разом з інвестиціями здійснювався активний експорт технологій, завдяки чому незабаром підприємства текстильної та швейної промисловості стали витіснятися машинобудівними компаніями. Тайваню вдалося в короткі терміни створити автомобільне

виробництво, налагодити випуск побутової техніки та інших товарів тривалого користування. Найважливішою віхою даного процесу стало розвиток електронної промисловості в 70-80 роки. Це стало можливо завдяки сприятливому поєднанню активної державної політики і ринкових чинників, що проявилися в зацікавленості японських розробників у тайванській дешевій робочій силі. Були розроблені спеціальні державні програми, створена мережа дослідних інститутів з розробки та впровадження нових промислових технологій, витрати на які вже в 1998 р. досягли майже 2,5 млрд. дол. США [98]. Це супроводжувалося підвищенням якості людського капіталу, збільшенням загального рівня освіти і фінансування навчальних закладів.

Особливості економіки такої нової індустріальної країни, як **Гонконг**, тісно пов'язані з її історичним розвитком. Як відомо, Гонконг з 1842 р. по 1997 р. перебував під управлінням Великобританії, а тому капіталістичні відносини тут вкорінені глибоко. Гонконг завжди грав роль найважливішого торгового центру, у якому активно розвивалися банки, торгівельно-фінансові компанії, суднобудування, цукрова промисловість, середні і дрібні ремісничі фірми й майстерні. З 1997 р. формальний протекторат над Гонконгом переданий КНР, проте це не заважає зберігати острову статус зразкового прикладу капіталізму, реалізованого на практиці, і займати провідні позиції у індексі економічної свободи на протязі десятироків [69].

При аналізі промисловості Гонконгу важливо пам'ятати, що велика частина виробництва фізично розміщена в Китаї, у той час, як у самому Гонконгу знаходяться головні офіси компаній. Регіон здобув славу одного з найбільших світових фінансових центрів, проте традиційне промислове виробництво тут знаходиться на відносно невисокому рівні. Разом з цим існує ряд спеціальних промислових парків, таких як Тай-По, Квун-Тонг, Коулун Бей та інші. Саме в них концентрується більшість підприємств, що спеціалізуються на текстильному і швейному виробництві, електронній промисловості, виготовленні іграшок та товарів з пластмаси. Важливою особливістю таких зон стало те, що, у більшій мірі, вони

формувалися стихійно, у результаті концентрації китайських та європейських мігрантів, які об'єднують свій бізнес [10, с.70].

Промислова політика уряду Гонконгу, у свою чергу, спрямована на усунення бар'єрів для вільного руху капіталу та розвитку бізнесу, а також на заохочення експортоорієнтованих виробників високотехнологічної продукції. Для цього використовувалися методи, що дозволяють створити стимули для концентрації підприємницької активності в тих галузях, які найбільш затребувані на світовому ринку. Крім того, у Гонконгу, так само як і в Тайвані та Південній Кореї, у період активного економічного зростання використовувався метод заниження валютного курсу, який давав можливість стимулювати експортне виробництво, при одночасному обмеженні споживання імпорту.

Економічне диво **Сінгапуру** вже давно є предметом пильного вивчення. Будучи невеликим містом-державою йому вдалося в найкоротші терміни досягти рівня розвинених країн, що багато в чому зобов'язане відомим реформам Лі Куан Ю - прем'єр-міністра Сінгапуру з 1959 року по 1990 рік. Розвиток економіки та промисловості тут на початковому етапі спирався на вирішальній ролі уряду та державного сектора, до якого включалися суднобудівні та ремонтні підприємства, порти, телекомунікаційні, газові, машинобудівні компанії, а також об'єкти інфраструктури та банки. Унікальний набір реформ, що поєднував селективні та ринкові методи, дав можливість перетворити ці підприємства в один із найпотужніших фінансово-виробничих комплексів. Крім того, становленню потужної промисловості в Сінгапурі сприяло вигідне географічне положення, яке перетворило морський порт країни в один із найбільших у світі, а також статус фінансового офшорного центру, через який щодня проходять мільярди доларів [10, с.70].

Успіх промисловості Сінгапуру частково був простимульований вже описаними раніше методами підтримки експорту і високотехнологічних виробників. Тут також створювалися нові промислові зони і технопарки, контроль над розвитком яких у 1961 р. було покладено на спеціально створений Комітет економічного розвитку. На території Сінгапуру були виділені території, відведені

під спеціальні промислові зони, їх кількість, незважаючи на невелику площу держави, у 90-х роках досягла 25. Найбільшою з них є перша - Джуронг, у якій уже на початку 90-х років було розташовано понад 1800 підприємств і зайнято близько 100 тисяч осіб. Цей район став стрижнем нафтохімічної промисловості Сінгапуру [10, с.71].

Сінгапур відомий як один з лідерів в області електроніки та біотехнологій, розвиток яких також здійснюється в рамках найбільших технопарків: SciencePark, Biopolis, Fusionpolis, TUAS та інших. [100]. Ці парки в поєднанні з довгостроковою підтримкою високотехнологічних виробників та максимально спрощеними правилами ведення бізнесу в країні призвели до того, що сьогодні електронна промисловість та біомедицина Сінгапуру розвинені на одному з найвищих у світі рівнів. Швидкий розвиток індустрії в цьому місті-державі нерозривно пов'язане із загальним комплексом заходів, вжитих керівництвом Сінгапуру для побудови нового типу держави, у якому люди дійсно працюють на благо суспільства. Стрижнем трансформації стали відомі антикорупційні заходи, проведені правлячою партією, які призвели практично до повного викорінення даного феномена.

Також, найважливішим фактором модернізації Сінгапуру стало кардинальне реформування системи освіти з метою підвищення кількості інтелектуальної молоді. Це супроводжувалося істотними фінансовими вливаннями уряду, які були спрямовані на отримання кращими студентами освіти за кордоном, з їх подальшим працевлаштуванням всередині країни. При цьому першочерговий пріоритет віддавався найбільш затребуваним спеціальностям у передових галузях сінгапурської економіки [10, с.71].

Аналіз особливостей неіндустріальні революції в Сінгапурові, Тайвані, Гонконгу та Південній Кореї дозволив виділити основні фактори модернізації та трансформації «азійських тигрів» та навести найяскравіші приклади. До основних факторів належать: вертикальна інтеграція виробництва, горизонтальна та мережева кооперація, підтримка експорту, планування та директивне управління, збільшення частки сектору малого та середнього бізнесу, зовнішньо-економічна політика [10, с. 72], (табл. 1.3):

Основні фактори модернізації та трансформації «азійських тигрів»

№	Фактор	Характеристика	Яскраві приклади
1	Вертикальна інтеграція виробництва	Сприяння створенню в економіці великих корпорацій та концернів, здатних організувати ланцюжок виробництва продукції з високою доданою вартістю	Південна Корея
2	Горизонтальна та мережева кооперація	Створення спеціальних промислових зон, кластерів і технопарків, у рамках яких автономні фірми, наукові, проектні та фінансові організації мають можливість взаємодіяти на особливих умовах	Сінгапур
3	Підтримка експорту	Урядове стимулювання розвитку експортоорієнтованих виробників високотехнологічної продукції за допомогою податкових пільг і прямого субсидування	Тайвань, Гонконг
4	Планування та директивне управління	Використання в управлінні економікою «неринкових» методів управління, зокрема, пряме управління стратегічними підприємствами, введення державних планів і жорстких методів реформування політичної системи	Тайвань
5	Збільшення частки сектору малого та середнього бізнесу	Створення умов для активного розвитку малого та середнього бізнесу, який здатний швидко впроваджувати інновації, гнучко реагувати на зміну ринкових умов і покликаний складати основу середнього класу	Тайвань, Сінгапур
6	Зовнішньо-економічна політика	Всебічне сприяння залученню міжнародних інвестицій та фахівців, імпорт технологій, використання сприятливої зовнішньополітичної ситуації та інше.	Південна Корея

Примітка. Складено автором за даними Матюшин А. В. Институциональные особенности новой промышленной политики в азиатских странах / А. В. Матюшин. // Вестник института экономических исследований. – 2017. – №1. – С. 72.

Безумовно, досвід країн НІК першої хвилі здатний принести багато користі. Більшість із нових індустріальних країн колись були в глибокій економічній кризі та занепаді. Однак систематичні реформи, повна мобілізація всіх шарів суспільства і націленість на надвисокий результат дозволили «азійським тиграм» через декілька десятиліть після початку реформ досягти високих темпів розвитку. При цьому більшість з проаналізованих країн мають незначні запасами природних ресурсів, невелику територію і не найвигідніше географічне положення [10, с.73].

Таким чином, «азійські тигри», які подолали шлях від периферійних, слаборозвинених економік до сучасних розвинених ринкових держав, вибрали

ефективну стратегію. Дякуючи даній стратегії, «азійські тигри» зуміли зайняти одні з провідних позицій на світовій арені [9, с. 111], (рис. 1.6.):

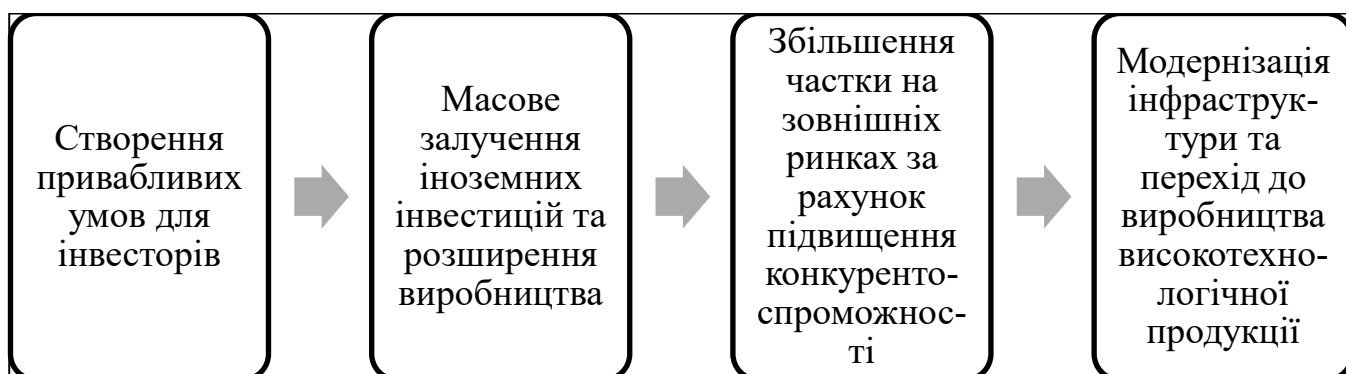

Рис. 1.6. Етапи стратегії модернізації національної економіки «азійських тигрів».

Джерело: Марченко И. С. Стратегии повышения уровня развития национальных экономик: опыт новых индустриальных стран Азии / И. С. Марченко. // Економіка та держава. – 2015. – С. 111.

Важливо додати, що, незважаючи на вже сформовану певну розстановку сил у світі, світова економіка не постійна і схильна до трансформації. Економічна відсталість цілком долається, а частішання в останні десятиліття кризових ситуацій і прискорення темпів розвитку в глобалізованому світі ще більше створюють невизначеність у майбутньому.

Отже, резюмуючи вищесказане, можна відзначити, що азійські нові індустріальні країни пройшли складний шлях розвитку за відносно короткий період часу. Досвід «азійських тигрів» демонструє, що для досягнення стійкого зростання та модернізації національної економіки, а також для трансформації її в економіку високорозвиненого типу необхідно виконання наступних умов:

- масове залучення іноземних інвестицій;
- вдосконалення інфраструктури (виробничої, транспортної, логістичної й тому подібних);
- зниження рівня корупції та непрозорості ведення бізнесу;
- накопичення фінансових резервів, створення стабілізуючих фондів;
- гнучка внутрішня і зовнішньоекономічна політика.

Висновки до розділу 1

Отже, проаналізувавши загальні риси нових індустріальних країн, варто зазначити, що для них характерні досить високі показники темпів економічного та промислового розвитку, що перевищують аналогічні показники інших країн, що розвиваються і промислово розвинених країн. НІК не можна віднести ні до однієї з існуючих груп країн, вони зайняли особливе становище у світовому господарстві і склали нову самостійну групу. Загалом, найбільш прийнятним є поділ країн на хвилі, який буде враховувати різниці в розвитку країн азійської та латиноамериканської моделі.

Більшість країн НІК Азії утворились за принципом «перелітних гусей». Згідно даної парадигми, «провідним гусаком» для НІК Азії, у кільватері якого здійснюється наздоганяючий розвиток є Японія. Для країн НІК Азії є характерні стратегії автономії та стратегії залежності (прицільна та пасивна). Не зважаючи, який напрям обере країна групи НІК, вона пройде чотири стадії індустріалізації: перший етап передбачає розвиток імпортозаміщуючих галузей; другий – створення експортного потенціалу та базових галузей, третій – розвиток наукоємних галузей, четвертий – інтеграцію НІК у світове господарство. Також, розглядаючи становлення НІК Азії, були досліджені детермінанти розвитку: ендогенні та екзоненні. Крім того, були визначені ключові компоненти стимулювання розвитку НІК Азії, серед яких найбільш вагомими є перенесення виробничих потужностей до країн НІК, участь держави, винослива робоча сила та сильна мотивація.

НІК Азії пройшли складний шлях розвитку за відносно короткий період часу. Досвід «азійських тигрів» демонструє, що для досягнення стійкого зростання та модернізації національної економіки, а також для трансформації її в економіку високорозвиненого типу необхідно виконання наступних умов: масове залучення іноземних інвестицій; вдосконалення інфраструктури (виробничої, транспортної, логістичної й тому подібних); зниження рівня корупції та непрозорості ведення бізнесу; накопичення фінансових резервів, створення стабілізуючих фондів; гнучка внутрішня і зовнішньоекономічна політика.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ АЗІЙСЬКИХ ТИГРІВ

2.1. Оцінка сучасних соціально-економічних процесів НІК «першої хвилі»

Проаналізувавши особливості та закономірності становлення та розвитку нових індустріальних країн, необхідно дослідити більш детально соціально-економічні показники групи лідерів НІК – «азійських тигрів» з метою ознайомлення із статистичною інформацією, яка відображає реальне становище країн. Як було зазначено раніше, «азійські тигри» - неофіційна назва НІК Азії, які відрізняються високими темпами економічного розвитку і змогли за короткий термін стати передовими торговими країнами світу та здійснити перехід від відсталого економіки, типової для країн, що розвиваються, до високорозвиненої. Це відбувалося так швидко, що більшість країн можуть позаздрити, так як зараз «азійські тигри» конкурують з США, Японією та ЄС. У цих країнах збільшилася частка грамотних людей, освіта стала безкоштовною і загальнодоступною.

Слід також зазначити, що «Азійські тигри» були значно обмежені в корисних копалинах, але змогли максимально ефективно використовувати свої запаси дешевої і якісної робочої сили, на що значний вплив мала ефективна система освіти і дисципліна, сформована на основі конфуціанського виховання. Цей факт є причиною створення цими країнами експортно-орієнтованої економіки, двигуном якої стала сфера послуг [39].

Для розуміння рівня економічного розвитку країн «азійських тигрів» було проведено аналіз статистичної інформації основних соціально-економічних показників цих країн. Так, за період з 1980-го року, значно виріс розмір номінального ВВП. Так, за 38 років Південна Корея збільшила ВВП у більше ніж 25,6 разів, Гонконг – у 12,6 разів, Сінгапур – у більше ніж 30 разів, а Тайвань – у майже 14 разів [33], (табл. 2.1):

Зміна номінального ВВП в 1980-2018рр., млрд. дол. США

Рік	Південна Корея	Гонконг	Сінгапур	Тайвань
1980	67.14	28.86	12.08	42.30
1990	288.63	76.93	38.89	166.85
2000	576.18	171.64	96.08	331.41
2010	1,144.07	228.64	239.81	446.14
2018	1,720.49	362.72	364.134	589.91

Примітка. Складено автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Не дивлячись на невеликі розміри країн, вони зуміли за відносно нетривалий час досягти розмірів великих держав не лише за рівнем соціально-економічного розвитку, але й за рівнем ВВП. Наприклад, ВВП Південної Кореї перевищив ВВП Російської Федерації у 2018 році. Варто зауважити, що площа Південної Кореї у 170 разів менша за площу Росії [29].

Також, порівнюючи відсоткову зміну реального ВВП «азійських тигрів» з передовими країнами, варто зазначити, що у діапазоні 2001-2019рр. приріст ВВП «азійських тигрів» був значно вище подібного показника передових країн загалом [33], (рис. 2.1.):

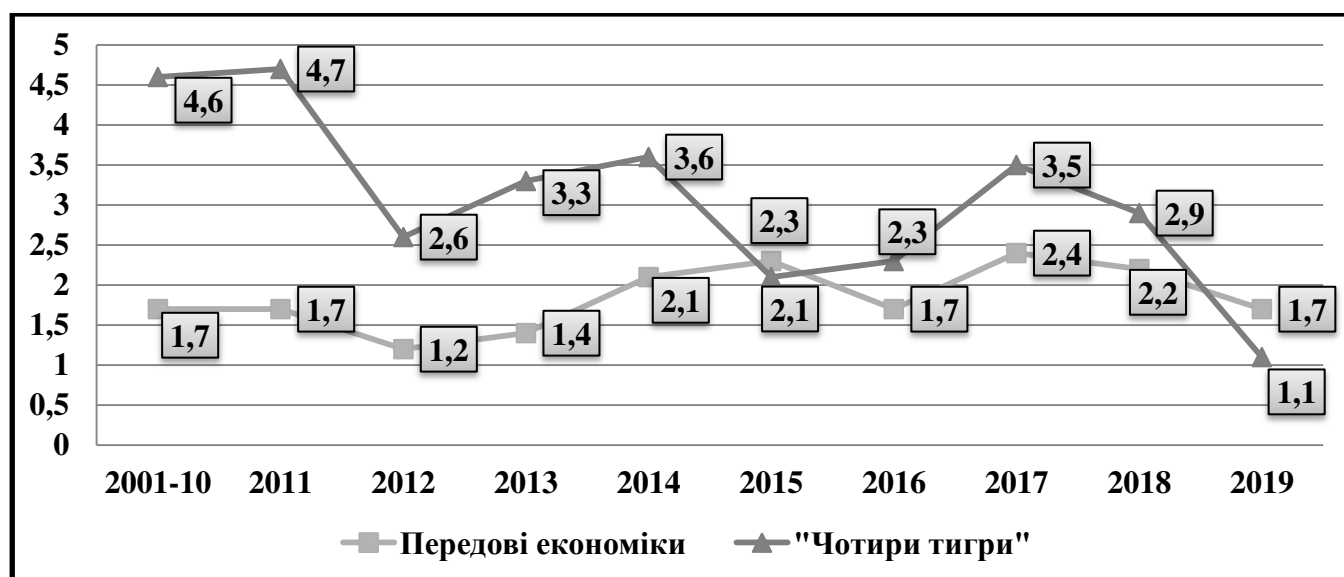

Рис. 2.1. Зміна реального ВВП передових країн загалом та «Азійських тигрів» в період 2001-2019рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Так, наприклад, середній приріст ВВП «азійських тигрів» був на 3% більшим ніж передових країн загалом у 2011 році. Проте, у 2015 і 2019 роках тенденція була зворотня – середній показник передових країн був вищий на 0,2% і 0,6% відповідно.

Для характеристики соціально-економічного розвитку країни, надзвичайно важливе значення має показник ВВП на душу населення. У 2018 р. ВВП на душу населення в Сінгапурі становив 64 582 дол. США, у Гонконзі – 48 676 дол. США, у Південній Кореї – 31 363 дол. США, у Тайвані – 25 792 [25], (рис. 2.2.):

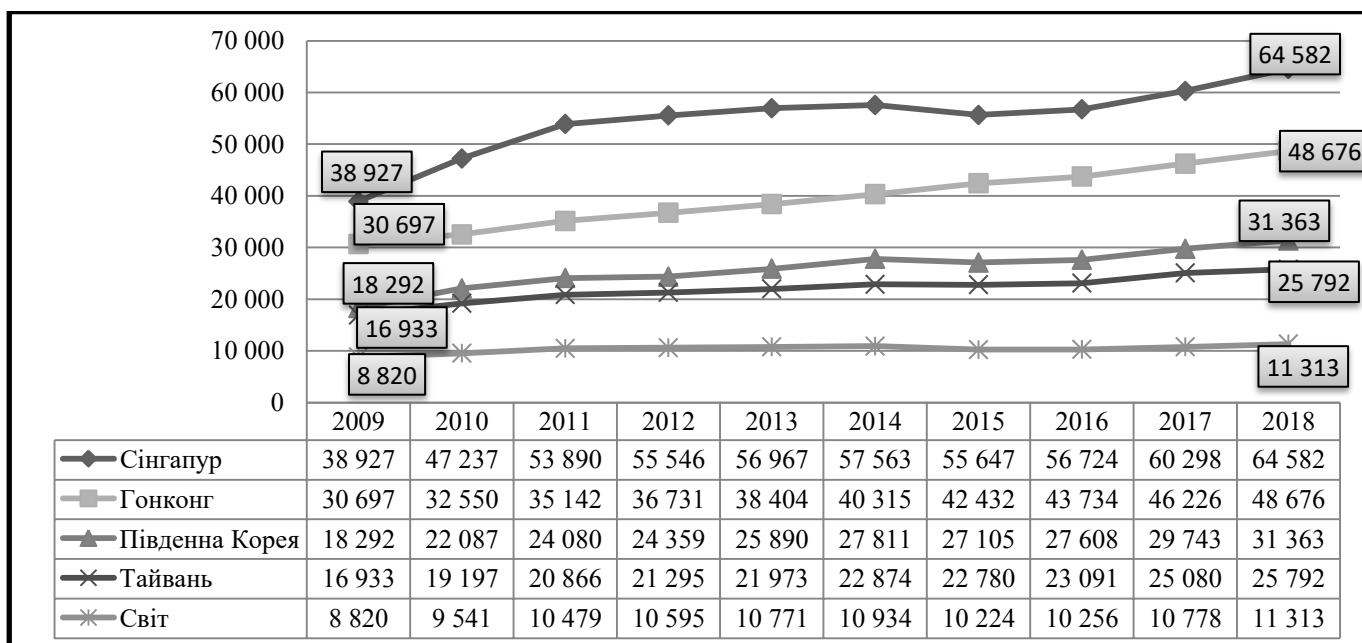

Рис. 2.2. Динаміка ВВП на душу населення «азійських тигрів» та світу загалом, в період 2009-2018рр., (дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку (СБ).

Для порівняння: аналогічний показник в Україні дорівнював 3 095 дол. США у 2018 році. Для характеристики стрімкого розвитку «азійських тигрів», необхідно відзначити, що ще на початку 60-х рр. Корея була однією з найбідніших країн світу: за рівнем ВВП на душу населення (94 дол. США у 1961 році) країна відставала навіть від Папуа-Нової Гвінеї (майже 107 дол. США у 1961 році). На даний момент ВВП на душу населення Республіки Корея практично в 11,5 разів вище за відповідний показник вищезгаданої країни, в якій даний індикатор дорівнює 2 730 дол. США станом на 2018 рік.

Важливим показником економічної ситуації в країні є рівень інфляції. Даний індекс відображає середньорічне збільшення цін. Таким чином, чим більша інфляція – тим більше знецінення грошей і навпаки – від'ємна інфляція (дефляція) відображає підвищення вартості грошей. Для «азійських тигрів» характерний низький рівень інфляції (інколи дефляція). У 2019-му році інфляція у Південній Кореї, Сінгапурі та Тайвані була менша 1 %, а у Гонконгу – 2,9% [34], (рис. 2.3.):

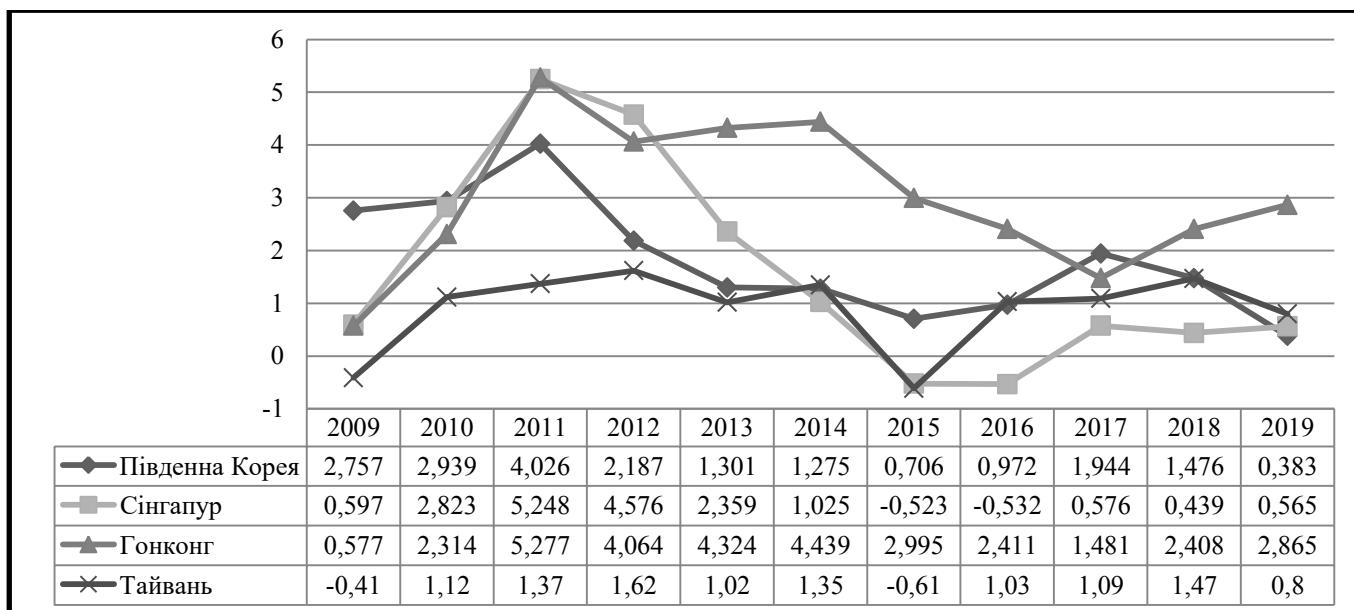

Рис. 2.3. Зміна рівня інфляції «азійських тигрів» в період 2009-2019 рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку (СБ) та Statista.

Відповідно до світової практики оптимальний рівень інфляції складає 2-4 % на рік. Отже, у Гонконгу спостерігається ідеальний рівень, а решта «азійських тигрів» мають нижчі показники. Низький рівень інфляції не є позитивним явищем, так як жителі країни постійно очікують здешевшання товарів і здорожчання грошей і тому відкладають покупки на потім (детально проблеми низької інфляції та дефляції будуть розглянуті у пункті 3.1).

Варто зазначити, що «азійські тигри» мають не лише низький рівень інфляції, а й у них також майже відсутнє безробіття. Так, рівень безробіття «азійських тигрів» коливається у діапазоні 2-4 %. Тобто, фактично у країнах майже відсутнє безробіття. Для порівняння, рівень безробіття в Україні більше чим 8,5 % [33], (табл. 2.2):

Порівняння рівня безробіття «азійських тигрів» та України в 2015-2019рр., %

Рік	Гонконг	Південна Корея	Сінгапур	Тайвань	Україна
2015	3,307	3,592	1,900	3,780	9,143
2016	3,387	3,675	2,075	3,920	9,450
2017	3,119	3,683	2,175	3,760	9,650
2018	2,816	3,833	2,100	3,710	9,000
2019	2,955	3,783	2,250	3,800	8,531

Примітка. Складено автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Проте, варто зазначити, що низький рівень безробіття в «азійських тиграх» став можливим завдяки політиці уряду, недорогій робочій силі, яка була готова працювати понаднормово, збільшенню експорту та використання моделі «летючих гусей», коли частина працевістких підприємств були перенесені з Японії.

Економічний динамізм Японії надихнув чотири азійські новоіндустріалізуючі економіки - Гонконг, Корею, Сінгапур та Тайвань - на аналогічний шлях швидкого розвитку. Це дало підстави говорити про "азійське диво" Світовим банком та іншими. На сьогоднішній день, «азійські тигри» також є фінансовими центрами та податковими притулками, які дозволяють надбагатим Азії сховати від податківця свої (часто незаконні) багатства. Якщо порівняти ці економіки міста з іншими фінансовими центрами, такими як Лондон, Нью-Йорк чи Швейцарія, Цюрих, їхній успіх здається набагато менш дивовижним [57]. Проте, вони є досить конкурентоспроможними і посідають провідні місця у багатьох світових рейтингах. Так, важливим фактором розширення експорту «азійських тигрів» на світових ринках та залучення ПІІ стало досягнення ними значного рівня конкурентоспроможності. За даними Всесвітнього економічного форуму серед 140 країн за індексом конкурентоспроможності «східноазійські тигри» потрапили в ТОП-15. Так, у індексі конкурентоспроможності Сінгапур та Гонконг займають – 1-ше та 3-тє місця відповідно, а Тайвань та Південна Корея – 12-те та 13-тє місця. Більше того, за період з 2015 року «азійські тигри» піднялись у даному рейтингу, особливо Південна Корея з 26-го на 13-тє місце [26], (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

Індекс конкурентоспроможності «азійських тигрів» в 2015-2019рр.

Роки	Південна Корея	Тайвань	Сінгапур	Гонконг
2015-2016	26	15	2	7
2016-2017	26	14	2	9
2017-2018	26	15	3	6
2018	15	13	2	7
2019	13	12	1	3

Примітка. Складено автором за даними Світового економічного форуму (СЕФ).

Для більш глибокого аналізу конкурентоспроможності «азійських тигрів» необхідно розглянути позиції даних країн за кожним критерієм. Всього за індексом конкурентоспроможності 12 критеріїв, які поділені на три групи [26], (табл. 2.4):

Таблиця 2.4

Глобальний індекс конкурентоспроможності в 2019 році

Критерій	Сінгапур		Гонконг		Тайвань		Південна Корея	
	Місце	Бали	Місце	Бали	Місце	Бали	Місце	Бали
Загальне	1	85	3	83	12	80	13	80
Основні вимоги:								
Якість інститутів	2	80	5	78	24	69	26	66
Інфраструктура	1	95	3	94	16	87	6	92
Макроекономічна стабільність	38	100	1	100	1	100	1	100
Охорона здоров'я	1	100	1	100	24	94	8	99
Підсилюючі ефективність:								
Освіта та професійна підготовка	19	79	20	78	23	76	27	74
Ефективність ринку товарів та послуг	2	81	1	82	14	66	59	56
Ефективність ринку праці	1	81	7	76	15	73	51	63
Розвиненість фінансової системи	2	91	1	91	6	88	18	84
Запровадження ІКТ	5	87	3	89	11	82	1	93
Розмір ринку	27	72	28	71	19	75	14	79
Інноваційні фактори:								
Динаміка ведення бізнесу	14	76	15	75	20	73	25	70
Інновації	13	75	26	63	4	80	6	79

Примітка. Складено автором за даними Global Competitiveness Report 2019.

Таким чином, Гонконг, Тайвань та Південна Корея є лідерами за макроекономічною стабільністю. Сінгапур та Гонконг займають перше місце за охороною здоров'я. Також, Сінгапур має найкращу інфраструктуру та ефективність ринку праці. У свою чергу, Гонконг є лідером за ефективністю ринку товарів та послуг, а також за розвиненістю фінансової системи. Південна Корея посідає перше місце за запровадженням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), [26].

Не менш важливим для розвитку бізнес-середовища є оцінка легкості ведення бізнесу. Так, згідно індексу ведення бізнесу, «азійські тигри» потрапляють у ТОП-15 найбільш сприятливих країн для започаткування та розвитку бізнесу. Сінгапур посів 2-ге місце, Гонконг – 2-ге, Південна Корея – 5-те (ТОП-5), а Тайвань – 15-те місце [16, с.4], (рис. 2.4.):

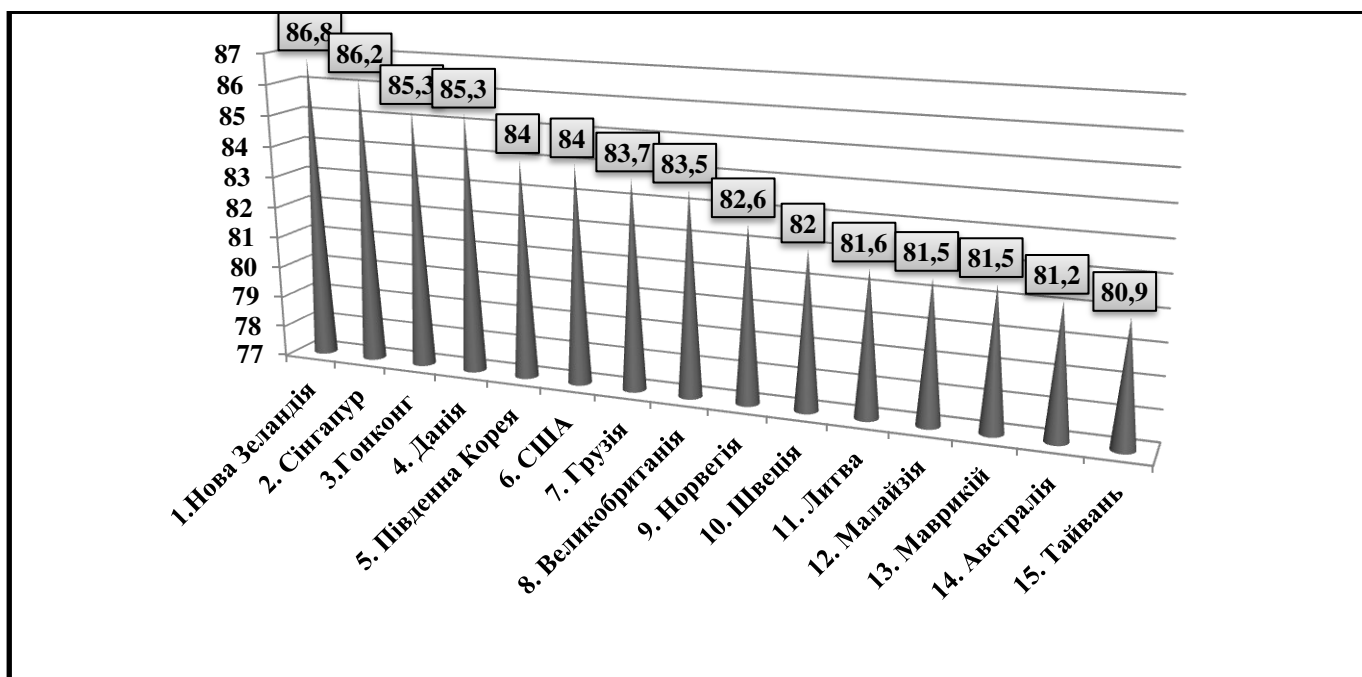

Рис.2.4. Оцінка легкості ведення бізнесу в 2020 році.

Примітка. Побудовано автором за даними Doing business 2020.

Також, економічний розвиток країн пов'язаний з людським розвитком. Більшість розвинених країн мають показник 0,8 або вище за індексом людського розвитку. Ці країни мають стабільні уряди, чудову освіту та охорону здоров'я, високу тривалість життя та зростаючу потужну економіку. До цієї групи належать «азійські тигри» [66], (див. Рис.2.5.):

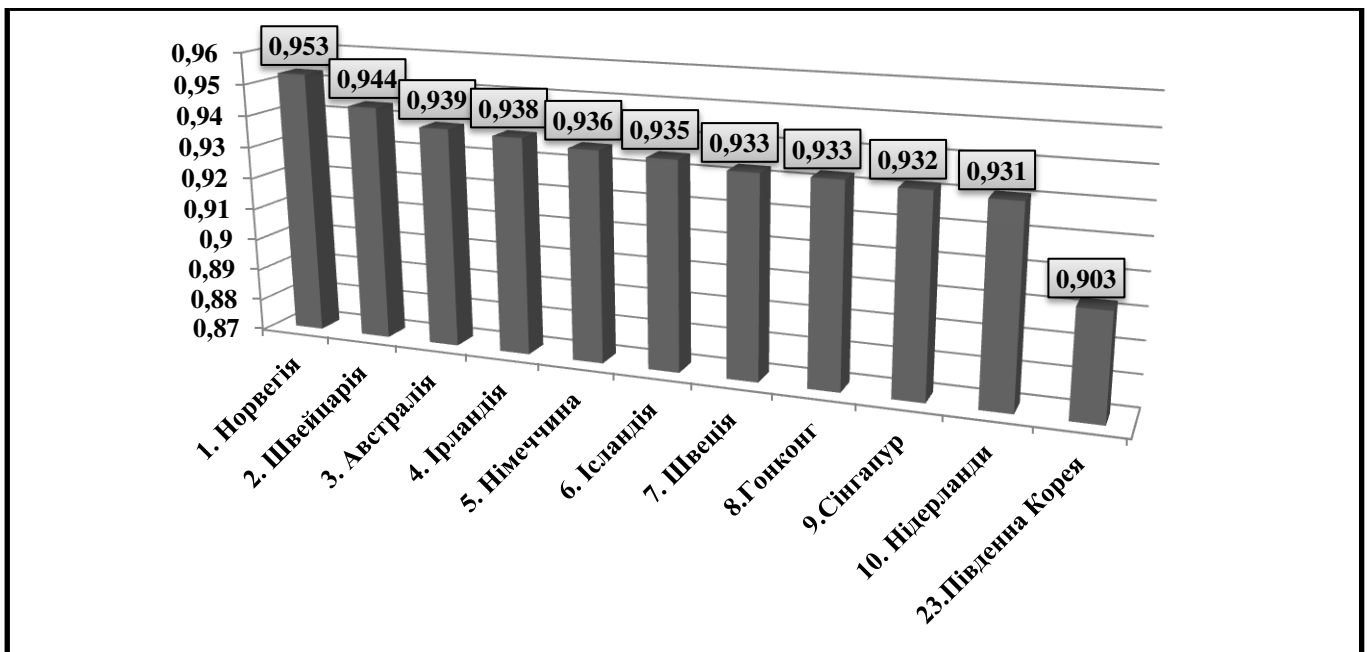

Рис. 2.5. Індекс людського розвитку в 2020 році.

Дані щодо Тайваню відсутні

Примітка. Побудовано автором за даними Human Development Index (HDI) 2020.

Також, для дослідження економічного розвитку країн, варто розглянути індекс економічної свободи. Згідно даного індексу, країни за рівнем економічної свободи поділяються на п'ять типів [31]:

- вільні (100-80 балів);
- в основному вільні (79,9-70 балів);
- помірно вільні (69,9-60 балів);
- в основному невільні (59,9-50 балів);
- деспотичні (49,9-0 балів).

Індекс економічної свободи надає аналіз країн за 12-ма факторами, які поділені на чотири групи [31]:

- верховенство права (майнові права, судова ефективність та цілісність уряду);
- рівень втручання уряду (податковий тягар, державні витрати та фіскальне здоров'я);
- відкритість ринку (свобода торгівлі, свобода інвестицій та фінансова свобода);

– ефективність регулювання (свобода бізнесу, монетарна свобода та свобода праці).

Сінгапур та Гонконг посідають лідируючі позиції із шести вільних економік (рис. 2.6.). Сінгапур вперше зайняв перше місце у даному рейтингу у 2020 році та є єдиною країною економічно вільною у кожній категорії індексу. Проте, у країні присутні певні обмеження громадянських свобод, які не впливають безпосередньо на показники країни, хоча можуть мати опосередкований вплив на економічну свободу та залишати певні занепокоєння. Економіка Гонконгу була визнана найкращою у світі з 1995 року по 2019 рік. Проте, політичні та соціальні потрясіння почали руйнувати її репутацію найкращого місця для ведення бізнесу, зменшуючи припливи інвестицій. ВВП Гонконгу збільшувався протягом п'яти років, проте, автономна територія вийшла в рецесію в 2019 році [31].

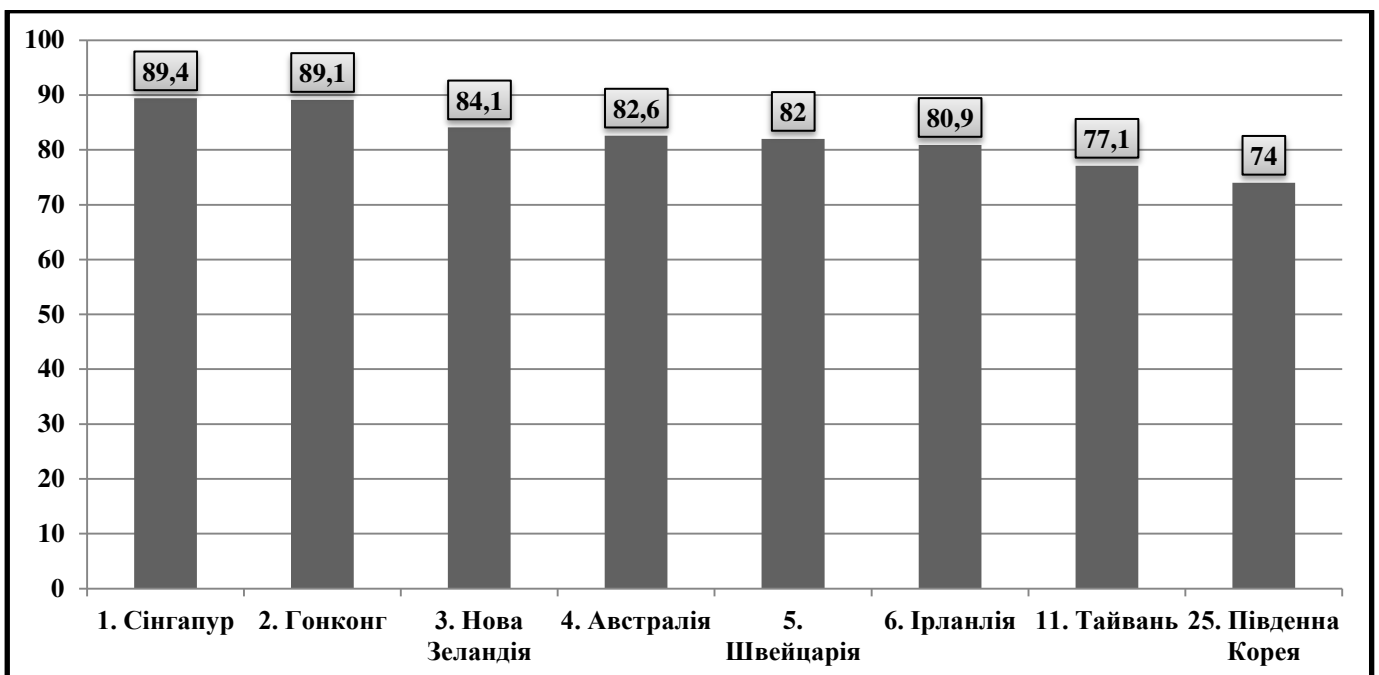

Рис. 2.6. Індекс економічної свободи в 2020 році.

Примітка. Побудовано автором за даними Index of economic freedom 2020.

Тайвань та Південна Корея відносяться до другої групи – тридцять в основному вільних країн. Тайвань займає 11-те місце у світі та 5-те серед 42 країн Азійсько-Тихоокеанського регіону. Найслабшою ланкою економічної свободи

Тайваню є сфера трудової свободи, де урядова політика, спрямована на підвищення добробуту працівників, включаючи підвищення мінімальної заробітної плати, може зашкодити продуктивності та гнучкості. У 2019-му році уряд спростив процес застосування, перевірки та затвердження іноземних інвестицій, і це повинно заохотити збільшення прямих іноземних інвестицій. Південна Корея посідає 25-те місце у світі та 7-ме у Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Потенційні переваги відносно високого ступеня відкритості ринку Південної Кореї знижуються через менш вражаючі показники ефективності судової діяльності, доброчесності уряду та управління державними витратами. За останні вісім років економіка Південної Кореї, яка оцінювалась як помірно вільна, протягом більшої частини історії Індексу, зросла до переважно вільної. Динамічний приватний сектор з добре освіченою робочою силою та високим потенціалом для інновацій використав відкритість до глобальної торгівлі та інвестицій. У країні існує надійна правова база, але тривала корупція продовжує підривати справедливість та довіру до влади [31].

Також, важливим показником для економіки «азійських тигрів» є рівень інновацій, який вимірюється за індексом інновацій. Глобальний індекс інновацій (The Global Innovation Index) - це глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг країн світу за показником рівня розвитку інновацій. Розраховується за методикою Міжнародної бізнес-школи INSEAD, Франція. Дослідження проводиться з 2007 року в рамках спільного проекту Міжнародної бізнес-школи INSEAD, Корнельського університету (Cornell University) і Всесвітньої організації інтелектуальної власності (World Intellectual Property Organization, WIPO) і на даний момент представляє найбільш повний комплекс показників інноваційного розвитку по різних країнах світу [97].

Глобальний індекс інновацій складений з 82 різних змінних, які детально характеризують інноваційний розвиток країн світу, які перебувають на різних рівнях економічного розвитку. Автори дослідження вважають, що успішність економіки пов'язана, як з наявністю інноваційного потенціалу, так і умов для його втілення. Тому Індекс розраховується як зважена сума оцінок двох груп показників:

1. Наявні ресурси і умови для проведення інновацій (Innovation Input) [97]:

- інститути;
- людський капітал та дослідження;
- інфраструктура;
- розвиток внутрішнього ринку;
- розвиток бізнесу.

2. Досягнуті практичні результати здійснення інновацій (Innovation Output):

- розвиток технологій і економіки знань;
- результати творчої діяльності [97].

Таким чином, підсумковий Індекс являє собою співвідношення витрат і ефекту, що дозволяє об'єктивно оцінити ефективність зусиль з розвитку інновацій в тій чи іншій країні. Згідно даного рейтингу Сінгапур, Південна Корея та Гонконг мають відносно високий рівень інновацій та багатобіщуючі перспективи щодо подальшого збільшення інноваційної частки у країнах. Сінгапур посідає перше місце у світі за наявними ресурсами та умовами для проведення інноваційної діяльності. Тайвань, як окрема одиниця, не включений у даний рейтинг [21], (табл. 2.5):

Таблиця 2.5

Глобальний індекс інновацій в 2019 році

Країна	Глобальний індекс інновацій	Ресурси та умови для інновацій (Innovation Input)	Результати інновацій (Innovation Output)
Сінгапур	8	1	15
Південна Корея	11	10	13
Гонконг	13	8	16

Дані щодо Тайваню відсутні

Примітка. Складено автором за даними The Global Innovation Index 2019.

Отже, як видно з результатів дослідження «азійські тигри» відрізняються високими показниками економічного розвитку, які мають тенденцію до зростання. Показники негативних економічних явищ (інфляції і безробіття) навпаки мають

тенденцію до зниження. Ці країни характеризуються сприятливими умовами для ведення бізнесу і високим рівнем інноваційності тощо.

«Нові індустріальні країни» першої хвилі відрізняються від інших країн порівняно високим рівнем ВВП на душу населення, поширенням індустріальних форм праці, відносно розвиненою галузевою структурою економіки, експортом виробів обробної промисловості, дешевизною робочої сили. Ринкові відносини досягли тут помітно більш високого ступеня зрілості, ніж в країнах, що розвиваються.

2.2. Аналіз стратегій модернізації Південної Кореї, Сінгапуру, Гонконгу та Тайваню

У попередньому пункті було досліджено сучасні економічні процеси в «азійських тиграх» і було зроблено висновок про високу економічну розвиненість країн, що нашоє вухує на необхідність дослідження стратегій успіху. Так, проведений аналіз управлінських рішень і заходів «азійських тигрів» з метою виявлення стратегій модернізації та напрямків розвитку, за допомогою вибору яких країни досягли успіху або планують розвиватися в майбутньому дозволив виділити основні стратегії.

1. Реалізація діяльності в області, що відповідає останньому технологічного укладу (альтернативні види енергії, наноелектроніка, молекулярна і нанофотоніка, біотехнологія, інформаційні технології, когнітивні науки, соціогуманітарні технології, конвергенція нано-, біо-, інфо- та когнітивних технологій і тому подібне). У переважній більшості випадків представники цих галузей займаються постійним розвитком і розширенням своєї номенклатури, а також направляють свою діяльність на різке зниження енергоємності та матеріаломісткості виробництва, конструювання матеріалів і організмів з наперед заданими властивостями. Hyundai Motor активно працює в області інтелектуального транспорту. На сьогоднішній день компанія розробляє концепцію «гіперінтегрованого і інтелектуального автомобіля» для чого співпрацює з

провідними світовими компаніями, що працюють в сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Головний фокус науково-дослідних робіт полягає в створенні нових цінностей і стандартів зручності для користувачів [42].

У зв'язку з постійно зростаючим енергоспоживанням в Сінгапурі розроблена енергетична стратегія країни, всіляко стимулюються програми по зниженню енергоспоживання, підвищення енергобезпеки і розробці альтернативних видів енергії. Так, наприклад, уряд тісно співпрацює з компаніями, дослідниками та населенням з метою збільшення сонячної енергії у країні до 2 гігават (GW) до 2030 року[80]. Варто зазначити, що, активно розвивають можливості використання альтернативних джерел енергії, у тому числі, сонячної, і інші НІК Азії. Так, у ТОП-10 країн світу за річною потужністю сонячної енергії потрапили з «азійських тигрів» потрапила Південна Корея, а з решти НІК Азії - Китай, Індія та В'єтнам, а в ТОП-10 країн світу за кумулятивною здатністю до сонячної енергії потрапили – Китай, Індія та Південна Корея [20], (табл. 2.6):

Таблиця 2.6

ТОП-10 країн за річною потужністю та кумулятивною здатністю сонячної енергії в 2019 році

№	Річна потужність, GW		№	Кумулятивна здатність, GW	
1	Китай	30,1	1	Китай	204,7
(2)	ЄС	16,0	(2)	ЄС	131,7
2	США	13,3	2	США	75,9
3	Індія	9,9	3	Японія	63,0
4	Японія	7,0	4	Німеччина (ЄС)	49,2
5	В'єтнам	4,8	5	Індія	42,8
6	Іспанія (ЄС)	4,4	6	Італія (ЄС)	20,8
7	Німеччина (ЄС)	3,9	7	Австралія	14,6
8	Австралія	3,7	8	Великобританія (ЄС у 2019 р.)	13,3
9	Україна	3,5	9	Південна Корея	11,2
10	Південна Корея	3,1	10	Франція (ЄС)	9,9

Примітка. Складено автором за даними Snapshot of Global PV Markets 2020.

2. Придбання зовнішніх стартапів для власного розвитку. Будь-які підприємства мають два основних напрямки інноваційного розвитку: реалізація інноваційної діяльності власними силами або так званий «імпорт» ідей інновацій. Саме до останнього варіанту належить, в тому числі, і придбання стартапів. Такий напрям постійно використовує, наприклад, компанія Samsung Electronics. У 2018 році стало відомо про нове придбання Samsung Electronics - єгипетського стартапу Kngine (пошукова система, яка використовує можливості штучного інтелекту). Раніше Samsung Electronics придбав сервіс мобільних платежів LoopPay і стартап Viv Labs, який розробив програму штучного інтелекту Viv [42].

Проте, варто зазначити, що для азійських НІК характерний високий ступінь залучення населення до створення та розвитку власних стартапів. Так, у 2019 році, до ТОП-6 країн Азії за відсотком залучення працездатного населення до стартап-діяльності належить Японія, чотири країни НІК (дві з яких – «азійські тигри») та одна потенційна країна НІК – Пакистан [34], (рис. 2.7.):

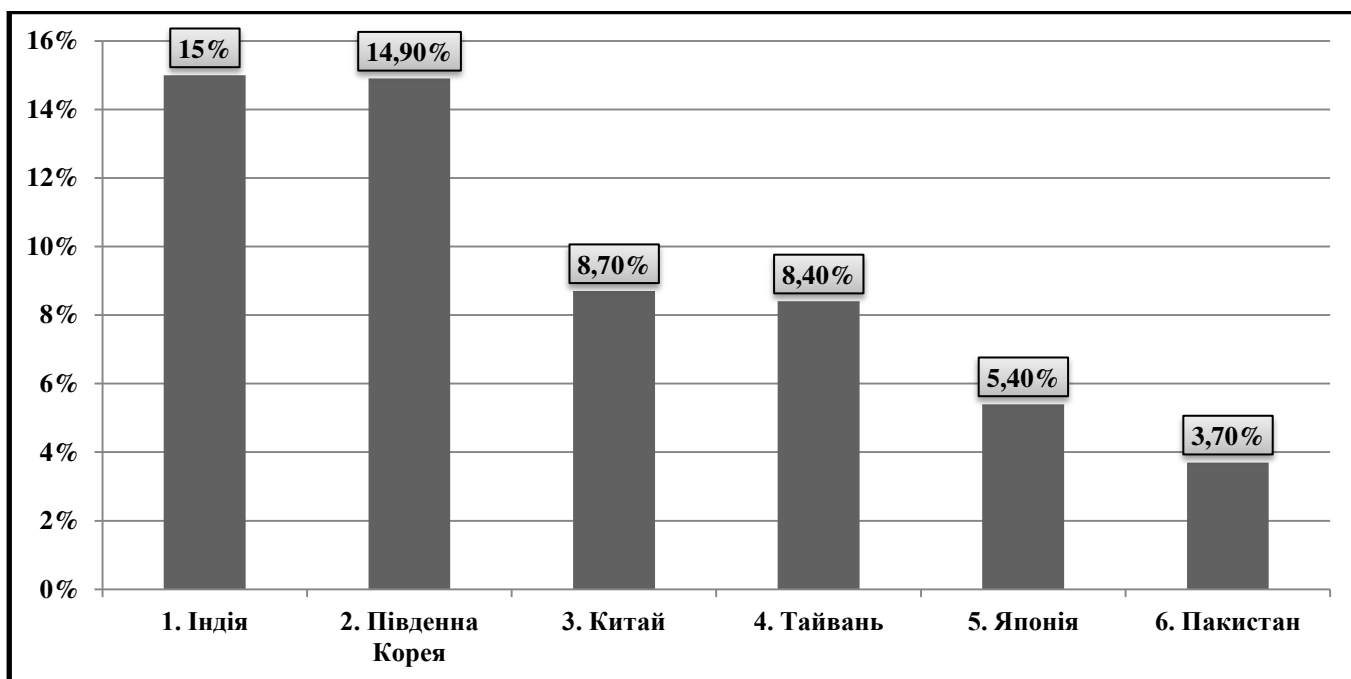

Рис. 2.7. ТОП-6 країн Азії по залученню населення до стартап-діяльності в 2019 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Statista.

3. Копіювання і адаптація. Хоча споживачі в країнах «азійських тигрів» дуже сприйнятливі до новинок будь-якого типу і орієнтуються на «західні» тренди, їм притаманний високий рівень прихильності до традицій і лояльності до національного виробника. Як приклад можна привести Південну Корею, де у всіх сферах переважають національні гравці. Навіть такі гіганти, як Google і Yahoo були витіснені місцевими компаніями, такими як Naver і Daum[92], (рис. 2.8.):

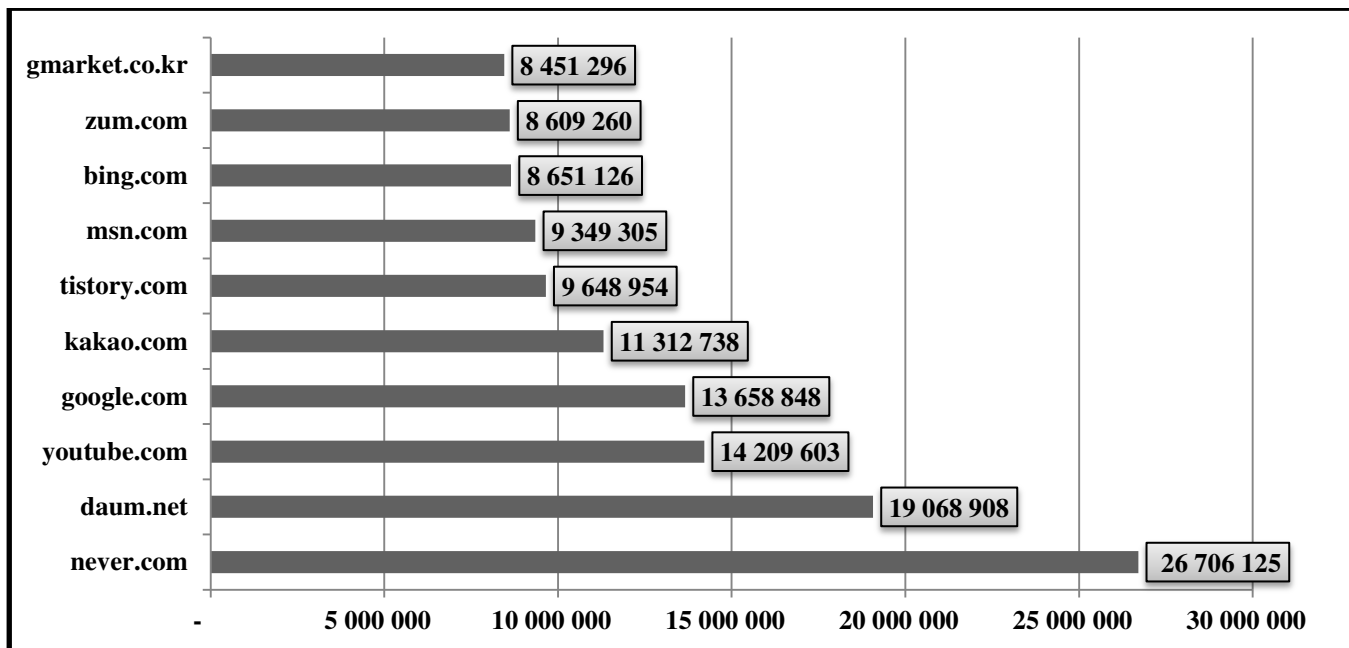

Рис. 2.8. Рейтинг веб-сайтів для ОС Windows за унікальними користувачами у Південній Кореї в 2020 році.

Примітка. Побудовано автором за даними Website Ranks by Domains [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.koreanclick.com/english/top10/pc_domain_ranking.html.

Також одним з південнокорейських стартапів, які входять в так званий «Клуб єдинорогів» (капіталізація більше 1 млрд дол. США), є онлайн-рітейлер Coupang, якого часто називають заміником Amazon. Месенджер Какао успішно витіснив своїх іноземних конкурентів. У Сінгапурі існує ще один «єдиноріг» - Grab, - технологічна компанія, яка пропонує транспортні послуги, доставку продуктів і платіжні рішення. Grab можна розглядати свого роду заміником Uber. І таких прикладів копіювання і адаптації можна навести тисячі [42].

4.Різкий «переворот» традиційної галузі. Феноменом ринку азійських країн і зокрема країн «азійських тигрів» є онлайн торгівля в формі «блогшопів». Багато популярних блогів, наприклад, dressabelle, Agneselle, HerVelvetVase, Ohvola, CatWorld та інші, стартували на безкоштовних платформах, стали повноцінними магазинами, які мають неймовірну щоденну кількість веб-трафіку та потрапляють у топ світових сайтів. Компанія Xing Mobility (Тайвань) представила суперкар Miss R, який за швидкістю перевершує Tesla Roadster. Цікавим також є той факт, що влада Тайваню декларувала заяви про те, що в найближчі роки країна повністю перейде на електротранспорт [42].

5. Авторитарна форма керівництва в державному управлінні. Жорсткий контроль допоміг знизити рівень негативних явищ, наприклад, таких, як корупція. Так, у 2019 році у світовому рейтингу сприйняття корупції Сінгапур зайняв 4-те місце, решта тигрів – Гонконг, Тайвань та Південна Корея - також продемонстрували нетерпимість до корупції – 16-те, 28-ме та 39-те місце відповідно. Так, для порівняння, світові лідери США та Китай займають 23-тє та 80-те місце відповідно. Україна посідає лише 126-те місце із 180-ти [36], (рис. 2.9.):

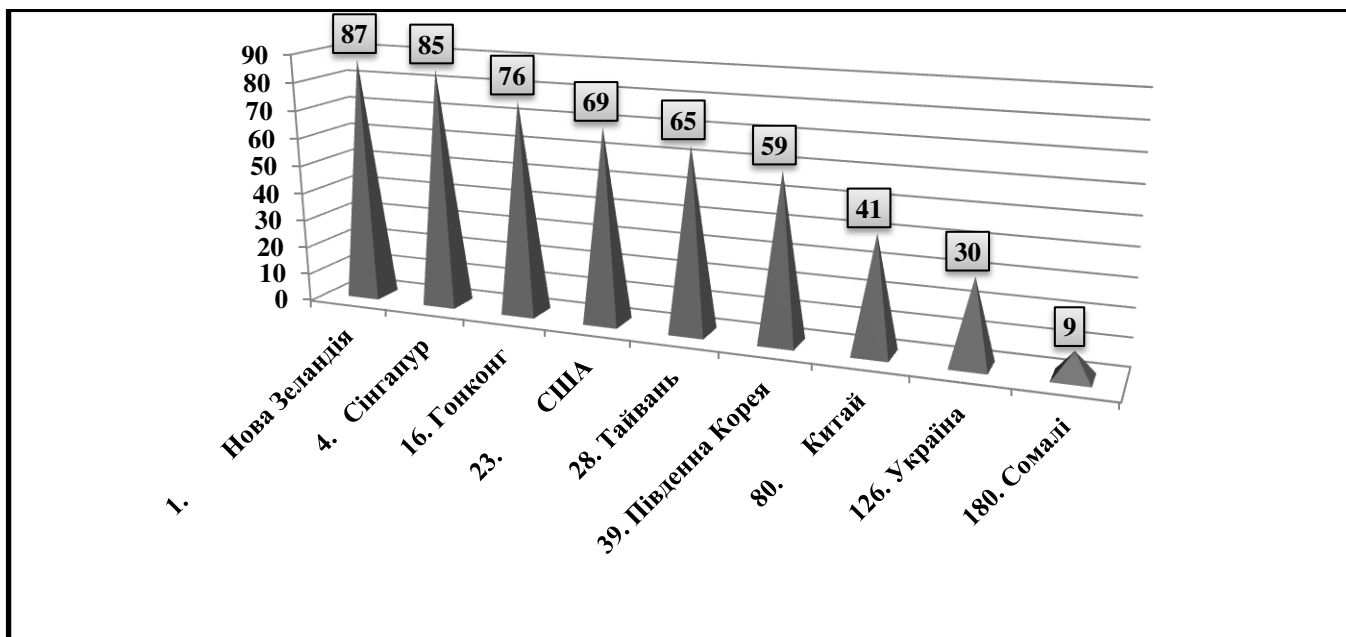

Рис. 2.9. Позиції «азійських тигрів» у рейтингу сприйняття корупції в 2019 році.

Примітка. Побудовано автором за даними Transparency International

6. Зростання частки сфери послуг в галузевому розподілі економіки. Через природні особливості цих країн частка сільського господарства знизилася. Основу ВВП «азійських тигрів» складає саме сфера послуг [28], [34], (рис. 2.10.):

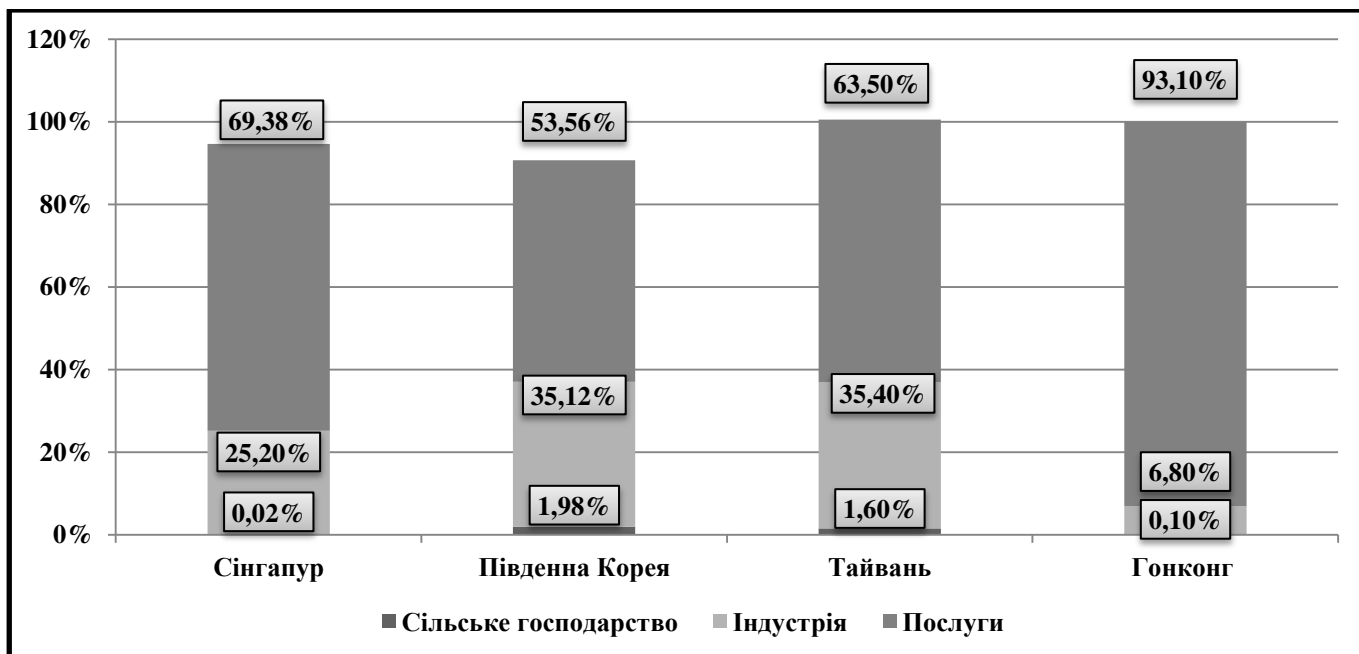

Рис. 2.10. Галузева структура економіки «азійських тигрів» в 2018 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Statista, Департаменту перепису та статистики Гонконгу.

7. Експортно-орієнтована економіка. Новою особливістю, на яку припадає велика частина розвитку чотирьох азійських тигрів, є роль обробної промисловості і відповідного експорту. У данному випадку, втручання урядів в просування експортних товарів знову має важливе значення для успіху країн. Відкритість ринків Північної Америки і Європи дозволила азійським тиграм реалізувати і підтримати стратегію, орієнтовану на експорт.

На початку 60-х років така стратегія не розглядалася в якості одного із заходів сприяння економічному зростанню багатьма директивними органами, які замість цього підтримували стратегію економічного зростання, більшою мірою орієнтовану на імпорт. Однак стратегія, заснована на імпорті, так і не була реалізована в Гонконзі і Сінгапурі, в той час як у Південній Кореї і на Тайвані вона була скасована після появи перших труднощів. Після цього роль урядів у фінансуванні та

заохочення відкритості торгівлі призвела до суттєвих змін, які сприяли розвитку чотирьох «азійських тигрів». Варто зазначити, що країни змогли зберегти експортну стратегію завдяки поєднанню стратегій, спрямованих на стимулювання вільної торгівлі та забезпечення макроекономічної стабільності, і створення інноваційних установ, включаючи зони експортної переробки та ряду стимулів для прямих іноземних інвестицій [83].

Також, придатні умови розвитку експорту створило розташування країн на перехресті основних торгових шляхів світу. Крім того, нарощуванню експорту «азійських тигрів» сприяють так звані неінвестиційні форми міжнародного економічного співробітництва, що не передбачають створення власності, але розраховані на всебічне залучення місцевого капіталу приймаючих країн [4].

Дані країни займають одні з провідних позицій у світі серед експортерів. Так, у рейтингу експортерів, сформованому німецьким інтернет-порталу Statista за 2019 рік, Південна Корея та Гонконг займають 7-ме та 8-ме місця відповідно, Сінгапур та Тайвань – 15-те та 17-те місця відповідно. «Азійські тигри», не зважаючи на відносно невеликі розміри, потрапили до ТОП-20 лідерів за рівнем експорту [34], (рис. 2.11.):

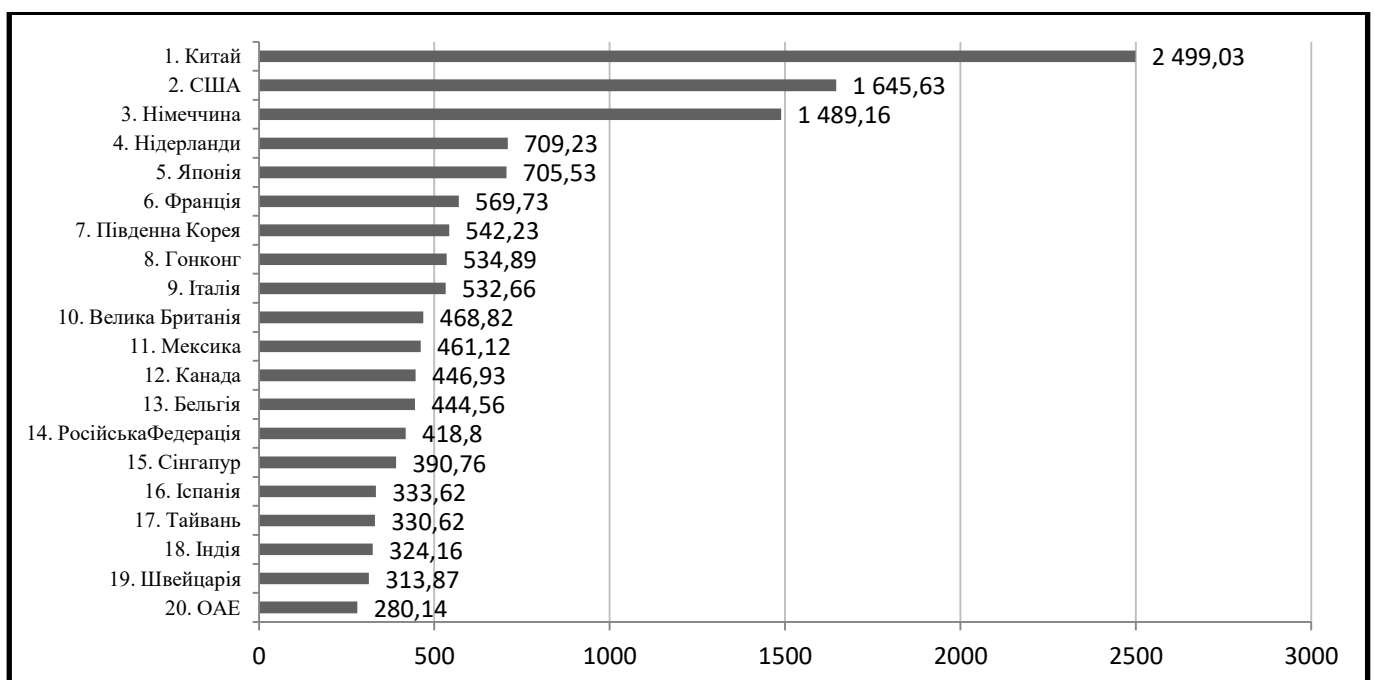

Рис.2.11. ТОП-20 країн-експортерів у 2019 році, (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Statista.

Варто зазначити, що країни продовжують нарощувати експорт (без врахування ситуації під час світового карантину, спричиненого Covid-2019). Так, за період 2009-2019 р.р. Південна Корея збільшила експорт на 49%, Сінгапур на 45%, а Гонконг та Тайвань додали по 62% [34], (рис. 2.12.):

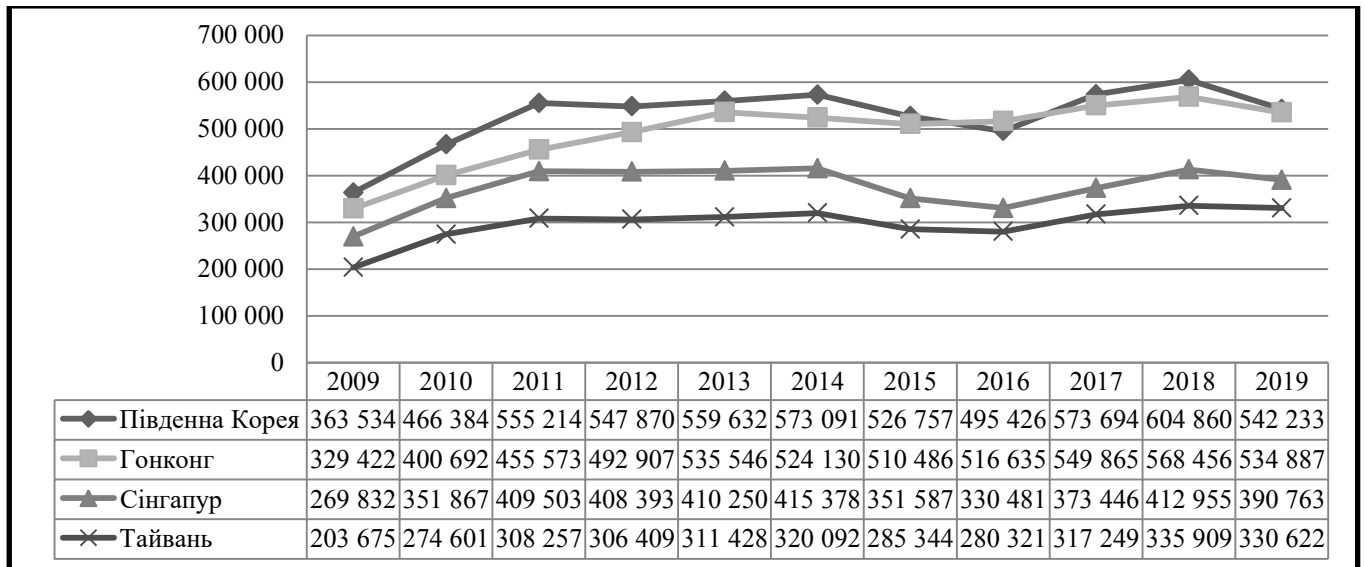

Рис. 2.12. Динаміка експорту товарів «азійських тигрів»

в 2009-2019рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Statista.

8. Підтримка новостворених підприємств, які мають експортну орієнтаці.

У період активізації економічного розвитку, наприклад, Південна Корея здійснювала великі грошові позики за кордоном та потім вкладала ці кошти у допомогу новоствореним підприємствам на своїй території, надавала вигідні бізнесменам кредити під малий відсоток. Нове іноземне підприємство могло користуватися такими заохоченнями й підтримкою від корейців лише за однієї умови: високі показники експорту продукції. Лише за їх наявності держава суттєво підтримувала виробництво, якщо новоствореній компанії не вдавалося досягти високих показників, вона позбавлялася державної підтримки. Ще одна цікава особливість корейської політики полягає у стимулюванні створення дуже великих корпорацій або їх філіалів у себе на території [39].

9. Реформування системи освіти. Школи отримали єдині освітні стандарти, ВУЗи було переведено на англійську мову викладання. Уряди країн «азійських

тигрів» витрачали великі кошти для навчання своїх студентів у найкращих університетах світу [42].

10. Формування сприятливих умов для залучення іноземних бізнес-партнерів. Оскільки власних промислових потужностей у країн не вистачало, вони цілеспрямовано створювали умови саме для залучення іноземних інвесторів, на певний період зробили створення інвестиційного клімату головним пріоритетом. Німеччина, Великобританія, Франція, Сполучені Штати Америки та інші країни почали як активно створювати нову ініціативи на території «тигрів», так і переносити вже існуючі осередки виробництва чи відкривати їх філіали. Лідером серед «азійських тигрів» за розміром прямих іноземних інвестицій є Гонконг [27], (табл. 2.7):

Таблиця 2.7

Притік прямих іноземних інвестицій з інтервалом 5 років, млн дол. США

Рік	Гонконг	Південна Корея	Тайвань	Сінгапур
1993	6 929,60	832,30	917,00	4 686,30
1998	13 939,40	5 989,20	222,00	5 958,70
2003	17 830,80	7 010,00	453,00	16 353,20
2008	58 315,40	11 187,50	5 432,00	11 810,10
2013	74 294,20	12 766,60	3 598,00	56 671,60
2018	115 661,90	14 479,30	6 998,00	77 646,10

Примітка. Складено автором за даними ЮНКТАД.

Гонконг - це вільна територія для інвестицій, де іноземних інвесторів заохочує уряд сприятливою податковою політикою та необтяжливим законодавством. Іноземні компанії можуть вільно створюватись, реєструвати свої бренди і директор компанії не повинен бути ні громадянином, ні резидентом Гонконгу. Уряд також створив численні ініціативи для підтримки бізнес-інновацій. Відповідно до Світового звіту про інвестиції за 2019 рік, оприлюдненого ЮНКТАД, Гонконг отримав 115,66 мільярдів доларів ПІІ у 2018 році, що на 4 відсотки більше, ніж у 2017 році [27], (див. Рис. 2.13.):

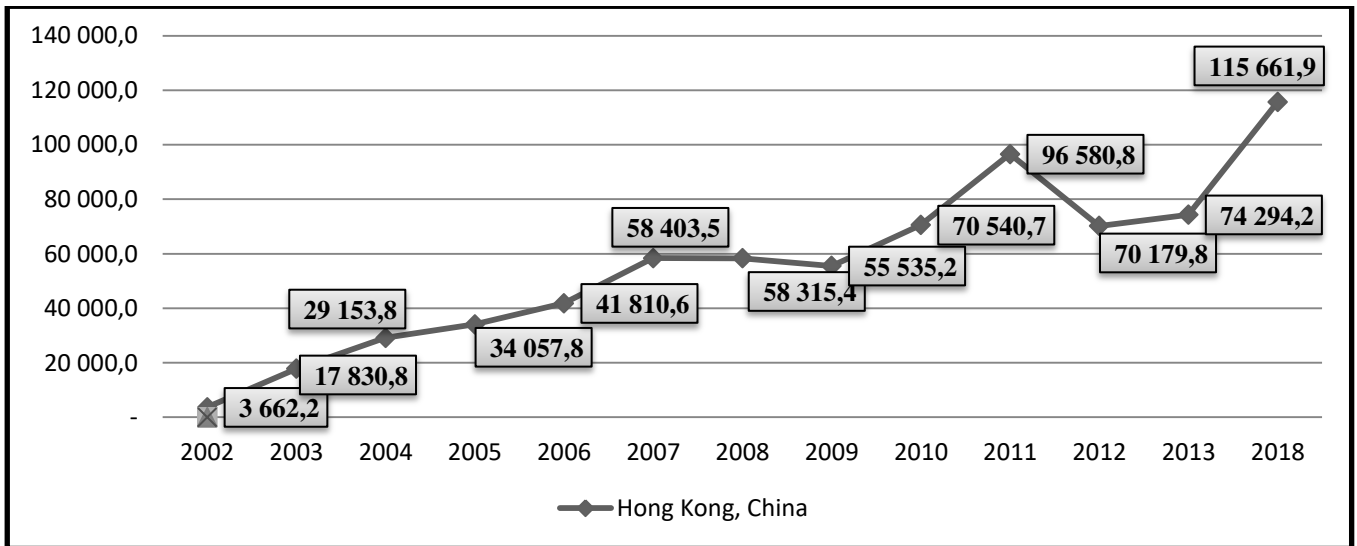

Рис. 2.13. Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій у Гонконг в 2002-2018 рр., (млн. дол. США).

Примітка. Складено автором за даними ЮНКТАД.

У 2018 році Гонконг залишається 3-ім найбільшим одержувачем потоку ПІІ [27], (рис. 2.14.) і 4-им найбільшим інвестором. Потоки в основному були інвестовані в операції сфери послуг (включаючи регіональні штаб-квартири та фінансову діяльність, що сприяють непрямим потокам ПІІ).

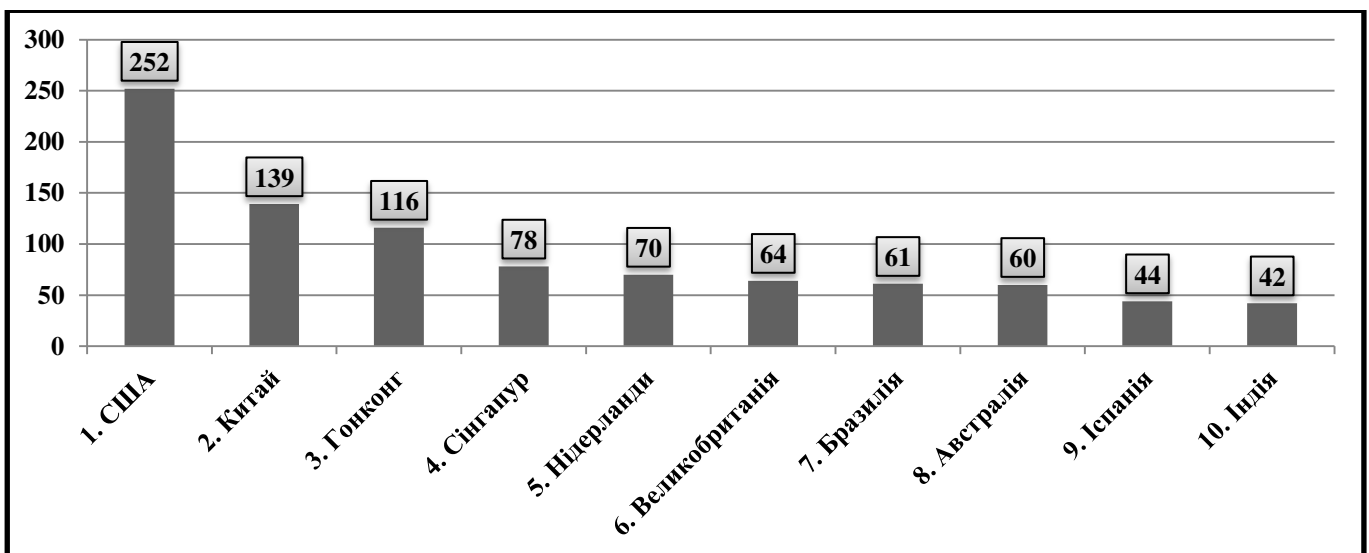

Рис. 2.14. ТОП-10 країн світу за рівнем отриманих ПІІ у 2018 році, (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними ЮНКТАД.

Запас ПІІ збільшився на 2,7% між 2017 та 2018 роками, досягнувши майже 2 трлн. доларів (550% ВВП). Переважна більшість (80%) інвестицій призначені для фінансової діяльності: холдингу, нерухомості, фінансів, страхування [64].

Стратегії збільшення ПІІ в країну сприяють ряд факторів: стратегічне становище (Гонконг є воротами на китайський ринок), статус вільного порту; його проста система оподаткування, яка забезпечує багато стимулів, хорошу інфраструктуру та судову безпеку. У Гонконзі є одна з найкращих у світі систем регулювання сплати податків. У 2019 році уряд спростив розгляд дозволів на будівництво шляхом вдосконалення підходу, що ґрунтується на оцінці ризику [64].

Крім того, основне пояснення великої кількості притоку прямих іноземних інвестицій до «азійських тигрів» покладено в успіху експортно-орієнтованої стратегії, реалізованої урядами цих країн. Сам факт, що регіон працює на світові ринки, робить його найбільш природно привабливим для прямих іноземних інвестицій, оскільки найкращим чином відображає поглинальну здатність.

Варто зазначити, що існує негативний зв'язок між припливом прямих іноземних інвестицій та рівнем злочинності на місцевому рівні. Чим вище рівень злочинності, тим менший приплив прямих іноземних інвестицій. Стабільність та добре функціонування урядів, безумовно, мають важливу роль у визначенні надходжень ПІІ. Уряди чотирьох азійських тигрів продемонстрували свою стабільність протягом багатьох років і прийняли політику, спрямовану на її підтримку в довгостроковій перспективі, що сприяло економічному зростанню країн. Тайвань посідає 3-тє, а Гонконг – 6-те місце з кінця в світовому індексі злочинності [83].

Незважаючи на позитивні і продумані, на перший погляд, кроки держав «тигрів», така політика має і негативні наслідки (а також «жертви», які були передбачені і на які вони пішли свідомо). Так, наприклад, для утримання інвесторів у себе на землі країни прийняли стратегію невтручання в політику нових організацій, тобто обмежити свій вплив на внутрішні процеси на підприємствах і, як наслідок, не займатися проблемами своїх громадян, які були там працевлаштовані. Компанії-новатори були зацікавлені в тому, щоб отримати максимальну користь з

тодішнього стану країн «тигрів» і змусити робочих працювати на межі можливостей, при цьому витрачаючи на них менше ресурсів. Більша (майже вдвічі) кількість робочих годин, менше вихідних, штрафи, складні умови праці та низька оплата - саме такі умови були вигідними для нових підприємців на території Північної Кореї, Тайвані, Гонконзі та Сінгапуру. Такою ціною «азійські тигри» і стали лідерами в світі за показниками експорту і поліпшили свою економічну ситуацію [42].

Поєднання зазначених чинників дало змогу вчасно провести індустріалізацію, успішне завершення якої відкрило країнам дорогу до ОЕСР. Починаючи з 1996 року в економічних оглядах МВФ вони були пересунуті до групи індустріально розвинених держав (у вигляді окремої підгрупи НІК) [4, с.57].

Отже, проведене дослідження дало змогу виділити основні стратегії модернізації та трансформації для «азійських тигрів», які продовжують відігравати важливу роль в соціально-економічному розвитку країн. До основних стратегій належать: реалізація діяльності в області, що відповідає останньому технологічного укладу, придбання зовнішніх стартапів для власного розвитку, копіювання і адаптація, різкий «переворот» традиційної галузі, авторитарна форма керівництва в державному управлінні, зростання частки сфери послуг в галузевому розподілі економіки, експортно-орієнтована економіка, підтримка новостворених підприємств, які мають експортну орієнтацію, реформування системи освіти, формування сприятливих умов для залучення іноземних бізнес-партнерів.

Висновки до розділу 2

Отже, як видно з результатів дослідження «азійські тигри» відрізняються високими показниками економічного розвитку, які мають тенденцію до зростання. Показники негативних економічних явищ (інфляції і безробіття) навпаки мають тенденцію до зниження. Ці країни характеризуються сприятливими умовами для ведення бізнесу і високим рівнем інноваційності тощо. Дана група країн має високу

конкурентоспроможність, низький рівень корупції та привабливістю для залучення іноземних інвестицій.

Виходячи з усього цього, можна зробити висновок, «Нові індустріальні країни» першої хвилі відрізняються від інших країн порівняно високим рівнем ВВП на душу населення, поширенням індустріальних форм праці, відносно розвинутою галузевою структурою економіки, експортом виробів обробної промисловості, дешевизною робочої сили. Ринкові відносини досягли тут помітно більш високого ступеня зрілості, ніж в країнах, що розвиваються.

Проведене дослідження дало змогу виділити основні стратегії модернізації та трансформації для «азійських тигрів», які продовжують відігравати важливу роль в соціально-економічному розвитку країн. До основних стратегій належать:

- реалізація діяльності в області, що відповідає останньому технологічному укладу;
- придбання зовнішніх стартапів для власного розвитку;
- копіювання і адаптація;
- різкий «переворот» традиційної галузі;
- авторитарна форма керівництва в державному управлінні;
- зростання частки сфери послуг в галузевому розподілі економіки;
- експортно-орієнтована економіка;
- підтримка новостворених підприємств, які мають експортну орієнтацію;
- реформування системи освіти;
- формування сприятливих умов для залучення іноземних бізнес-партнерів.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ПРІОРІТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН АЗІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Сучасні виклики економічному зростанню країн НІК Азії

У попередньому розділі було проаналізовано стратегії трансформацій та економічні показники сучасного економічного стану в Гонконгу, Сінгапурі, Тайвані та Південній Кореї. Дані країни характеризуються високими економічними показниками, високим рівнем інновацій та наукового розвитку, привабливістю для іноземних інвесторів та першістю у значній частині глобальних рейтингів. Проте, зараз країни стикаються з певними труднощами, які можуть послабити роль держав на світовій арені та внутрішні соціально-економічні показники.

Для «азійських тигрів» характерний низький рівень інфляції (можлива дефляція). Насправді, дефляція є не менш загрозовою чим висока інфляція. У той час, коли вартість грошей постійно росте, населення не бачить сенсу витратити кошти сьогодні, якщо завтра на них можна купити більше. Таким чином, відбувається зменшення споживання та інвестування, що спричиняє зменшення економічного розвитку. Так, серед «азійських тигрів» найнижчий рівень інфляції у 2019 році мала Південна Корея – 0,383 [25]. Уряд даної країни вбачає одну з головних внутрішніх загроз для країни саме ризик дефляції, через що вже не одноразово були зменшені прогнози зростання. Зосередження Банку Кореї на втриманні цін на житло та сильне зменшення відсоткової ставки могло спровокувати зменшення інфляції [62].

Варто зазначити, що в «азійських тиграх» спостерігається уповільнення економічного зростання. Яскравим відображенням цього є зменшення щорічного відсоткового приросту реального ВВП. Так, у 2019 році Гонконг мав від'ємний приріст реального ВВП (-1,2%), [33]. Проте, більшість науковців схильні вважати, що «азійські тигри» як і решта НІК Азії продовжить своє зростання, проте Сінгапур,

Гонконг, Південна Корея та Тайвань пройшли вже період «економічного дива», тому ріст не буде суттєвим (рис. 3.1.):

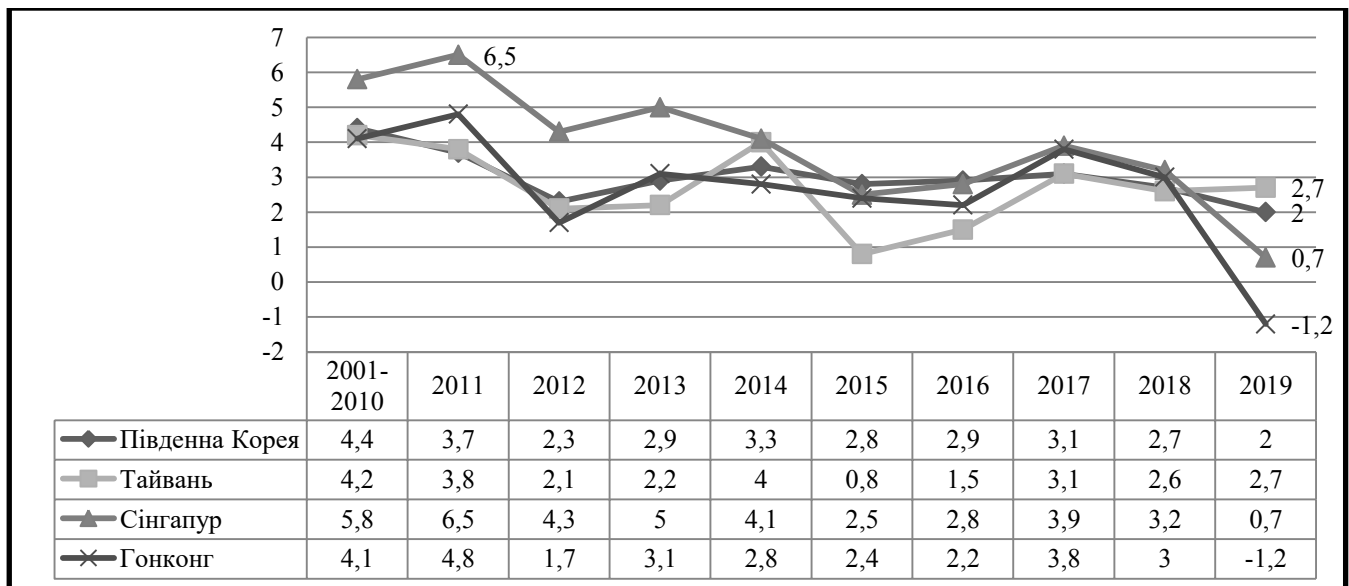

Рис. 3.1. Зміна реального ВВП «Азійських тигрів» в 2001-2019рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Іншою загрозою для «азійських тигрів», як і для значної частини розвинутого світу, є низький рівень приросту населення. Так, «азійські тигри» потрапили у ТОП-10 країн з найнижчим рівнем народжуваності. Тайвань у даному рейтингу посідає перше місце (1,218 новонароджених на 1 000 населення), Сінгапур – 4-те місце (1,26), Південна Корея – 7-ме (1,323), Гонконг – 8-ме (1,326) [90], (див. Рис. 3.2.).

Так, прогнозується, що у майбутньому чисельність працездатного населення у розвинених країнах може різко скоротиться, що потребує залучення нових джерел трудових ресурсів. Таким джерелом, очевидно, стануть люди пенсійного віку. Скоріше за все, зменшення рушійної сили призведе до підвищення пенсійного віку, але, на жаль, цим проблему не вирішити. Прийнято вважати, що саме люди віком 20-60 років здатні до інновацій. Отже, скорочення цієї категорії населення може фактично зупинити науково-технічний прогрес. Незважаючи на численні досягнення людства у різноманітних сферах, поле для винахідництва є достатньо широким і не можна зупинятися на досягнутому. Припинення процесу створення і впровадження інновацій означає зупинку розвитку, а отже – деградацію. Можливо,

таке твердження є досить песимістичним і скорочення робочої сили, навпаки, стабілізує розвиток технологій, але, без сумніву, навіть у цьому випадку також потрібно утримувати розумний баланс: зокрема, не можна дати роботам можливість витіснити людину, оскільки актуальною стане загроза війни штучного інтелекту проти людського [43].

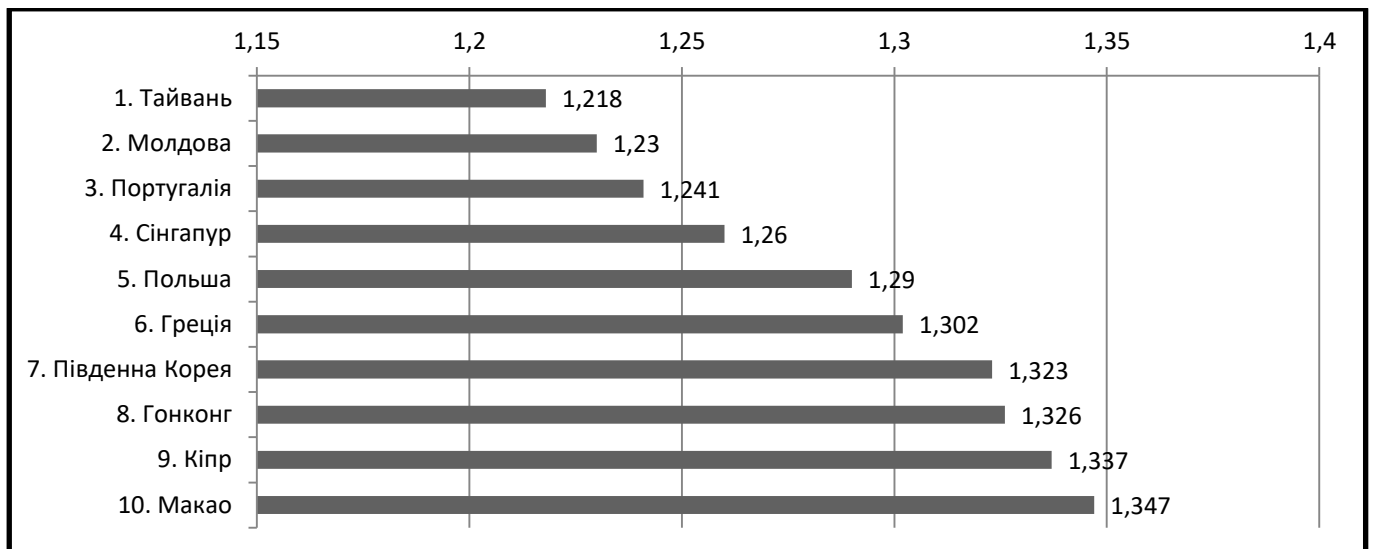

Рис. 3.2. ТОП-10 країн з найменшим рівнем народжуваності на 1 000 населення в 2020 році.

Примітка. Побудовано автором за даними World Population Review.

Не менш важливим є те, що скорочення робочої сили в розвинених країнах у подальшому нестиме за собою збільшення міграційних потоків з менш розвинених країн світу. Крім того, у країнах, що страждають від зменшення народжуваності має бути застосована демографічна політика, наприклад, вона може проявлятися через надання пільг родинам, які мають дітей та підвищення рівня соціального забезпечення [43].

З вище перерахованого можна зробити висновок, що дана група країн стикається з «японізацією»: повільне зростання, низька інфляція та постійно низькі процентні ставки. Загалом це нездужання економіки характерно не лише для даної групи країн, а й для деяких інших країн регіону та для західного світу.

Гонконг, Сінгапур, Південна Корея та Тайвань зараз стикаються з повільним зростанням та дезінфляційним тиском. Економіки страждають від слабшого

зовнішнього попиту - внаслідок повільного зростання у великих промислово розвинених країнах та Китаю - а також внутрішніх структурних факторів та факторів пропозиції. Більше того, їх потенціал зростання має тенденцію до зменшення.

Економічно та демографічно ці схожі країни Азії повторюють шлях Японії, що є недивним так як, дані країни фактично розвинулись через перенесення виробництва з даної країни (стратегія «перелітних гусей»). Для початку Японія - це суспільство, яке розвинулось швидкими темпами, але зараз 28 відсотків населення складають люди у віці 65 років і вище, порівняно з 14 відсотками в 1994 році. Частка населення цієї вікової групи в Гонконзі, Сінгапурі, Південній Кореї та Тайвані в середньому становить приблизно 14 відсотків і прогнозується швидким зростанням у найближчі десятиліття. Скорочення робочої сили в свою чергу змінить демографічні дивіденди, які раніше підтримували сильний регіональний ріст. Наприклад, у Південній Кореї середній річний приріст ВВП між 2020 та 2040 роками прогнозується приблизно на 1 відсотковий пункт нижче, ніж зараз [79].

Більше того, як Японія в останні десятиліття, ці чотири економіки спостерігають уповільнення зростання продуктивності. Їх експортні галузі стикаються з жорсткою конкуренцією з боку недорогих китайських фірм, тоді як низька продуктивність у сфері послуг гальмує загальне підвищення продуктивності праці. І оскільки ці країни вже перебувають на високотехнологічному рівні, їм може бути складніше розвивати нові технології в майбутньому.

Те, як політичні діячі Східної Азії реагують на ці виклики, може стати вирішальним. Багато економістів вважають, що несмілива реакція Банку Японії на крах фінансової бульбашки нерухомості в країні 30 років тому погіршила стан економіки, що мало наслідком втрачені десятиліття розвитку. Пам'ятаючи про цей прецедент, ФРС та ЄЦБ агресивно знижували процентні ставки та ввели велику кількість ліквідності з часу фінансової кризи 2008 року - як це було у Міністерстві внутрішніх справ при адміністрації прем'єр-міністра Сінцо Абе [79].

Виступаючи на засіданні, колишній голова ФРС США Бен Бернанке висловив впевненість у здатності центральних банків надавати подальший економічний

стимул, використовуючи нові інструменти політики, такі як кількісне пом'якшення та встановлення орієнтирів. Але багато економістів скептично налаштовані. Як зазначив колишній міністр фінансів США Лоуренс Саммерс, провідні центральні банки не змогли досягти своїх інфляційних цілей, незважаючи на масштабну грошову експансію. А з процентними ставками, які вже є рекордно низькими, наступну кризу буде важко вирішити з подальшим агресивним зниженням ставок. Крім того, лише грошово-кредитна лібералізація не може вирішити основні структурні економічні недоліки. Наприклад, Саммерс стверджує, що надмірне заощадження та низькі інвестиції в промислово розвинені економіки можуть призвести до «секулярної стагнації». Мохамед Ель-Еріан (американський бізнесмен та економіст) наголошує на «структурних дезінфляційних силах», таких як старіння, зростаюча нерівність та втрата довіри до інституцій, тоді як інші економісти, включаючи Роберта Дж. Гордона, виділяють повільніше зростання продуктивності [79].

Таким чином, враховуючи значні структурні проблеми, економіки «азійських тигрів» не можуть уникнути повторення досвіду Японії виключно шляхом послаблення грошово-кредитної політики. Насправді такі заходи можуть з часом навіть принести більше шкоди, ніж користі. Незважаючи на те, що ці економіки не зазнали краху пузирних активів, як Японія, тривале зменшення грошових коштів може становити такий ризик.

За останні роки влада «азійських тигрів» суттєво знизили відсоткові ставки: Тайвань – 1,13% (березень 2020р.), Південна Корея – 0,75% (квітень 2020р.), Сінгапур – 0,09% (квітень 2020р.), Гонконг – 0,94% (травень 2020р.), [70]. Як показав досвід Японії, експансійська грошово-кредитна політика може утримати економіку на плаву, але з ціновими пузирями на активи та багатьма зомбі-подібними фірмами [79].

Для запобігання японізації чотири економіки повинні прийняти комплексний набір політик для подолання їх структурних недоліків. По-перше, урядам слід витратити більше на інфраструктуру, технології та освіту для підвищення продуктивності, щоб сприяти потенційному зростанню. Такі державні інвестиції у

виробничі сектори можуть доповнити слабкий приватний попит та розширити потенціал пропозиції. Уряди могли б фінансувати це збільшення витрат шляхом випуску облігацій з низькою процентною ставкою, але вони повинні уникати надмірного нарощування державного боргу - особливо частки, що належить іноземним інвесторам. Без міжнародної резервної валюти занадто велика заборгованість може спровокувати кризу дефолту та валютну кризу.

По-друге, уряди НІК Азії першої хвилі повинні вирішувати проблеми старіння населення та скорочення робочої сили. Вони повинні заохочувати більшу участь у робочій силі серед жінок та літніх людей, підвищувати продуктивність працівників за допомогою навчання протягом усього життя та дозволяти активному припливу мігрантів. Розширення доступу до догляду за дітьми та застосування гнучких робочих заходів допоможуть підвищити рівень народжуваності. І уряди повинні вирішувати неефективність як фінансового сектору, так і регуляторної політики для покращення зростання продуктивності праці.

Нарешті, уряди «азійських тигрів» повинні зосередитись на збільшенні економічної та соціальної рівності та зміцненні довіри громадськості до інституцій. Незважаючи на тривалу економічну стагнацію Японії, її суспільство залишалось гармонійним та стабільним, забезпечуючи міцну основу для стабільного зростання.

Однак у східній частині Азії зростання економічної нерівності на тлі слабого зростання розмиває довіру громадськості до політичних інститутів. Свідченням цього є цивільні заворушення, що сколихнули Гонконг та Південну Корею протягом останнього часу. Без міцної довіри та впевненості у суспільстві може наступити економічне лихо, чи то уповільнення у японському стилі, чи інша фінансова криза, яку може виявитися важко подолати. Таким чином, небезпека японіфікації очевидна не тільки в Західній Європі і, зіткнувшись із цією загрозою, тигри Азії повинні вжити термінових заходів, щоб повернути економічну могутність [79].

Не меншою загрозою для глобальної економіки є світова пандемія. Актуальність теми обумовлена тим, що Covid-2019 став не лише загрозою для життя та здоров'я людини, але й новим викликом для світової економіки та міжнародних

відносин. Вірус нового типу бере свій початок з кінця 2019 року і набрав активної форми в 2020 році. Епідемія Covid-2019 може стати новим «чорним лебедем», який вплине на світову економіку істотніше, ніж фінансова криза та рецесія 2008-2009 років [74]. Сучасну коронавірусну пневмонію порівнюють з гострим респіраторним захворюванням SARS, який спалахнув у 2003 році, понизив темпи росту Китаю з 2,8% до 1,8% та коштував світовій економіці більш ніж 30 млрд. дол. США [49]. Проте, Covid-2019 може задати набагато більшого впливу на економіку Китаю та світу, якщо вчасно не зупинити поширення захворювання та паніку серед населення та інвесторів.

Наприкінці 2019 року світ сколихнувся від коронавірусної хвороби (Covid-2019 або COVID-19). За даними на 23 травня 2020 року, жертвами даного захворювання стало 5 340 192 осіб. Смертність від загальної кількості інфікованих склала 6,38% (340 735 особа), а відсоток тих, хто вилікувався складає - 40,80% (2 178 862 осіб). Якщо розглядати співвідношення тих, хто вилікувався та померлих від Covid-2019, то картина виглядає наступним чином: 86,5% тих, хто вилікувався і 13,5% померлих, що означає, що більше ніж кожен сьомий випадок завершення хвороби закінчився летально. Також, варто зазначити, що Covid-2019 давно вийшов за територію Китаю і, на сьогоднішній день, охоплює 215 країни та інші території, а також два круїзні лайнери. Найбільше інфікувань у США – 1 648 283, а смертей у Великобританії – 36 393 [37].

Даний вірус став загрозою не лише для життя та здоров'я людини, а й для світової економіки в цілому, та країн зокрема. Донедавна, найбільшою жертвою була економіка Китаю та країн, які тісно співпрацюють з нею. Covid-2019 уповільнив темп економічного розвитку. Так, за прогнозами приріст економіки Китаю у 2020 році може зменшитись на 0,1-0,3% у порівнянні з прогнозами агентства Bloomberg. Також, закриття заводів і магазинів у Китаї у зв'язку зі спалахом коронавірусу впливає більше, ніж на 5 млн компаній по всьому світу. За даними Міжнародної асоціації повітряних перевезень (ІАТА), галузь авіакомпаній може втратити 29 млрд. дол. США [37]. Враховуючи те, що Китай є другою

економікою світу, то негативний вплив може бути помітний в більшості країн, проте, на сьогоднішній день, ситуація в Китаї стабілізується.

Варто зазначити, що вірус нового типу дуже стрімко поширюється. Біржові індекси розвинених країн (S&P 500, MSCI World Index, Nasdaq) наприкінці зими за тиждень впали на 9-13%, нафта 21 квітня коштувала -35 дол. США за барель [52], проте станом на 24.05.2020 1 барель вже перевищує 35 дол. США [55], що пов'язане з послабленням карантину у світі та очікуванням на вакцину. Лівова частка країн запровадили суворий карантин, кримінальну та адміністративну відповідальність за його порушення, так, наприклад, в Україні був оголошений режим надзвичайної ситуації та передбачено покарання за порушення умов карантину [5], дані заходи хоч і сповільнили темпи поширення Covid-2019, проте не виявились такими ефективними, як у «азійських тиграх». Так, три з чотирьох НІК першої хвилі перешкодили значному розповсюдженню захворювання. У Південній Кореї наразі перебуває в активній формі захворювання лише 6,3% від загальної кількості випадків у країні, у Тайвані – 5,2%, у Гонконгу – 3,1%. Крім того, для даних країн є характерною низька смертність. Так, у Сінгапурі – 0,17%, у Гонконгу – 0,39%, Тайвані – 1,67%, Південна Корея – 2,5% смертей від загальної кількості людей, що вже не відносяться до активної форми (як зазначено вище, світовий показник – 13,5%) [37], (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Статистика основних показників Covid-2019 для «азійських тигрів»,
США, Китаю та України станом на 23.05.2020 року

Країна	Загальна кількість випадків	Кількість смертей	Кількість видужавших	Кількість хворих
Сінгапур	31 068	23	12 995	18 050
Південна Корея	11 165	266	10 194	705
Гонконг	1 066	4	1 029	33
Тайвань	441	7	411	23
США	1 648 283	97 732	403 312	1 147 239
Китай	82 971	4 634	78 258	79
Україна	20 580	605	6 929	13 046

Примітка. Складено автором за даними Worldometer

Варто зазначити, що більшість країн зіштовхнуться зі зменшенням ВВП, імпорту, експорту, перевезень, скороченням виробництва, та збільшенням безробіття, і як результат, зменшенням фінансових можливостей населення. Для світової економіки 2020 рік стане роком перезавантаження після тривалого росту. Більшість дослідників схильні до думки, що світова фінансова криза неминуча, проте, різні країни по різному можуть відчувати наслідки. Так, наприклад, уряд України стверджує, що економіка країни не зазнає значно більших потрясінь, ніж економіка країн Євросоюзу. Протягом останнього часу Україна закріпила свої позиції і досягла тісної співпраці з країнами ЄС. Проте, частина науковців схильна до більш песимістичного сценарію – дефолту України, що має рацію, так як період епідемії співпадає з періодом піку за борговими зобов'язаннями [5]. Для НІК Азії наслідки світової пандемії можуть бути значно меншими ніж світові. Так, як було зазначено раніше, «азійські тигри» стали зразком у протидії Covid-2019, проте певний негативний вплив є неминучим, враховуючи скорочення міжнародних операцій під час світового карантину. Найбільші відчутні наслідки світової фінансової кризи та пандемії можуть бути відчутними на Заході. Прогнозується, що пандемія сколихне економічну стабільність США та країн ЄС.

Варто зазначити, що Covid-2019 може стати детермінантом деглобалізації у світі. Значна частина країн обмежує транскордонне переміщення, частина підприємств може бути змушена перенести виробничі потужності до власної країни через проблеми перерозподілу ланцюга вартості. Лівова частка країн закривають свої кордони та схильні до використання політики протекціонізму, проте на сьогоднішній день спостерігається перспектива послаблення таких заходів, що спричинено неможливістю економіки країн функціонувати у закритому стані та настроями населення.

Також, спалах Covid-2019 - чинник підвищення рівня безробіття. У 2019 році у світі налічувалось 188 млн. безробітних. За прогнозами Міжнародної організації праці (МОП) рівень безробіття може зрости на 5,3–24,7 млн. осіб, тобто, на 2,8-13%. Збільшення безробіття означає втрату доходів від 860 млрд. дол. США до 3,4 трлн. дол. США до кінця 2020 року. Збідніння призведе до падіння споживання, як

наслідок, відбудеться скорочення доходів підприємств, що може призвести до їх банкрутства [32].

Проте, деякі країни бачать у епідемії можливість. Так, на початку світової пандемії Російська Федерація використовувала гуманітарну допомогу країнам (у першу чергу, Італії) для посилення впливу. Так, 80% наданої допомоги для Італії виявилася малокорисною, а російські фахівці, які були відправлені на допомогу – військові, які мають високі чини. Тобто, таким чином, російські військові отримали право вільного пересування територією Італії біля баз НАТО. Крім того, влада Російської Федерації сподівається на послаблення санкцій, які були введені у 2014 році. Також, Росія відправила гуманітарну допомогу США. Варто зазначити, що Китай, не дивлячись на торгівельну війну із США, теж відправив до країни допомогу [5]. Можливо, світова проблема могла б послабити напругу між ворогуючими країнами, проте, США та частина інших країн звинувачують НІК четвертої хвилі – Китай у приховуванні інформації щодо ситуації з Covid-2019, що збільшило реальну кількість захворювань у світі та посилило негативні наслідки на глобальну економіку.

Наведена статистика настановлює на висновок, що Covid-2019 поширився майже на всі країни світу, а смертність складає вже 6,38% від загальної кількості випадків та 13,5% від тих, що вже не відносяться до активної форми. Увесь світ переживає паніку, а як наслідок уповільнення економічного розвитку, за рахунок скорочення виробництва та споживання товарів та послуг, а також обмеження ділової активності. На сьогоднішній день важко робити точні прогнози, тому що те, на скільки швидко буде поширюватися вірус залежить від уряду країн та людей. Країни повинні об'єднати зусилля для вирішення глобальної проблеми. Населення зобов'язане дотримуватись умов карантину, щоб врятувати своє життя, життя оточуючих, та, як наслідок, зменшити удар на економіку країни зокрема та світову загалом.

Отже, на прикладі «азійських тигрів» було розглянуто загрози економічному зростанню країн НІК Азії та світу. Так, були виділені такі основні проблеми сьогодення для Сінгапуру, Гонконгу, Тайваню та Південної Кореї: низький рівень

інфляції (загроза дефляції), уповільнення економічного зростання, низька народжуваність та старіння нації, загроза «японізації» (тобто, шлях Японії – низькі відсоткові ставки, дефляція, демографічна криза, низький економічний розвиток, тощо), світова пандемія, загроза світової фінансової кризи. Світова фінансова система залежить від того, як уряди держав та населення будуть реагувати на Covid-2019. «Азійські тигри» хоч і мають високий економічний розвиток та розвиток технологій, проте, вплив перерахованих чинників може спровокувати економічний колапс у країнах, якщо уряд не вдасться до жорстких заходів. Такі заходи мають враховувати специфіку не лише внутрішнього соціально-економічного середовища, але й регіональну та глобальну економіку через суттєву інтеграції даних країн.

3.2. Перспективи розвитку нових індустріальних країн Азії

Незважаючи на загрози, описані вище, нові індустріальні країни Азії швидко зростають та Азійський регіон здатний зайняти позицію світового лідера. Геополітичний стратег, Параг Ханна, як і частина інших дослідників, вважає, що «Майбутнє – це Азія». У своїй новій книзі Ханна стверджує, що ми спостерігаємо тектонічний зсув глобальної сили. Якщо 19 століття належало Європі, а 20 століття - США, то 21 століття тепер належить Азії.

Поза епохою західної гегемонії Азія повертається до моделей торгівлі та культурного обміну, які процвітали задовго до європейського колоніалізму та американського переважаючого. Навіть США залишається позаду цього нового етапу глобалізації Азії, відбувається зміна порядку світової економіки. Китай взяв на себе лідируючі позиції в Азії, Африці та Латинській Америці через свою ініціативу «Один пояс і одна дорога», але, за словами Ханна, Китай не буде домінувати над Азією та світом. Хоча Китай є головним гравцем у широкій азійській системі, це просто особливість надзвичайно процвітаючого азійського суперконтиненту, який зараз з'являється на світовій арені [84].

У контексті теорії міжнародних відносин термін "система" має дуже специфічне визначення. Він відноситься до набору країн або одиниць, які мають

більше спільного між собою, ніж з країнами та системами за межами свого регіону. Оскільки Європейський Союз є системою, то можна спостерігати піднесення широкої азійської системи, яка простягається від Перської затоки та Середземного моря до Японії, а від Росії аж до Австралії.

З кінця «холодної війни» останні 30 років країни Азія посилювали взаємовідносини між собою таким чином, що нагадує азійські системи минулого. Протягом 500 років колоніалізм та холодна війна розділили та роздробили Азію. Але зараз ця континентальна система відроджується [84].

Також, частина дослідників схильні вважати сьогодення також азійським, оскільки, демографічно, ми живемо в азійському світі. Більше половини населення світу живе в Азії, і це завжди буде правдою. Якщо виміряти потужність з точки зору економіки, то економічна система Азії вже більша за європейську чи північноамериканську системи за рівнем паритету купівельної спроможності (ПКС). Тому багато в чому, не лише майбутнє - азійське, а й теперішнє.

Але це насправді говорить не про підйом Азії за рахунок занепаду решти світу. Ми живемо в безпрецедентну багатополлярну епоху, у якій вже існує безліч систем і географій влади, які не мають давати нульової суми («підйом – занепад») [84]. Таким чином, стрімкий розвиток НІК Азії хоч і може частково мати наслідком уповільнення економічного зростання (наприклад, за рахунок накопичування інвестицій, збільшення експорту новими лідерами), проте дані явище не мають прямопропорційного зв'язку.

Варто зауважити, що «азійські тигри» будуть продовжувати розвиватись, зменшуючи темп. Так, для країн, які вже досягли значного економічного успіху є характерним орієнтація на розвиток соціальної сфери, підвищення якості життя.

Як було зазначено раніше, найяскравішими прикладами групи НІК є «азійські тигри». Проте, нові індустріальні країни інших хвиль демонструють значні успіхи в економічному розвитку і мають високі показники приросту ВВП, експорту, розвитку технологій та інше. Наприклад, у 2019 році нова індустріальна країна четвертої хвилі – Китай займає перше місце у світі за рівнем експорту (2 499,03 млрд. дол. США), а НІК третьої хвилі – Індія займає вісімнадцяту сходинку у

даному рейтингу (324,16 млрд. дол. США) [34]. Також, дані країни займають провідні позиції за рівнем потоків ПП. Так, у 2018 році Китай залучив 139 млрд. дол. США ПП (другу місце у світі), а Індія 42 млрд. дол. США (десяте місце) [27]. Варто зазначити, що Китай є другою за розміром економікою у світі після США і, прогнозується, що до 2050 року він зуміє перегнати США і стати світовим лідером і охопити 20% світового ВВП (ППС), Індія до 2050 р. може зайняти другу сходинку (15% світового ВВП) а інша НІК третьої хвилі Індонезія опиниться на четвертому місці (прогноз без врахування впливу Covid-2019), [87].

Вимірюючи ВВП за паритетом купівельної спроможності (ПКС), який коригує різницю між цінами в різних країнах, Китай вже має найбільшу економіку в світі. За останні десятиліття «азійський бегемот» отримав величезні економічні прибутки, але економісти прогнозують, що це лише вершина айсберга. Зміни приваблюють абсолютно нових підприємців та інших, хто шукає фінансових можливостей на тлі, здавалося б, невпинного зростання. Найбільше місто Китаю - Шанхай - це місце, де багато новоприбулих починають свою діяльність, є підприємницьким і дуже комерційно орієнтованим містом [63].

Як було зазначено вище, очікується, що друга країна за чисельністю населення у світі протягом наступних трьох десятиліть буде мати масове зростання, в середньому 5% складатиме приріст ВВП на рік, що робить її однією з найбільш швидко зростаючих економік у світі. До 2050 року, за прогнозами, Індія буде другою за величиною світовою економікою (обігнавши США) і складе 15% загального світового ВВП [87]. Позитивні результати цього зростання вже почали впливати на жителів. Наприклад, протягом останніх 15 років спостерігається суттєве покращення якості телевізорів, мобільних телефонів та марок автомобілів, у той час як авіаперельоти стають все доступнішими, а будинки стали «більш шикарними та багатими». Однак поліпшення мало свій негативний вплив. Витрати на інфраструктуру є занадто низькими, а відсутність застосування регуляторних норм призвело до підвищення рівня забруднення, особливо у міських центрах, таких як Нью-Делі. Зростання також не завжди відповідало рівності кожного громадянина. Так, існують деякі верстви суспільства, які досі мають низьку якість

життя, можна побачити нетрі поряд з багатоповерхівками, існує гендерна нерівність та зневага до жінок (високий рівень згвалтувань та сексуальних домагань). Індія продовжує залишатись країною, поділеною на касти [63].

До 2050 року новими «азіатськими тиграми» стануть Індонезія, В'єтнам і Бангладеш. Індонезія в 2050 році буде займати 4-е місце за рівнем внеску в світове багатство. Зараз країна знаходиться на 8-й позиції. Індонезія вже не перший рік демонструє високі темпи зростання національної економіки - понад 5% на рік.

Потужна досі в східному регіоні економіка Японії поступово зменшить темпи і до 2050 року зрушиться на 4-у позицію, на що є кілька об'єктивних причин: старіння населення в Японії, природний спад економічного циклу, банківська криза тощо. А ось новим лідером в Азії цілком ймовірно може стати В'єтнам. Зараз країна демонструє небувале завзяття, тому до 2050 року Міжнародна мережа консалтингових та аудиторських підприємств PwC прогнозує цій комуністичній країні високі темпи зростання економіки - з 32-ї позиції В'єтнам до середини століття підніметься до 20-го місця [87].

Brexit, коронавірус та торговельні проблеми можуть спричинити економічні наслідки, але, незважаючи на негайні виклики, світова економіка, як очікується, зростатиме швидкими темпами протягом наступних десятиліть. Так, до 2050 року прогнозується, що світовий ринок удвічі збільшить його нинішній розмір, навіть якщо ООН прогнозує, що населення світу зросте лише на 26% [63]. Проте, варто зазначити, що більшість прогнозів складено або без врахування Covid-2019, або з перспективою контролю над розповсюдженням вірусу та швидкого винаходу вакцини, що чітко передбачити неможливо.

Відповідно до звіту PwC «The World in 2050», до 10 найбільших економік у 2050 року вийдуть дві НІК Латинської Америки та три НІК Азії. Крім того, вартий уваги той факт, що деякі вчені схильні відносити Російську Федерацію до групи НІК Азії. Це зростання принесе з собою безліч змін. Хоча може бути складно передбачити, як саме складеться майбутнє, більшість економістів погоджуються з одним: сьогодні ринки, що розвиваються, будуть економічними наддержавами завтра. [87], (див. Рис. 3.3.):

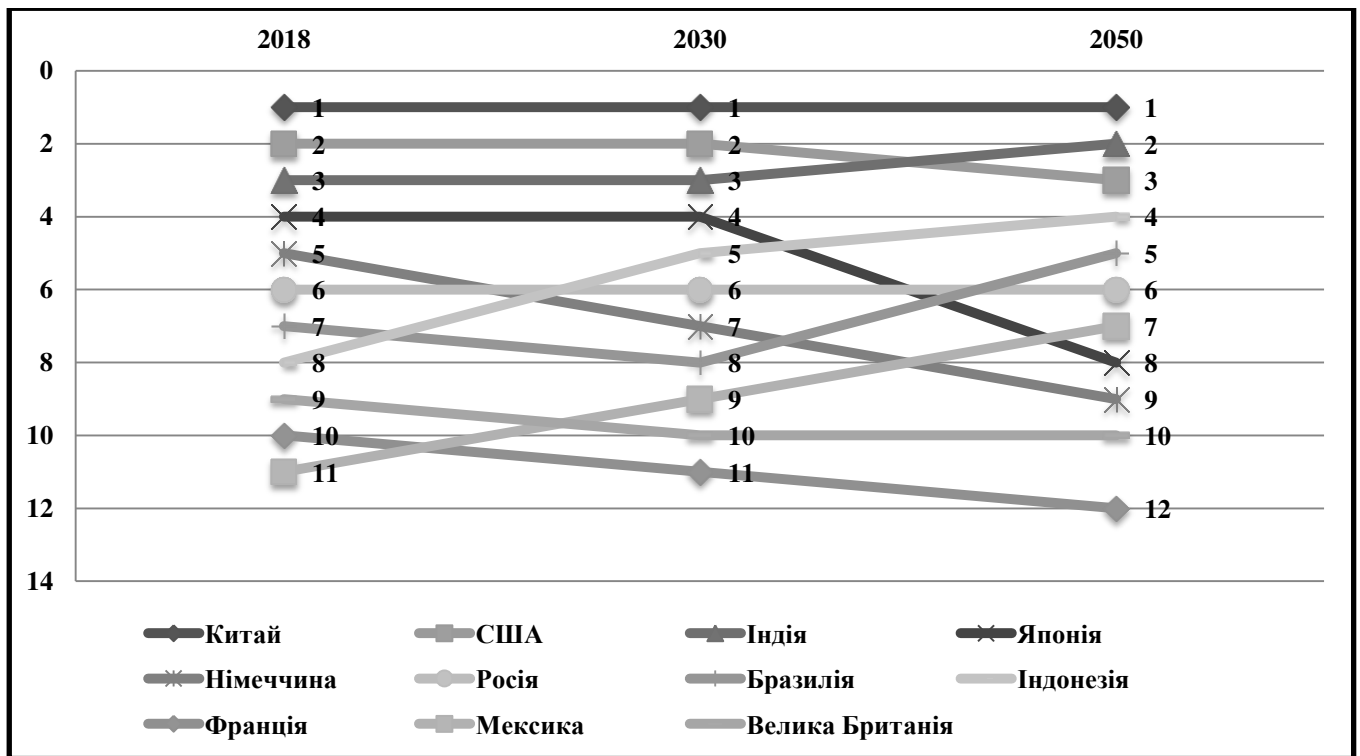

Рис. 3.3. Порівняння положення найбільших економік світу (місце у рейтингу) в 2018 р. в 2030 р. та 2050 р.

Примітка. Побудовано автором за даними The World in 2050 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/economy/the-world-in-2050.html>

Таким чином, згідно зі звітом «The World in 2050», через 30 років шість із семи найбільших світових економік стануть сьогоднішніми економіками, що розвиваються, перевершивши США (падіння з 2-го на 3-є місце), Японію (падіння з 4-го на 8-ме місце) та Німеччину (з 5-го на 9-те місце). Навіть порівняно менші економіки, такі як В'єтнам, Філіппіни та Нігерія, побачать величезний стрибок у відповідних рейтингах протягом наступних трьох десятиліть [87].

Аналізуючи перспективи НІК Азії, не можна проігнорувати економічне протистояння двох найбільших економік світу, яке хоч призвело до певних негативних наслідків для обох країн – США та азійської НІК Китаю. У той час як США та Китай потерпають від підвищення тарифів, низка інших НІК Азії отримують вигоду та нові можливості для збільшення експорту.

Президент США ще у своїй передвиборчій кампанії згадував про не вигідні торговельні відносини з Китаєм. Переговори, що були проведені протягом 2017 року

та спроби заключити торговельний договір, аби розширити присутність американських товарів на ринку Китаю, не дали результату. А вже після того, як торговий дефіцит між країнами в 2017 році досяг 375 млрд. дол. США, Трамп почав втілювати свій план “Make America great again”. Формально початком економічної конфронтації стало розслідування США щодо фактів крадіжки інтелектуальної власності та технологій американських компаній. Внаслідок даного розслідування, Трамп ініціював подачу позову в СОТ проти Китаю за дискримінаційну практику ліцензування, а також заявив про обмеження інвестицій на ключові технологічні галузі та встановлення тарифів на китайські промислові товари. Першими реальними кроками стало запровадження мита на імпорт сталі та алюмінію, на що китайська сторона відповіла встановленням мита на широку групу американських товарів, включаючи соєві боби, автомобілі, свинину та товари хімічної промисловості. Такі радикальні дії завдали серйозної шкоди економіці Китаю та американським експортерам [53].

Наразі діють митні тарифи на китайські товари вартістю 250 млрд. дол. США. Вартість американських товарів, які підпали під китайське мито, є майже вдвічі меншою та становить 110 млрд. дол. США. Переговори між країнами продовжуються з перемінним успіхом. Американська сторона вважає, що процес перемовин розвивається досить повільно. Однак на саміті Великої двадцятки в місті Осака сторони домовилися про перезапуск торговельних переговорів та не обмежилися дедлайнами, як це було зроблено на саміті в Буенос-Айресі. Крім того, Трамп припустив, що санкції щодо китайського телекомунікаційного гіганта Huawei, звинуваченого в шпигунстві, можуть бути пом’якшені [53].

Можна остаточно ствердити, що ні Китай, ні США не є переможцями в торговельній війні. В обох країнах спостерігається скорочення робочих місць в галузях, які найбільше постраждали від нових тарифів. Виходячи з того, що Китай - це економіка, яка розвивається швидшими темпами, вона постраждає і втратить більше, ніж економіка США. Найнижчий рівень економічного зростання за останні десятиліття і збитки компаній, які можна рахувати в трильйонах доларів - це лише приклади негативних ефектів для китайської економіки. У США найболючіше це

протистояння відчули американські споживачі, компанії, що використовують сталь та алюміній у виробництві, та компанії, виробничі потужності яких знаходяться в Китаї. Зрештою майже увесь тягар нових митних тарифів впав на плечі споживачів обох країн.

На фоні встановлення взаємних мит на певні групи товарів низка країн-партнерів Китаю та США отримали можливість збільшення обсягу торговельного обороту. Збільшення вартості американських та китайських товарів змушує споживачів та імпортерів шукати альтернативних постачальників продукції. Крім того, все більше американських компаній передислоковують свої виробничі потужності з Китаю до інших азійських держав, з метою уникнення тарифів та додаткових витрат. З одного боку, такий крок є досить витратним в короткостроковій перспективі, оскільки переміщення потужностей в іншу країну тягне за собою нові витрати на логістику та оптимізацію процесу виробництва. З іншого боку, така стратегія у довгостроковій перспективі може бути успішною та прибутковою, тому що передислокація фабрик у країни з нижчим рівнем оплати праці зменшує операційні витрати [53].

Отримати вигоду від торговельної війни Китаю та США можуть такі НІК: Аргентина, Бразилія, Мексика, Індія, Тайвань, Південна Корея та В'єтнам. Оскільки Китай встановив високий митний тариф на американські соєві боби, альтернативними постачальниками цієї агропромислової продукції є «латиноамериканські пуми» - Бразилія та Аргентина, які експортують даний товар у великій кількості. Крім того, «азійські тигри» Тайвань та Південна Корея виробляють велику кількість промислових товарів, які конкурують з китайськими. Саме тому, вони можуть стати альтернативою за рахунок підвищення своєї конкурентоспроможності. Можна також припустити, що й європейські компанії мають можливість отримати вигоду від американо-китайського протистояння. Французька авіабудівна компанія Airbus може стати альтернативою американському виробнику Boeing, якщо Китай вирішить переорієнтуватися на європейських постачальників.

В Індії та В'єтнаму є найбільші шанси отримати максимальну вигоду від торговельної війни США та Китаю. Перш за все, це пов'язано з нижчим рівнем оплати праці, більш сприятливою податковою політикою та нижчими екологічними нормами. Саме ці ознаки є орієнтирами для американських компаній, які продовжують передислокувати свої виробничі потужності. В'єтнам, у свою чергу, має більше можливостей стати альтернативою Китаю, оскільки там уже виробляються компоненти та комплектуючі, що використовуються у виробництві промислових товарів.

З іншого боку, В'єтнам намагається утримувати штучно занижений курс власної валюти, аби стимулювати експорт. Цей чинник грає не на користь США, оскільки більшість американських товарів для в'єтнамських споживачів є недоступними через високі ціни, а американці охоче споживають дешеву продукцію з В'єтнаму. Саме цей чинник призвів до збільшення різниці між експортом та імпортом двох країн на користь В'єтнаму [53].

Так, уже в 2019 році торговельний дефіцит для США у торгівлі з В'єтнамом становив близько 47 млрд. дол. США (при двосторонньому товарообіг у 2019 році - 75,7 млрд. дол. США) та все ще продовжує зростати [91]. Така тенденція свідчить про збільшення обсягів торгівлі між країнами, коли темпи зростання імпорту з В'єтнаму перевищують темпи зростання імпорту з Сполучених Штатів. Зростання торговельного дефіциту може стати сигналом для адміністрації Трампа, що зробить В'єтнам вразливим до протекціоністської політики Вашингтона. Іншим фактором, який негативно впливає на економічні відносини США та В'єтнаму, є часткова економічна залежність останнього від Китаю. В'єтнам продовжує імпортувати з Піднебесної значну частину комплектуючих. Крім того, для китайських компаній передислокація своїх виробничих потужностей у В'єтнам допоможе уникнути завищених тарифів. У такому разі США можуть встановити тарифи для в'єтнамських експортерів, які пов'язані з китайськими компаніями.

Все ж встановлення більш тісної економічної співпраці із В'єтнамом є однією із складових американської геополітичної стратегії в регіоні. Така співпраця буде

сприяти протидії претензіям Китаю щодо Південно-Китайського моря. Таким чином, маловірогідно, що протекціоністські заходи проти В'єтнаму будуть застосовані адміністрацією Трампа. Хоча Китай значно випереджає В'єтнам в технологічному та економічному розвитку, останній має всі шанси стати “новим Китаєм” для США. Наразі ж обсяги експорту з В'єтнаму є набагато меншими у порівнянні з Китаєм, що свідчить про неготовність першого зайняти місце Китаю як провідного торговельного партнера США [53].

Варто зазначити, що Китайський експорт здивував зростанням у квітні на 3,5%, незважаючи на глобальний вплив пандемії коронавірусу. Bloomberg прогнозував падіння експорту на 11% у квітні. За період з березня по квітень країна експортувала мільйони тонн медичних препаратів на суму 71,2 млрд. юанів (10 млрд. дол. США), що втричі збільшилося порівняно з попереднім кварталом. Експорт медичних інструментів та приладів збільшився на 11% за перші чотири місяці, ніж за попередній період минулого року, проте розмір експорту інших секторів зменшилися. Згідно з даними митного агентства, імпорт впав на 14,2% у річному обчисленні, що пов'язано зі слабким внутрішнім попитом та зниженням цін на товари. Крім того, варто зазначити, що в той час, як експорт одягу впав, продажі текстильних ниток, тканин та інших виробів зросли, маючи на увазі, їх використання для виготовлення медичних матеріалів. Профіцит торгового балансу в Китаї за цей період склав 45,34 млрд. дол. США [60].

Луї Куїйс з Oxford Economics зазначив, що квітневі поставки, можливо, були збільшені експортерами, що компенсували дефіцит в першому кварталі через обмеження поставок. У період січень-лютий в розпал спалаху коронавірусу в Китаї експорт знизився на 17,2%. Деякі економісти також пов'язують зростання експорту із закриттям фабрик в інших країнах, що призводить до збільшення попиту на імпорт у них, так як китайські виробники знову відкрилися після тривалих зупинок через спалах вірусу.

Одужання Китаю вже очевидне завдяки значним внутрішнім підтримуючим заходам. Поточна загроза відновлення торговельної війни зі США також є ключовим фактором. Хоч США та Китай у січні 2020 року підписали торговий пакт,

але деякі економісти вважають, що загроза не зникла повністю. Проте, митні дані показали, що в квітні торговельний сальдо Китаю зі США збільшилося, порівнюючи з минулорічним показником, на 8,8% (приблизно 22,8 млрд. дол. США) [60].

Отже, частина вчених схильна вважати 21 століття – століттям Азії. Азійські НІК характеризуються швидкими темпами розвитку, проте НІК першої хвилі значно уповільнюють темп економічного зростання, порівнюючи з періодом їхнього піднесення. Проте, зараз НІК Азії третьої та четвертої хвилі відповідно до концепції «летючих гусей» повторюють стрімкий економічний розвиток «азійських тигрів». Так, найбільшими світовими економіками до 2050 р. будуть Китай та Індія. В'єтнам, Бангладеш, Індонезія та Філіппіни можуть стати новими «азійськими тиграми».

Також, торговельна війна США та Китаю відкриває багато нових можливостей для НІК, за рахунок експортних перспектив та перенесення американських виробничих потужностей з Китаю до інших країн Азії. В'єтнам може отримати найбільше вигоди та конкурувати з Китаєм. Економіка Піднебесної вже оговтується від пандемії і збільшує експорт за рахунок медичних засобів.

3.3. Досвід «азійських тигрів» для України

Питання шляхів економічного розвитку та ефективної інтеграції України до світового господарства залишається актуальним з часів її перетворення в незалежного суб'єкта міжнародних економічних відносин. Чисельність можливих напрямів та моделей економічного розвитку, а також їхня узгодженість з тенденціями глобального економічного розвитку, постійно спонукає науковців до дослідження світового досвіду економічних успіхів окремих країн та угруповань. У цьому зв'язку та враховуючи стрімкий економічний ривок «азійських тигрів» наприкінці минулого сторіччя, їхній досвід є одним із гідних уваги [4].

Економічні умови сьогодення вимагають постійного пошуку шляхів підвищення ефективності управління державою, діяльності підприємств та підвищення соціально-економічного розвитку. Неможливо уявити сучасне промислове підприємство без інноваційних аспектів виробництва або філософії

ведення бізнесу. Орієнтація підприємства на науково-технологічний розвиток вимагає розроблення стратегічного бачення. На жаль, українські підприємства значно відстають за якістю продукції та особливостями менеджменту від компаній розвинутих країн. Частково це пояснюється складним історичним минулим України та нестабільною економічною і політичною ситуацією сьогодення. Саме тому актуальним стає вивчення досвіду інших країн, які незважаючи на складні умови змогли досягти значних економічних успіхів. Кілька десятиліть тому країни НІК першої хвилі перебували в занепаді, але зараз вже немає сумніву, що це важливі гравці на світовому ринку. Кожна з цих країн має свої внутрішні особливості розвитку, але є низка спільних рис як в історичних аспектах, так і питаннях політики й реформування економіки, які було розглянуто раніше. Це дає підґрунтя для аналізу та дослідження зв'язків між ними. Україна має деякі схожі риси з цими країнами, що дозволяє порівнювати стратегії та робити висновки, приміряючи досвід інших держав до можливого розвитку подій у нашій [39].

Варто зазначити, що питання адаптації моделей економічного успіху «азійських тигрів» до українських реалій залишається недостатньо вивченим. Окрім того, новітні тенденції розвитку глобальної економіки трансформують усталені моделі економічного розвитку окремих країн та потребують оновлення досліджень. І хоча за сучасних умов очевидні перепони подальшого стрімкого економічного зростання «азійських тигрів», досвід їхніх економічних успіхів та визначення майбутніх ризиків, є дуже корисним для України.

На жаль, на сучасному етапі Україна не може повноцінно похизуватися ні одним із чинників, що були притаманні «азійським тиграм» та зумовили їхнє стрімке зростання. Так, протягом останніх років українська економіка відчуває значне падіння експорту та наступ імпорту. В країні досі не вдалося впровадити імпортозаміщення, нескінченно продовжуючи її страждання від недосконалої структури експорту та імпорту.

Щодо іноземного інвестування в Україні, то воно вже давно стало болючою темою української економіки. Попри заявлені намагання українських урядовців різних періодів створити сприйнятливі умови для залучення іноземних інвестицій,

інвестиційний клімат в Україні відлякує іноземних інвесторів, залишаючи рівень іноземного інвестування вкрай низьким. При цьому специфічні чинники, такі як значна тінізація економіки, складність ведення бізнесу, соціально-економічна невпевненість громадян та інші, гальмуватимуть економічний розвиток України, не зважаючи на вибір теоретичної моделі [4].

Спираючись на досвід «азійських тигрів» та зважаючи на певні спільні риси з передумовами в Україні, можна виділити стратегії розвитку, потенційно корисні для нашої держави. Так, під час розгляду «азійських тигрів» були виділені такі можливості реформування для України:

- реформування галузей, що мають значний експортний потенціал, наприклад, інформаційні технології, авіа-, судно- та машинобудування, аграрна промисловість. Держава повинна спрямувати зусилля на підписання міждержавних угод, розробці програм підтримки вітчизняних підприємств та сприяння підвищенню якості їх продукції до конкурентоспроможного рівня на світовому ринку;
- реформування законодавства в напрямку збільшення обсягів іноземних інвестицій та створення сприятливого бізнес-середовища для іноземних інвесторів;
- реформування законодавства для створення сприятливого бізнес-середовища для середніх і малих вітчизняних підприємств;
- напрямок зусилля на створення умов для заохочення підприємств до створення нових робочих місць і розробки державних програм щодо збільшення кількості зайнятих;
- підтримка науки та інноваційної діяльності, впровадження організаційних і маркетингових інновацій, реформування системи освіти, орієнтація на іноземний досвід з адаптацією до вітчизняних умов;
- підтримка сільського господарства, розвиток сільської місцевості, сприяння залученню молодих фахівців і інвесторів в аграрні регіони [42];
- створення ефективної судової системи: взаємодія всіх антикорупційних органів у процесі розслідування корупційних злочинів і судового покарання винних;

- консенсус політичних сил і народу України в питаннях економічного розвитку держави як пріоритет, що стимулює всі інші сектори економіки;
- партнерська підтримка з боку глобальних гравців (США, Китаю, ЄС), заснована на спільних економічних інтересах. Наприклад, реалізація інфраструктурних, енергетичних, інноваційних, виробничих проєктів. Успіх Кореї базувався на безповоротній допомозі США і Японії. Сінгапур і Гонконг залучили прямі іноземні інвестиції для формування високотехнологічної економіки [45].

Орієнтація економіки на експорт. Варто зазначити, що Україна повинна не лише збільшити експорт загалом, але й зорієнтувати увагу на виробництво товарів з доданою вартістю, а не на експорт сировини.

Для реалізації даних реформ Україні було б доцільно вжити таких заходів щодо створення передумов для їх запуску: поновлення повного циклу виробництва, модернізація виробничих фондів, залучення науки до розробки інноваційних технологій, підтримка соціальної сфери в селах, введення відповідальності за виснаження земель (через посів технічних культур), запуск закону щодо ринку землі, фінансові реформи по відношенню до забудовників (пільгові позики) та населення (доступна іпотека) тощо [54].

Також українські підприємці могли б розглянути можливості експорту своєї продукції в країни «тигрів» і східного регіону в цілому. Азійські країни вже є імпортерами деякої нашої продукції, вони також завозять свої товари і в нашу країну. Зараз наша держава продає в ці країни кукурудзу і пшеницю. Але є можливість зробити спробу просування таких товарів як готове борошно, алкогольна продукція та інші товар из доданою вартістю. Спочатку експорт цих товарів становитиме незначні на державному рівні обсяги, але це могло б стати першим кроком до налаштування співпраці з ринком [42]. Українські підприємці вже мають подібну діяльність та намагаються співпрацювати зі східноазійським регіоном, не чекаючи поштовху з боку нашої держави. На експорт йдуть яйця, зерно, кукурудза, пшениця. Дуже привабливим товаром є соняшникова олія, але існують певні складнощі при проходженні нею митного контролю, а також

переплати за рафіновану олію. Особливу активність та успіх в цьому мають саме агропромислові підприємства.

Якщо Україна хоче повторити економічний успіх «тигрів», то нам слід повністю відкрити країну для міжнародного бізнесу і максимально сприяти іноземним інвесторам. З їхнім приходом в Україну перенесуться виробництва та фабрики, в нашій державі почнуть складати комп'ютери, автомобілі світових брендів, мобільні телефони, холодильники тощо. Ми нарешті почнемо виготовляти те, що у світі продається за нормальні гроші. Щодо повторення вищеописаного досвіду в Україні складно робити прогнози. Сучасна політична ситуація в нашій державі швидше створює передумови для масового обурення, ніж до свідомої підтримки громадянами суворої політики за моделлю «азійських тигрів». Така політика може привести до зворотного результату - відтоку фахівців з країни катастрофічними темпами [42].

Можливо впровадження політики з метою створення сприятливих інвестиційних умов, поки економічна ситуація в країні вигідна для потенційних інвесторів і підприємців навіть не з політичних умови, а через падіння курсу національної валюти в кілька разів. Таким чином, оплата праці хорошого робочого в нашій країні значно нижче, ніж аналогічна сума за кордоном. Тепер місяць роботи українця коштує так само, а то й дешевше, ніж праця індійського чи китайського робітника. Це означає, що ми випереджаємо Південно-Східну Азію за одним із пунктів інвестиційної привабливості.

Також, важливо створити такі політико-правові умови, в яких іноземний бізнес зможе вільно працювати, відкривати нові заводи, вкладати гроші та розвивати експорт, не боячись українських податківців, прокуратури, державних квот і парламентського лобіювання олігархів, спрямованого проти їхнього бізнесу. Щоб іноземний інвестор знав, що незалежно від того, хто в Україні президент і яка партія при владі, його завод і далі вільно працюватиме без жодного тиску держави і бюрократів. Саме такі умови були створенні в Китаї та «азійських тиграх» і саме тому до них потягнулися міжнародні корпорації. Українські олігархи мають поступитися місцем тим, хто принесе в країну інвестиції і технології. І держава не

повинна втручатися в їхню економічну та трудову політику. Вставляти іноземним компаніям палиці в колеса під виглядом протекціонізму – означатиме відлякувати інвесторів. Створення правової держави, в якій право не змінюватиметься на користь тих чи інших економічних гравців внаслідок зміни партій в парламенті, має стати ідеєю-фікс українського громадянського суспільства [22].

Також вагомим чинником є політична нестабільність на українських землях. У світі тривають обговорення ситуації на сході держави, іноземні громадяни не уявляють повну і достовірну картину цієї ситуації, тому швидше за все обережно поставляться до створення бізнесу в такому регіоні, ніж підуть на невиправданий ризик.

Можливо, для частини населення цей шлях нагадує іноземне ярмо, в якому українці, як раби, за копійки працюватимуть на іноземців, а наша країна стане колонією транснаціональних корпорацій та закордонних промислових виробництв. Але пройдений шлях «азійських тигрів» підтверджує, що за умов правильної державної політики це може бути шансом економічного зростання. Шлях до економічного успіху країн Східної та Південної Азії не був легким і не всім подобався. Але іншого шляху в країн третього світу вирватися зі злиднів і перетворити свої занедбані містечка в сучасні мегаполіси на сьогодні немає [22]. Проте, порівняно з ситуацією на початку економічних змін у досліджуваних країнах, Україна наразі має значно кращі умови та не має настільки гострої потреби у негайному залученні капіталу, тому, можливо, для нашої країни існує більш оптимальний шлях прискорення розвитку, що не передбачає такої суворой політики, ризиків та «жертв», які продемонстрували світові «азійські тигри».

При подальшому вивченні цієї теми доцільно звернути увагу на дослідження іноземних ринків, потенційно маючих перспективи для співпраці з Україною. Та маючих перспективи з точки зору українських політиків та підприємців для поліпшення структури експорту в Україні та його примноження, а також для стимулювання інвестування в українські ініціативи [39].

З точки зору менталітету та соціологічних особливостей, відмінність між українцями та жителями країн «азійських тигрів» тих часів полягає в тому, що

українці впевнені, що живуть «в Європі» у буквальному та фігуральному значеннях, але дослідження поведінки корейців, наприклад, вказує на те, що вони усвідомлювали себе жителями країн третього світу і тому мали внутрішню готовність підкорюватися змінам, спрямованим на поліпшення економічної ситуації. Для них це стало свого роду виявом патріотизму по відношенню до держави, шансом зробити свій вклад у її розвиток, така поведінка схожа на сучасну українську в політичному контексті, у зв'язку з подіями у східному регіоні держави.

Отже, сутність моделі економічного успіху «азійських тигрів» полягає у вдалому поєднанні базових та специфічних чинників економічного зростання, яке відбулося на хвилі посилення глобалізації. Для подолання повільного росту економіки та структурних перешкод нашій країні доцільно почати реформацію економіки, запозичивши деякі фрагменти з економічної моделі розвитку країн «азійських тигрів». Українські перспективи застосування досвіду «азійських тигрів» вимагають цілісного розуміння зовнішніх та внутрішніх чинників економічного розвитку України та формування власної моделі їхнього поєднання. Важливою складовою цієї моделі має стати визначення зовнішніх ринків розміщення українського експорту та його структури, а також формування умов для залучення іноземних інвестицій та розвитку бізнесу.

Висновки до розділу 3

Отже, на прикладі «азійських тигрів» було розглянуто загрози економічному зростанню країн НІК Азії та світу. Були виділені такі основні проблеми сьогодення для Сінгапуру, Гонконгу, Тайваню та Південної Кореї: низький рівень інфляції (загроза дефляції), уповільнення економічного зростання, низька народжуваність та старіння нації, загроза «японізації» (шлях Японії – низькі відсоткові ставки, дефляція, демографічна криза, низький економічний розвиток, тощо), світова пандемія, загроза світової фінансової кризи. Світова фінансова система залежить від того, як уряди держав та населення будуть реагувати на Covid-2019. «Азійські тигри» хоч і мають високий економічний розвиток та розвиток технологій, проте,

вплив перерахованих чинників може спровокувати економічний колапс у країнах, якщо уряд не вдасться до жорстких заходів. Такі заходи мають враховувати специфіку не лише внутрішнього соціально-економічного середовища, але й регіональну та глобальну економіку через суттєву інтеграції даних країн.

Варто уваги, що частина вчених схильна вважати 21 століття – століттям Азії. Азійські НІК характеризуються швидкими темпами розвитку, проте НІК першої хвилі значно уповільнюють темп економічного зростання, порівнюючи з періодом їхнього піднесення. НІК Азії третьої та четвертої хвилі відповідно до концепції «летючих гусей» повторюють стрімкий економічний розвиток «азійських тигрів». Так, найбільшими світовими економіками до 2050 р. будуть Китай та Індія. В'єтнам, Бангладеш, Індонезія та Філіппіни можуть стати новими «азійськими тиграми».

Також, торговельна війна США та Китаю відкриває багато нових можливостей для НІК, за рахунок експортних перспектив та перенесення американських виробничих потужностей з Китаю до інших країн Азії. В'єтнам може отримати найбільше вигоди та конкурувати з Китаєм. Економіка Піднебесної вже оговтується від пандемії і збільшує експорт за рахунок медичних засобів.

Сутність моделі економічного успіху «азійських тигрів» полягає у вдалому поєднанні базових та специфічних чинників економічного зростання, яке відбулося на хвилі посилення глобалізації. Для подолання повільного росту економіки та структурних перешкод нашій країні доцільно почати реформацію економіки, запозичивши деякі фрагменти з економічної моделі розвитку країн «азійських тигрів». Українські перспективи застосування досвіду «азійських тигрів» вимагають цілісного розуміння зовнішніх та внутрішніх чинників економічного розвитку України та формування власної моделі їхнього поєднання. Важливою складовою цієї моделі має стати визначення зовнішніх ринків розміщення українського експорту та його структури, а також формування умов для залучення іноземних інвестицій та розвитку бізнесу. Тому подальші дослідження слід спрямувати на вивчення зовнішніх ринків, найперспективніших з точки зору корегування української структури експорту та його нарощення, та пошук можливих джерел іноземного інвестування економіки України.

ВИСНОВКИ

Отже, проаналізувавши загальні риси нових індустріальних країн, варто зазначити, що для них характерні досить високі показники темпів економічного та промислового розвитку, що перевищують аналогічні показники інших країн, що розвиваються і промислово розвинених країн. Таким чином, НІК не можна віднести ні до однієї з існуючих груп країн, вони зайняли особливе становище у світовому господарстві і склали нову самостійну групу. На сьогодні, досі існує проблема чіткого виділення країн групи НІК та поділення їх на хвилі. Так, різні вчені надають власне групування країн, що спричиняє певні суперечки та розбіжності у сфері міжнародних економічних відносин. Загалом, найбільш прийнятним є поділ країн на хвилі, який буде враховувати різниці в розвитку країн азійської та латиноамериканської моделі.

Більшість країн НІК Азії утворились за принципом «перелітних гусей». Згідно даної парадигми, «провідним гусаком» для НІК Азії, у кільватері якого здійснюється наздоганяючий розвиток є Японія. Для країн НІК Азії є характерні стратегії автономії та стратегії залежності (прицільна та пасивна). Не зважаючи, який напрям обере країна групи НІК, вона пройде чотири стадії індустріалізації: перший етап передбачає розвиток імпортозаміщуючих галузей; другий – створення експортного потенціалу та базових галузей, третій – розвиток наукоємних галузей, четвертий – інтеграцію НІК у світове господарство. Також, розглядаючи становлення НІК Азії, були досліджені детермінанти розвитку: ендогенні та екзоненні. Крім того, були визначені ключові компоненти стимулювання розвитку НІК Азії, серед яких найбільш вагомими є перенесення виробничих потужностей до країн НІК, участь держави, винослива робоча сила та сильна мотивація.

Також, резюмуючи вищесказане, можна відзначити, що азійські нові індустріальні країни пройшли складний шлях розвитку за відносно короткий період часу. Досвід «азійських тигрів» демонструє, що для досягнення стійкого зростання

та модернізації національної економіки, а також для трансформації її в економіку високорозвиненого типу необхідно виконання наступних умов:

- масове залучення іноземних інвестицій;
- вдосконалення інфраструктури (виробничої, транспортної, логістичної й тому подібних);
- зниження рівня корупції та непрозорості ведення бізнесу;
- накопичення фінансових резервів, створення стабілізуючих фондів;
- гнучка внутрішня і зовнішньоекономічна політика.

Як видно з результатів дослідження «азійські тигри» відрізняються високими показниками економічного розвитку, які мають тенденцію до зростання. Показники негативних економічних явищ (інфляції і безробіття) навпаки мають тенденцію до зниження. Ці країни характеризуються сприятливими умовами для ведення бізнесу і високим рівнем інноваційності тощо. Дана група країн має високу конкурентоспроможність, низький рівень корупції та привабливістю для залучення іноземних інвестицій.

Виходячи з усього цього, можна зробити висновок, що «Нові індустріальні країни» першої хвилі відрізняються від інших країн порівняно високим рівнем ВВП на душу населення, поширенням індустріальних форм праці, відносно розвинутою галузевою структурою економіки, експортом виробів обробної промисловості, дешевизною робочої сили. Ринкові відносини досягли тут помітно більш високого ступеня зрілості, ніж в країнах, що розвиваються.

Проведене дослідження дало змогу виділити основні стратегії модернізації та трансформації для «азійських тигрів», які продовжують відігравати важливу роль в соціально-економічному розвитку країн. До основних стратегій належать: реалізація діяльності в області, що відповідає останньому технологічному укладу, придбання зовнішніх стартапів для власного розвитку, копіювання і адаптація, різкий «переворот» традиційної галузі, авторитарна форма керівництва в державному управлінні, зростання частки сфери послуг в галузевому розподілі економіки, експортно-орієнтована економіка, підтримка новостворених

підприємств, які мають експортну орієнтацію, реформування системи освіти, формування сприятливих умов для залучення іноземних бізнес-партнерів.

На прикладі «азійських тигрів» було розглянуто загрози економічному зростанню країн НІК Азії та світу. Були виділені такі основні проблеми сьогодення для Сінгапуру, Гонконгу, Тайваню та Південної Кореї: низький рівень інфляції (загроза дефляції), уповільнення економічного зростання, низька народжуваність та старіння нації, загроза «японізації» (шлях Японії – низькі відсоткові ставки, дефляція, демографічна криза, низький економічний розвиток, тощо), світова пандемія, загроза світової фінансової кризи. Світова фінансова система залежить від того, як уряди держав та населення будуть реагувати на Covid-2019. «Азійські тигри» хоч і мають високий економічний розвиток та розвиток технологій, проте, вплив перерахованих чинників може спровокувати економічний колапс у країнах, якщо уряд не вдасться до жорстких заходів. Такі заходи мають враховувати специфіку не лише внутрішнього соціально-економічного середовища, але й регіональну та глобальну економіку через суттєву інтеграції даних країн.

Варто уваги, що частина вчених схильна вважати 21 століття – століттям Азії. Азійські НІК характеризуються швидкими темпами розвитку, проте НІК першої хвилі значно уповільнюють темп економічного зростання, порівнюючи з періодом їхнього піднесення. НІК Азії третьої та четвертої хвилі відповідно до концепції «летючих гусей» повторюють стрімкий економічний розвиток «азійських тигрів». Так, найбільшими світовими економіками до 2050 р. будуть Китай та Індія. В'єтнам, Бангладеш, Індонезія та Філіппіни можуть стати новими «азійськими тиграми».

Також, торговельна війна США та Китаю відкриває багато нових можливостей для НІК, за рахунок експортних перспектив та перенесення американських виробничих потужностей з Китаю до інших країн Азії. В'єтнам може отримати найбільше вигоди та конкурувати з Китаєм. Економіка Піднебесної вже оговтується від пандемії і збільшує експорт за рахунок медичних засобів.

Сутність моделі економічного успіху «азійських тигрів» полягає у вдалому поєднанні базових та специфічних чинників економічного зростання, яке відбулося на хвилі посилення глобалізації. Для подолання повільного росту економіки та

структурних перешкод нашій країні доцільно почати реформацію економіки, запозичивши деякі фрагменти з економічної моделі розвитку країн «азійських тигрів».

Таким чином, українські перспективи застосування досвіду «азійських тигрів» вимагають цілісного розуміння зовнішніх та внутрішніх чинників економічного розвитку України та формування власної моделі їхнього поєднання. Важливою складовою цієї моделі має стати визначення зовнішніх ринків розміщення українського експорту та його структури, а також формування умов для залучення іноземних інвестицій та розвитку бізнесу. Тому подальші дослідження слід спрямувати на вивчення зовнішніх ринків, найперспективніших з точки зору корегування української структури експорту та його нарощення, та пошук можливих джерел іноземного інвестування економіки України.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брензович К. С. Нові індустріальні країни «третьої хвилі» у глобальній економіці / К. С. Брензович, Ісак З. І. / Інфраструктура ринку. – 2019. – Вип. 37. – С. 18-24.
2. Войтко С. В. Економіка зарубіжних країн: підручник / С. В. Войтко, О. А. Гавриш, О. М. Згуровський, С. В. Нараєвський. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. – 400 с.
3. Вольпи В. Азиатская экономическая модель и Запад: реванш «видимой руки» / В. Вольпи, Ф. Маццей: пер. с итал. Н. Тюкалова; научная редакция Ю.В. Таранухи. – М. - 2016. – 263 с.
4. Гасім С. Українські перспективи застосування моделі економічного успіху «східноазійських тигрів» / С. Гасім. // Вісник МСУ. – 2013. – С. 54–59.
5. Горобець О. Г. COVID-2019 як нова загроза світовій економіці / О. Г. Горобець. // «Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020». – 2020. – №1. – С. 47–51.
6. Каримуллина А.В. Современные западные интерпретации особенностей экономического развития новых индустриальных стран Азии. Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития. 2016. № 16. С. 96–112.
7. Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н.Б. Міжнародні економічні відносини. Київ: Знання, 2014. 406 с.
8. Лимарева Ю. А. Сравнительная характеристика моделей экономики открытого и закрытого типа в группе новых индустриальных стран / Ю. А. Лимарева, Т. В. Щербакова // Экономика и современный менеджмент: теория и практика. 2014. № 33. С. 99 – 104.
9. Марченко И. С. Стратегии повышения уровня развития национальных экономик: опыт новых индустриальных стран Азии / И. С. Марченко. // Економіка та держава. – 2015. – С. 108–112.

10. Матюшин А. В. Институциональные особенности новой промышленной политики в азиатских странах / А. В. Матюшин. // Вестник института экономических исследований. – 2017. – №1. – С. 64–75.
11. Мировая экономика: учеб. пособ. для вузов / под ред. проф. И. П. Николаевой. 3-е изд., перераб. и доп. М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2015. 510 с.
12. Парфіненко А. Ю. Нові індустріальні країни «першої хвилі» в системі світогосподарських зв'язків / А. Ю. Парфіненко. // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2014. – С. 146–150.
13. Саліхова О. Б. Стратегії азійських країн з розбудови національної промисловості через залучення технологій ТНК / О. Б. Саліхова, Г. О. Бак. // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – С. 30-40.
14. Трофимова В. В. Конкурентні переваги економічних моделей нових індустріальних країн Азії на початку ХХІ ст. / В. В. Трофимова. // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – №176. – С. 37–47.
15. Шевчук В. Міжнародна економіка: Теорія і практика. Навчальний посібник. Львів: Каменяр, 2015. 719 с.
16. Doing business 2020. 149 p.- 2020. – 149 с.
17. Economic Outlook for Southeast Asia, China and India 2020. 232 p. – 2020. – 232 с.
18. Global Competitiveness Report 2019. 648 p. – 2019. – 648 с.
19. Kumagai Satoru A Journey Through the Secret History of the Flying Geese Model // IDE Discussion Paper. - № 158. -2008. - 22 p.
20. Snapshot of Global PV Markets 2020. 20 p. – 2020. – 20 с.
21. The Global Innovation Index 2019. 451 p. – 2019. – 451 с.
22. World economic outlook 2019. 216 p. – 2019. – 648 с.
23. World Economic Situation Prospects 2020. 236 p. – 2020. – 236 с.
24. <http://www.intracen.org/> - офіційний сайт Міжнародного центру торгівлі.
25. <http://www.worldbank.org> – офіційний сайт Світового Банку.
26. <https://reports.weforum.org/> - офіційний сайт Світового економічного форуму.

27. <https://unctad.org/> - офіційний сайт ЮНКТАД.
28. <https://www.censtatd.gov.hk> – офіційний сайт Департаменту перепису та статистики Гонконгу.
29. <https://www.cia.gov/> - офіційний сайт Центрального розвідувального агентства (ЦРУ).
30. <https://www.forbes.com/> - офіційний сайт Forbes.
31. <https://www.heritage.org/> - офіційний сайт Індексу економічної свободи.
32. <https://www.ilo.org> – офіційний сайт Міжнародної організації праці (МОП).
33. <https://www.imf.org/external/index.htm> - офіційний сайт Міжнародного валютного фонду (МВФ).
34. <https://www.statista.com/> - офіційний сайт німецького інтернет-порталу статистики Statista.
35. https://www.taiwan.gov.tw/content_7.php - офіційний сайт Республіки Китай.
36. <https://www.transparency.org/> - офіційний сайт Transparency International.
37. <https://www.worldometers.info/> - офіційний сайт інтернет-статистики.
38. 2020 in Asia: A 20/20 Look [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://asiafoundation.org/2020/01/08/2020-in-asia-a-20-20-look/>.
39. Аналіз досвіду країн «азійських тигрів» для формування стратегічних напрямків науковотехнологічного розвитку вітчизняних промислових підприємств [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/6_2018/63.pdf.
40. Батюк Л. А. Конкурентоспроможність нових індустріальних країн Азії: досвід для України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/wissn021/article/view/129257/124636>.
41. Безрукова Н. В. Роль країн, що розвиваються у глобальній економіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/1207/1/Bezrukova_Goncharova.pdf.

42. Голышева Е. А. Критерии успеха стратегических направлений инновационного развития: опыт стран «азиатских тигров» и возможности для украинских предприятий [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/72592>.
43. Горобець О. Г. Демографічна проблема людства: сучасний стан, наслідки та прогнози [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/37769>.
44. Групи країн у світовій економіці [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://buklib.net/books/22854/>.
45. Досвід азіатських тигрів: Гонконгу, Південної Кореї, Сінгапуру, Тайваню [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://strategy.uifuture.org/>.
46. Кендюхов О. Чинники випереджаючого економічного розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/89191/12-Kendyuhov.pdf>.
47. Класифікація країн за рівнем соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://subject.com.ua/textbook/geography/10klas/9.html>.
48. Класифікація країн за рівнем соціально-економічного та науково технічного розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/.
49. Коронавирус бьет не только по людям: чем эпидемия из Китая угрожает мировой экономике [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/02/4/656608/>.
50. Країни НІК [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://geografiamozil2.jimdofree.com/>.
51. Нові індустріальні країни (НІК): список, моделі, хвилі [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://geoped.in.ua/>.
52. Спалах коронавірусу: чи буде світова економічна криза [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.>

slovoidilo.ua/2020/03/02/pogljad/ekonomika/spalax-koronavirusu-chy-bude-svitova-ekonomichna-kryza.

53. Торговельна війна між США та Китаєм: які країни отримують вигоду? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://adastra.org.ua/blog/torgovelnajna-vijnamizh-ssha-ta-kitayem-yaki-krayini-otrimuyut-vigodu>.

54. Троян М. Ю. Досвід побудови економічної моделі країн «азійських тигрів» для реформування економіки України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/47423>.

55. Цена на нефть сегодня [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/markets/oil/>.

56. Шлях «тигрів». Чи здатна Україна перескочити з третього світу в перший за азійським зразком? https://zaxid.net/shlyah_tigriv_n1405551.

57. Asia's Stunted Economic Development [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://link.springer.com/chapter/>.

58. Asian Development Outlook (ADO) 2020: What Drives Innovation in Asia? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.adb.org/publications/asian-development-outlook-2020-innovation-asia>.

59. Asian Tigers: Economics and the Development of the Asian Nations [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.thegreatcoursesdaily.com/asian-tigers-economics-asian-nations/>.

60. China's export spike masks darker prospects [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.dw.com/en/chinas-export-spike-masks-darker-prospects/>.

61. Containing coronavirus: lessons from Asia [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.ft.com/content/e015e096-6532-11ea-abcd-df28cc3c6a68>.

62. Deflation pressure is biggest domestic risk to South Korea: S&P [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/article/us-southkorea-economy-deflation/>.

63. Five superpowers ruling the world in 2050 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bbc.com/travel/story/20200322-five-superpowers-ruling-the-world-in-2050>.

64. Foreign direct investment (FDI) in Hong Kong [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/hong-kong/investment>.
65. How the coronavirus outbreak is affecting the global economy [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.aljazeera.com/programmes/countingthecost/2020/02/coronavirus-outbreak-affecting-global-economy-200229125804909.html>.
66. Human Development Index (HDI) 2020 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <https://worldpopulationreview.com/countries/hdi-by-country/>.
67. IMF adjusts Taiwan's economic growth down to minus 4% in 2020 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://focustaiwan.tw/business/202004140025>.
68. In 2020 Asia will have the world's largest GDP. Here's what that means [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.weforum.org/agenda/2019/12/asia-economic-growth/>.
69. Index of Economic Freedom [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.heritage.org/index/>.
70. Interest Rate [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <https://tradingeconomics.com/country-list/interest-rate>.
71. Investing in Newly Industrialized Countries (NICs) [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.thebalance.com/what-are-newly-industrialized-countries-nics-1978978>.
72. It has become harder for the Asian tigers to prosper through exports [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.economist.com/special-report/2019/12/05/it-has-become-harder-for-the-asian-tigers-to-prosper-through-exports>.
73. Lessons From Singapore, Hong Kong And South Korea's Response To Coronavirus [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.wbur.org/onpoint/2020/03/25/lessons-singapore-response-coronavirus>.
74. Moody's analytics, January 30, 2020 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.moody.com/researchdocument/contentpage.aspx>.

75. Newly Industrialized Countries 2020 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://worldpopulationreview.com/countries/newly-industrialized-countries/>.
76. Newly Industrialized Country [Электронный ресурс]. — Режим доступа до ресурсу: <https://www.investopedia.com/terms/n/newly-industrialized-country.asp>.
77. Newly industrialized country [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.britannica.com/topic/newly-industrialized-country>.
78. Ozawa T. The «flying geese» paradigm of FDI, economic development and shifts in competitiveness. [Электронный ресурс]. — Режим доступа до ресурсу: <http://unctad.org/>.
79. Preventing the 'Japanification' of East Asia's economies [Электронный ресурс]. — Режим доступа до ресурсу: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2020/02/05/commentary/japan-commentary/>.
80. Singapore Solar Energy Profile [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://solarmagazine.com/solar-profiles/singapore/>.
81. The Asian Newly Industrialized Economies: A Universal Model of Action [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://journals.openedition.org/civilisations/1682>.
82. The Asian Tigers from Independence to Industrialisation [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.e-ir.info/2014/10/16/the-asian-tigers-from-independence-to-industrialisation/>.
83. The extraordinary growth of the four asian tigers [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://tesi.luiss.it/15269/1/176201.pdf>.
84. The Future Is Asian: Parag Khanna On The Rise Of Asia [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.forbes.com/sites/danielaraya/2019/01/31/the-future-is-asian-an-interview-with-parag-khanna/#1fa44f8146c8>.
85. The Future Is Asian—but Not Chinese [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://foreignpolicy.com/2020/04/27/the-future-is-asian-but-not-chinese-coronavirus-pandemic-china-korea-singapore-taiwan/>.

86. The rise and demise of Asia's four little dragons [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2074773/rise-and-demise-asias-four-little-dragons>.
87. The World in 2050 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/economy/the-world-in-2050.html>.
88. These Developing Asian Economies Will Grow The Fastest In 2020 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.forbes.com/sites/ralphjennings/2020/12/30/>.
89. Top 25 Developed and Developing Countries [Электронный ресурс]. — Режим доступа до ресурсу: <https://www.investopedia.com/updates/topdeveloping-countries/>.
90. Total Fertility Rate 2020 [Электронный ресурс]. — Режим доступа до ресурсу: <https://worldpopulationreview.com/countries/>.
91. U.S.-Vietnam Economic and Trade Relations: Issues in 2020 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://fas.org/sgp/crs/row/IF11107.pdf>.
92. Website Ranks by Domains [Электронный ресурс]. — Режим доступа до ресурсу: http://www.koreanclick.com/english/top10/pc_domain_ranking.html.
93. What will the world look like in 2050? [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://worldin.economist.com/edition/2020/article/17383/what-will-world-look-2050>.
94. Where do the Asian tiger economies go from here? [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.economist.com/special-report/2019/12/05/where-do-the-asian-tiger-economies-go-from-here>.
95. World Investment Report: Transnational corporations and competitiveness. [Электронный ресурс]. — Режим доступа до ресурсу: <http://unctad.org/>.
96. Буй М. А. Социально-экономическое развитие «четырёх азиатских тигров» как феномен современности [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/114775/1/buy_sbornik14.pdf.
97. Глобальный индекс инноваций [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://gtmarket.ru/ratings/global-innovation-index/info>.

98. Ким Мен Хва Корейское экономическое чудо [Электронный ресурс] / Ким Мен Хва. – Режим доступа: [eos.ibi.spb.ru / mod / resource/view.php?id = 61542&redirect=1](http://eos.ibi.spb.ru/mod/resource/view.php?id=61542&redirect=1).

99. Системный анализ: мировой опыт промышленной политики [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <https://qazindustry.gov.kz/docs/7446122.pdf>.

100. Сычева Б.А. Развитие высокотехнологичных зон в странах АСЕАН [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.conf.sfukras.ru/sites/>.